

E.

MONAXON

1.

"H6n.

Ἄνεχώρησα λοιπὸν μετὰ δύο συνοδοιπόρων, ἐνὸς Κ. Ῥάγεβιτς, ἀνεψιοῦ Σκλαβούνου τινὸς μεγαλεμπόρου τῆς Ὀδησσοῦ, καὶ ἐνὸς Κου Α. Σούτσου, παρήλικος ἤδη, καὶ ἐν κακοῖς γηράσαντος, τοῦ μετὰ ταῦτα ἐν Ἑλλάδι εἰς θέσιν διδασκάλου τῆς Γαλλικῆς διορισθέντος. Ἦν δ' ἀδελφὸς τοῦ προμνησθέντος Ἰωάννου Σούτσου (τοῦ Δοντᾶ).

Σιδηρόδρομοι δὲ τότε δὲν ὑπῆρχον καὶ μόνον κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας πρὸ τῆς ἀπελεύσεώς μου εἶχον ἀναγνώσει ἐν ἐφημερίσι τὴν περίεργον εἶδησιν, ὅτι ἐν Μονάχῳ εἶχεν ἐφευρεθῆ κατασκευὴ ὁδῶν σιδηρῶν, ἐφ' ὧν αἱ ἄμαξαι ἐκινουῦντο τόσον εὐκόλως, ὥστε καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἐδύνατό τις νὰ σύρῃ ἐπ' αὐτῶν καὶ τὰς βαρύντατα πεφορτωμένας, καὶ ὅτι ἐν τινι τῶν Βασιλικῶν κήπων κατεσκευάσθη καὶ μέρος τοιαύτης ὁδοῦ ἐφ' ἧς ἕκαστος δύναται προχείρως νὰ δοκιμάσῃ τὸ πείραμα. Καὶ τῷ ὄντι, ὅτε ἔφθασα εἰς Μόναχον, εἶδον ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Νυμφεμβούργ τὴν πρότυπον ταύτην ὁδόν, μήκος ἔχουσαν τινῶν ἑκατοντάδων βημάτων, καὶ ἔσυρα ἐπ' αὐτῆς διὰ τῶν χειρῶν μου βαρεῖαν ἄμαξαν. Ἀλλ' οὐδὲ περὶ ἀτμαμαξῶν, οὐδὲ περὶ ἐφαρμογῆς καὶ χρήσεως τῆς ἐφευρέσεως εἰς τὴν συγκοινωνίαν ἐγένετο εἰσέτι λόγος.

Εἰς τὰ μέρη δὲ τῆς Ῥωσσίας ἃ ἔπρεπε νὰ περιτρέξω ἔλειπον εἰσέτι καὶ πᾶσαι αἱ ἀλλαχοῦ ὑφιστάμεναι ὁδοιπορικαὶ ἀνέσεις. Τὸ δ' ὄχημα ἡμῶν ἦν ὡς τὸ κομίσαν ἡμᾶς ἄλλοτε εἰς Ὀδησσόν, με-

γρήλη ψιαθοσκεπής καὶ θολωτὴ **Βρίτσκα**, εἰς ἧς τὸ ἐνδον ἐκεῖμεθα εἰς στρωμάτων, καὶ ὁ ἀμαξηλάτης ἦν Ἰουδαῖος, ὅστις εἰς τοὺς ἵππους του, ἐπειδὴ ἦσαν οἱ αὐτοὶ οἵτινες ἔμελλον νὰ μᾶς σύρωσι ὅλη πάσης τῆς ὁδοιπορίας, μόνον τὸ βραδὺ βῆμα ἐπέβαλλε, χωρὶς ἡμεῖς νὰ δικαιούμεθα ν' ἀπαιτήσωμεν περισσότερον. Ἐννοεῖται ἐκ τούτου πόση φυσικῶς τῷ λόγῳ ἦν ἡ διάρκεια τῆς ὁδοιπορίας.

Αἱ πρῶται ὥραι αὐτῆς ἦσαν δι' ἐμέ ὥραι κλαυθμῶν, διότι, ἀντίπαῖς ἔτι ὢν, κατὰ πρῶτον ἐμακρυνόμην ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς οἰκογενείας μου· ἀλλὰ κατ' ὀλίγον αἱ ποικίλαι ἐντυπώσεις τῆς μετατοπίσεως ἐπράϋνον τὴν ὀξύτητα τῆς θλίψεώς μου, καὶ μετὰ τοῦ Κου Σούτσου, λογίου ὄντος, ἐπαγγελλομένου δὲ καὶ τὸν στιχουργόν, πολλάκις διεσκέδαζον συναγωνιζόμενος εἰς ἐμμέτρους μεταφράσεις χωρίων Γάλλων ποιητῶν· ἀλλὰ πάντοτε δὲν τὸν παρηκολούθουν εἰς τὰς ἀσκήσεις ταύτας, διότι ἐνησμενίζετο κατὰ προτίμησιν ἐκλέγων αἰσχρολόγα θέματα. Καὶ ἐν γένει δέ, ἐν σεμνότητι ἀνατραφεὶς ὑπὸ τῶν γονέων μου, δυσανεσχέτουν πρὸς τὴν ἀνημμένην δίαιταν τῶν συνοδοιπόρων μου, ἧτις ἐπὶ τῆς τοσοῦτον παρατεταμένης ἡμῶν ὁδοιπορίας δὲν ἐστερεῖτο ἀφορμῶν ὅπως ἀπεριστάλτως ἀποκαλύπτηται. Ἀποκεκινδυνευμένον ὅπως δῆποτε ὅμως ἦν, καὶ ἀπόδειξις ἡ ἀπειρίας ἡ μεγάλῃς πεποιθήσεως εἰς ἐμέ, ἣν ἐλπίζω ὅτι ἐδικαίωσα, ὅτι οἱ γονεῖς μου μὲ παρέδιδον ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ εἰς ἀνθρώπους ὧν ἠγνόουν τὴν ἠθικὴν.

Ἐν Ῥωσσίᾳ κατελύομεν τὸ πλεῖστον εἰς χωρία ῥυπαρὰ καὶ πτωχά, ὧν ἀμυδρὰν μνήμην διετήρησα μόνον. Δύω ἡμέρας διεμείναμεν εἰς τὴν μεθόριον, σχεδὸν πᾶσαν Ἰουδαϊκὴν, πόλιν Λεμβέργ, εἰς ἧς τὸ θέατρον μετὰ μεγίστης ἀγαλλιάσεως εἶδον ἐν ὄραμα τοῦ Κοτζεβοῦ (τὸ Χαρτοφυλάκιον), βαθεῖαν ἐμποιῆσάν μοι ἐντύπωσιν, εἰ καὶ δὲν ἐνόουν τὴν Γερμανικὴν· διότι εἰ καὶ εἶχον ἀρχίσει σπουδάζων αὐτὴν ἐν Ὁδησσῷ, ἀλλὰ πέραν τινῶν γραμματικῶν τύπων δὲν εἶχον φθάσει.

Ἐν Αὐστρίᾳ, εἰς τὴν πόλιν Brun, εἶδον μετὰ θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ μακρόθεν τὴν φυλακὴν εἰς ἣν ἐκρατεῖτο ὡς κακοῦργος ὁ

πρῶτος σημαιοφόρος τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως Ἀλέξανδρος ὁ Ὑψηλάντης, καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐμείναμεν ὅλην ἡμέραν, ἐπεσκέφθην τὰ ἐν αὐτῇ πιληματουργεῖα, τὰ πρῶτα μεγάλα ἐργαστάσια ἃ ποτε εἶδον.

Εἰς τὸν τελευταῖον δὲ πρὸ τῆς Βιέννης σταθμόν, ἵνα μὴ εἰσελάσωμεν εἰς τὴν μεγάλην πρωτεύουσάν ἐν τῷ ἐλλεινῷ ἡμῶν Ἰουδαϊκῷ ὀχήματι, ἀντηλλάξαμεν αὐτὸ ἀντὶ ταχυδρομικῆς ἀμάρξης, καὶ οὕτως ἀφιχθέντες, κατελύσαμεν εἰς τὸ ἐπιστημότατον τῶν τότε ξενοδοχείων Stadt London. Εἰς ἐμὲ δ' ἐν αὐτῷ ἐδόθη κοιτῶν καὶ πολυτελὲς αἴθουσα· καὶ τὸ ἑσπέρας, ὅτε ἐπορεύθην εἰς τὸ θέατρον, ὅπου εἶδα κατὰ πρῶτον χορικὸν ὄραμα (ballet), ἐν τῶν τότε ὠραιotáτων, Die Insulaner, μὲ ὠδήγησεν ἐκεῖ καὶ ὀπίσω ὑπὲρ ῥέτης φέρων στολήν, καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφήν μου εὗρον τέϊον μεγαλοπρεπές. Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον, ἐλθὼν εἰς ἐπίσκεψίν μου ὁ Κος Πέτρος Σκουῖφος, ἀδελφὸς τοῦ Σπυρίδωνος, ἐν Βιέννῃ ἐγκατεστημένος, μὲ προέτρεψε ν' ἀφήσω τὸ δαπανηρὸν ἐκεῖνο ἐνδιαίτημα, καὶ πληρώσας 25 φιορίνια διὰ μίαν νύκτα, ἄνευ τροφῆς, μετεκομίσθην εἰς τὸν παρακείμενον, πολὺ λιτώτερον καὶ οἰκονομικώτερον, « Λευκὸν Λύκον », σύνθητες καταγώγιον τῶν εἰς Βιέννην ἐπιδημούντων Ἑλλήνων. Μὲ ὠδήγησε δὲ ὁ Κ. Σκουῖφος καὶ εἰς τὸ πλησιέστατα ἐκεῖ που κείμενον Ἑλληνικὸν καφενεῖον, ἔνθα εὗρον ἐκατοστύας ὁμογενῶν συνομιλούντων καὶ συζητούντων ἐντὸς πυκνοτάτου καπνοῦ τῶν καπνοσυρίγγων, καὶ μετὰ ταῦτα μοὶ προσέφερε γεῦμα εἰς τὴν κατοικίαν του, κειμένην εἰς τὸν ἕκτον ἢ ἑβδομον ὄροφον μιᾶς τῶν ὑψηλοτάτων οἰκιῶν τῆς ἀρχαίας Βιέννης, εἰς τὴν τράπεζαν δὲ προσεκάθητο ἡ σύζυγός του, ἥτις ὠμίλει μόνον γερμανικά, καὶ ἦτον, νομίζω, ῥάπτρια ἀρχικῶς τὸ ἐπάγγελμα.

Τὴν δ' ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς μου εἰς Βιέννην ἔλαβον ἐπιστολὴν τῶν γονέων μου, ἐν ἣ μοὶ ἐλέγετο ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, μαθὼν παρὰ τοῦ Θειρσίου ὅτι Ἕλληνα ἦρχετο νὰ σπουδάσῃ εἰς Μόναχον, ἠθέλησε νὰ ἐκπαιδεύσῃ Αὐτὸς αὐτὸν βασιλικῇ χορηγίᾳ, ἂν μόνον ὁ Ἕλληνα συγκατετίθετο νὰ σπουδάσῃ τὰ στρατιωτικά.

Εἰς καὶ ἡ πρότασις αὕτη ἀπήλλαττε τοὺς γονεῖς μου τῆς δι' αὐτοὺς μεάλης τότε δυσχερείας τοῦ νὰ διατηρῶσιν ἐμὲ ἐν τῇ ξένῃ, δὲν ἤθελον ὅμως οὐδὲν ν' ἀποφασίσωσιν. Ἀλλ' ἀφῆκαν τὴν ἐκλογὴν εἰς ἐμέ. Ἐγὼ δέ, χωρὶς οὐδὲ στιγμὴν νὰ διστάσω, ἀπήντησα ὅτι ὅτε ἡ Ἑλλάς ἀγωνίζεται διὰ τὴν ἀνάγκησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς, καθῆκον παντός Ἑλλήνος ἦν νὰ ὑπηρετήσῃ αὐτὴν στρατιωτικῶς, καὶ παρεκάλουν νὰ γίνῃ μετ' εὐγνωμοσύνης δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

Ταῦτα δ' ἀποκριθεὶς, ἀνεχώρησα ἀμέσως διὰ τὸ Μόναχον, οὐχὶ πλέον μετὰ τῶν ἀρχαίων συντρόφων μου. Συνέπεσε δὲ νὰ ἔχω νέον συνοδοιπόρον Βαυαρόν τινα ἔμπορον, ὀλίγα τινὰ Γαλλικὰ ὁμιλοῦντα, τοσοῦτο δὲ πρωτοτύπως εὐθύμου χαρακτῆρος, ὥστε πρὸς ἀστεϊσμόν, εἰς τὰ ξενοδοχεῖα ἐν οἷς κατελύομεν διέδιδε μυστηριωδῶς ὅτι ἡμῖν νέα κόρη ἦν ἀπῆγε μετημφιεσμένην. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἡλικία καὶ ἡ μορφή μου τότε καθίστων πιθανὸν τὸν μῦθον, διεσκέδαζε μεγάλως βλέπων με γινόμενον ἀντικείμενον κοινῆς περιεργείας, καὶ κλοπιμαῖα βλέμματα ἐπ' ἐμὲ ῥιπτόμενα. Μετ' αὐτοῦ ἀφίχθην εἰς Μόναχον, καὶ αὐτὸς μὲ ὠδήγησεν εἰς τοῦ Θεϊρσίου, καὶ μὲ εἰσήγαγε παρ' αὐτῷ, τεσσαράκοντα ἡμέρας, νομίζω, ἀφ' οὗ ἐχωρίσθην τῶν γονέων μου.

Ἡ οἰκία τοῦ Θεϊρσίου ἔκειτο εἰς τὴν Arcis Strasse. Ἐξωθεν ἐρυθρὰ-ὡς κεραμόκτιστος, ἦν ἐντὸς εὐπρεπὴς καὶ εὐρύχωρος διὰ καθηγητὴν οὐχὶ ἐκ τῶν λίαν εὐπόρων, καὶ εἶχε καὶ κῆπον ὠραῖον. Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν, μεταξὺ ἄλλων κοσμημάτων ἐνθυμοῦμαι μεγίστην καὶ ὠραιοτάτην εἰκόνα, παριστῶσαν τὸν ἅγιον Ἰωάννην εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἄλλην μετρίου μεγέθους ἣν εἶχεν ἀγοράσει ὁ Θεϊρσιος ἀντὶ μετρίας τιμῆς ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ὅτε τὴν ἐκαθάρισεν, ἀνεκάλυψεν ἀνελπίστως ὅτι ἦτον πρωτότυπον τοῦ Ῥαφάηλ.

Ἦν δ' ὁ Θεϊρσιος υἱὸς ἀρτοποιῶλου ἐκ Σαξωνίας ὅστις καὶ ἔζη παρ' αὐτῷ. Ἐπιμελοῦς δὲ τυχὼν ἀγωγῆς, ἀνεδείχθη διὰ τε τῆς παιδείας καὶ διὰ τῆς εὐφροσύνης του εἰς τῶν ἐπιστημοτέρων ἀνδρῶν τῆς Γερμανίας. Ἀλλά, φρονοῦντα καὶ πρεσβεύοντα τὰ τῶν ἄκρων φι-

λελευθέρων, οἱ ἀντιδραστικοί, τὴν ἐπιρρόην του φοβούμενοι, ἠθέλησαν νὰ τὸν δολοφονήσωσι, καὶ εἰσερχόμενόν ποτε εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τῷ κατέφερον ὀπισθεν ἐπὶ τὸ μετὰφρενον βαθεῖαν πληγὴν.

Ὁ Βασιλεὺς ὅμως τῆς Βαυαρίας εὐγενῇ φρονῶν, τὸν ἐνεκολπώθη ἔκτοτε, καὶ τὸν εἶχεν ἐν μεγάλῃ τιμῇ. Οὗτος ἦν τὸ πρῶτιστον ἐγκόσμημα τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάρχου, ἔχων πλὴν τῆς φιλολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς αὐτοῦ εἰδικότητος, καὶ πολλὴν ἄλλων γνώσεων ποικιλίαν, μεγάλην ὀξύτητα πνεύματος καὶ διαφόρους γλώσσας καλῶς ὁμιλῶν καὶ γράφων. Εἰς τῶν ἐξοχωτέρων Ἑλληνιστῶν καὶ ἀρχαιοδιφῶν, ὥστε καὶ τῆς *Γλυπτοθήκης* ἢ ἱδρυσις καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοῦ ὠφείλετο, ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων μετέφερε τὴν ἀγάπην του εἰς τοὺς παραγαγόντας αὐτά, καὶ ἀπὸ τῶν προπατόρων εἰς τοὺς ἀπογόνους καὶ ἦν ὁ ἐνθερμότερος τῶν φιλελλήνων ἐν Εὐρώπῃ, πλὴν ἴσως αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως ὃν ὑπηρέτει, καὶ ὅστις διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον τὸν ἠγάπα καὶ ἐξετίμα. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως, ἑταιρία φιλελληνικὴ ἐν Μονάχῳ περὶ τὸν Θείρσιον ὀργάνιζε φάλαγγα στρατιωτικὴν, ἵνα πέμψῃ αὐτὴν εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιζομένων, καὶ εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ Θειρσίου εἶδον αὐτῆς τὰ διπλώματα· ἀλλ' ἡ Αὐστρία ἐματαίωσε τὴν ἐπιχείρησιν, ἀπαγορεύσασα τὴν διόδον τῶν ἐπικούρων διὰ τῆς ἐπικρατείας της. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἔπεμπεν ἔκτοτε ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας του περιουσίας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Κόμητος Βιττελσβάχου, τακτικὸν ἐτήσιον βοήθημα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ δὲ σύζυγος τοῦ Θειρσίου ἦν θυγάτηρ τοῦ καθηγητοῦ Jacobi, γυνὴ πεπαιδευμένη καὶ αὐτὴ καὶ ὀξύνους, ἀλλὰ μοὶ ἐφαίνετο ἐλαττωμένη κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρός της, οὐδ' ἔχουσα τὴν ἀκακίαν ἐκείνου, ὥστε ἐσκεπτόμην ἐνίοτε κατ' ἐμαυτόν, ἴσως ἀδικῶν αὐτήν, ὅτι ἂν δὲν ἦν εὐπρεπῶς καὶ θρησκευτικῶς ἀνατεθραμμένη, θ' ἀνεπόλει πῶς τὴν Ξανθίππην παρὰ τῷ Σωκράτει.

Τέκνα δ' εἶχον τὸν δεκαετῆ τότε χωλὸν Ἑρρῖκον, ὅστις ἔκτοτε ἐγένεν ἐπίσημος θεολόγος, τὸν ἐνναετῆ Ξανθὸν καὶ οὐλότριχα Κά-

ρον, διαπρέψαντα εἶτα ὡς καθηγητὴν ἐν τῇ Ἰατρικῇ Σχολῇ τῆς Λειψίας, τὸν ἐξαετῇ Λουδοβίκον, εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἐπιδοθέντα, καὶ οὐ ἔργα κοσμοῦσι τὴν ἐν Ἀθήναις Ῥωσικὴν ἐκκλησίαν τοῦ Νικοδήμου· καὶ προσέτι δύο θυγάτρια, βρέφη, ὑπὸ νέαν Γερμανίδα παιδαγωγόν.

Ὁ Θείρσιος μὲ ὑπεδέχθη φιλοφρόνως, καὶ ὁδηγήσας με εἰς τὸν καπὸν του, μὲ παρουσίασεν εἰς τὴν ἐκεῖ καθημένην σύζυγόν του, ἧς ἐφίλησα τὴν χεῖρα, ἀγνοῶν ὅτι τὸ Ῥωσικὸν τοῦτο ἔθιμον δὲν ἐπεκράτει καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ὅτε δὲ μακρυνθεὶς ὁ Θείρσιος μὲ ἀφῆκε μόνον πλησίον τῆς, ἣν μεγάλη ἡ στενοχωρία μου, γαλλιστὶ συνδιαλεγομένου, διότι μ' ἐβασάνιζεν ὑπερβολικὴ δειλία καὶ αἰδημοσύνη, ἀσθένεια ἣν ἐπὶ μακρὸν τοῦ βίου μου δὲν ἐδυνάμην νὰ ὑπερνικήσω, καὶ ἥτις μεγάλως μ' ἐβλαπτε. Πολλὴν δὲ ἡσθάνθη ἀνακούφισιν ὅτε μετὰ τινά καιρόν, ἐπανελθὼν ὁ σύζυγός τῆς, τὴν ἠρώτησε Γερμανιστὶ πῶς τῇ ἐφάνη, καί, καθ' ὅσον ἐνόησα, ἡ ἀπάντησις ἦτον ἐπιδοκιμαστικὴ.

Καίτοι προωρισμένον νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον, ὁ Θείρσιος, μέχρις οὗ τοῦτο κανονισθῇ, μὲ παρέλαβεν ἐν τούτοις παρ' ἑαυτῷ καὶ μὲ κατώκισεν εἰς τὸν ἄνω δόμον τῆς οἰκίας του παρὰ τῇ πλουσιωτάτῃ βιβλιοθήκῃ του. Κατ' ἀρχὰς δὲ μοὶ ἔδωκε τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Κάντε κατὰ Κούμαν, Ἑλληνιστί, παραγγείλας μοι νὰ συντάττω γαλλιστὶ καὶ τῷ ὑποβάλλω περίληψιν αὐτῆς, καὶ ὑπὲρ πᾶσάν μου ἐλπίδα ἐκηρύχθη εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ἐργασίας μου. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἦλθεν ἡ συγκατάθεσις τῶν γονέων μου ἵνα ἐπιδοθῶ εἰς τὸ στρατιωτικόν, ἤρχισα μελετῶν μαθηματικὰ κατ' ἑμαυτόν, ἀλλὰ λίαν ἀτάκτως, καὶ μικρὸν ὠφελοῦμενος. Ἐκινδύνευσά δὲ νὰ κατατρίψω πολύτιμον χρόνον καὶ εἰς μετὰφρασιν δὲν ἤξεύρω πλέον τίνος τραγωδίας τοῦ Βολταίρου, ἀλλ' εὐτυχῶς ἀπέσχον ἀμέσως τῆς ματαιοπονίας.

Μετ' ὀλίγον ὁ Θείρσιος ἀνεχώρησεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, καὶ μοὶ ἀφῆκε τὴν κλεῖδα τῆς βιβλιοθήκης του. Ἀμέσως δ' ἐγκατέστην εἰς αὐτὴν μετ' ἀπεριγράπτου ἀγαλλιάσεως, καὶ ἐνετρύφω εἰς τοὺς

θησαυρούς οὓς εἶχον ἤδη ὅλους εἰς τὴν διάθεσίν μου. Κατ' ἀρχὰς ἀνεγίνωσκον συγκεχυμένως καὶ ἄνευ τάξεως, διότι ἤθελον ὅλα νὰ τ' ἀναγνώσω. Ἀλλὰ τέλος ἔλαβον τὸν Πίνδαρον, καὶ ἀνέγνω αὐτὸν εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Βοκαχίου, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ ἐνδεκα ἄλλων ἐκδόσεων ἃς εὗρον παρ' αὐτῷ.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως ἐπαιζον εἰς τὸν κῆπον μετὰ τῶν παιδίων, ὑφ' ὧν πολὺ ἠγαπώμην, καὶ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ γεῦμα εἶχον συνήθως μακρὰς συζητήσεις μετὰ τοῦ ἐπανελθόντος Θειρσίου, ὅστις ἐπροσπάθει νὰ πραινῇ τὸν μέγαν ἐνθουσιασμόν μου πρὸς τοὺς κλασικοὺς ποιητὰς τῆς Γαλλίας, τοὺς μόνους οὓς ἐγνώριζον, λέγων μοι ὅτι τὰ ἄριστα τεμάρια τῆς «Φαίδρας» τοῦ Ῥακίνα ἦσαν ἀσθενεῖς μόνον ἀπηχήσεις τῆς Μούσης τοῦ Εὐριπίδου. Μεγάλη δὲ καὶ ἀτοπωτάτη ἦν ἡ τόλμη μεθ' ἧς ἠξίου ν' ἀντιτάττω τὰς παιδαριώδεις ιδέας μου πρὸς τὰς τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, ἃς ἔπρεπεν ὡς μαθήματα μᾶλλον νὰ δέχωμαι μετὰ σεβασμοῦ. Ἀλλ' ὁ Θείρσιος ἦν τόσον ἀφελὴς καὶ τόσον ἀγαθός, ὥστε ἀντὶ νὰ μοὶ ἐπιβάλλῃ σιωπὴν, παρέτεινε τὰς ἀμφισβητήσεις, ἵνα μοὶ διδάσκῃ νὰ σκέπτομαι, μέχρις ἐπέκεινα τῆς δεκάτης ὥρας. Ἄλλοτε δέ, μετὰ τὸ τέλος τοῦ δείπνου, πλήρης εὐθυμίας, ἤρχετο πολλάκις πρὸς τὴν γυναῖκά του, ἐλάμβανε τοὺς δύο βραχίονάς της περὶ τὸν τράχηλον, τὴν ἐφορτώνετο εἰς τοὺς ὤμους, μοὶ ἤρχετο καλὴν νύκτα, καὶ γελῶν ἀπῆρχετο. Τὰς δ' ἐορτὰς μὲ συμπαρελάμβανεν ἡ Κυρία Θειρσίου μετὰ τῶν παιδίων εἰς ἀπεράντους περιπάτους, εἰς οὓς μόνον Γερμανίδων πόδες ἐδύναντο ν' ἀντέχωσιν, οἵτινες ὅμως ἦσαν οὐχ ἥττον ἀρίστη ἄσκησις δι' ἐμέ.

Οὕτω διέτριβον παρὰ τῷ διασήμεῳ καθηγητῇ μέχρις οὗ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς κατατάξεώς μου εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν, ἐπιμελῶς ἀλλ' ἀτάκτως σπουδάζων, ὅπως δῆποτε ὁ ὠφελούμενος ἐκ τῆς περιεχούσης με ἀτμοσφαίρας, καὶ συνηθίζων ἂν ὅχι νὰ ὁμιλῶ, τοῦλάχιστον νὰ ἐννοῶ ὅπως οὖν τὴν Γερμανικὴν. Τότε, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν μοὶ ἐμηνύθη ὅτι γνώριμοί μου τινὲς Κυρίαί μὲ περιέμενον εἰς ἓν τῶν πρωτίστων ξενοδοχείων τῆς πόλεως. Καὶ ἠγνόουν μὲν

Τῆς ἦσαν, ἀλλὰ λαβὼν τὴν ἄδειαν τοῦ Κου Θειρσίου, ἔσπευσα παρθύμως, καὶ πόσον ἄφραστος ὑπῆρξεν ἡ ἀγαλλίασίς μου ὅτε εὗρον τὴν ἀγαπητὴν μου θείαν, Κυρίαν Γκίκα, συνοδοιποροῦσαν μετὰ γαίας καὶ πλουσίας τινὸς συγγενοῦς της, τῆς Κυρίας Μαρούτση ! Διέβη δ' ἐπίτηδες διὰ Μονάχου, ἵνα μὲ ἰδῇ, καὶ διέμεινεν δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς διαρκῶς ἔμενον πλησίον της, καὶ τὰ πλεῖστα ἀκροθέατα τοῦ Μονάχου εἶδον ἐν συνοδείᾳ της.

Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα, ἐν ᾧ ἡμέραν τινὰ ἐκαθήμεθα εἰς τὸν κῆπον μετὰ τὸ πρόγευμα, μοὶ ἐνεχειρίσθη γραμματίον Ἑλληνιστὶ γεγραμμένον, ἀλλ' ἀνυπόγραφον, προσκαλοῦν με αὐθις εἰς ἓν τῶν ἀρίστων ξενοδοχείων τῆς πόλεως. Ὅτε δὲ καὶ ἐκεῖ μετέβην, εὗρον πέντε ξένους, οἵτινες μὲ ἡρώτων Ἑλληνιστὶ ἂν δὲν γνωρίζω τινά των. Ἐπὶ πολὺ τοὺς ἐθεώρησα, χωρὶς οὐδενὸς τὴν φυσιογνωμίαν νὰ ἐνθυμηθῶ· ἀλλὰ τέλος ἀνέκραξα «Ὁ βεηζαδὲ Σκαρλάτος ! » καὶ ἐρρίφθην εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἐνός, ὅστις ἦν τῷ ὄντι εἰς τῶν νεωτέρων υἱῶν τοῦ Αὐθέντου Σούτσου, ὁ ποτὲ ἰσάδελφος καὶ συμμαθητής μου. Οἱ δ' ἄλλοι ἦσαν ὁ Δινίκος Γολέσκος, προὔχων τῆς Βλαχίας καὶ πρῶην συνεργάτης καὶ φίλος τοῦ πατρός μου. Ἔμαθα δὲ παρὰ τοῦ Σκαρλάτου ὅτι ὁ Κ. Γολέσκος, προτιθέμενος νὰ φέρῃ τοὺς υἱοὺς του εἰς Ἑλβετίαν ἵνα σπουδάσωσιν, ἐπρόσφερεν εἰς τὴν τότε πενομένην οἰκογένειάν του νὰ συμπαραλάβῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὴν ὁδοιπορίαν, ἵνα καὶ ἰδῇ μέρος τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐπιστρέφων νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς Στεφανούπολιν.

Ἀλλ' ἐγὼ ἐξανέστην κατὰ τῆς ἰδέας τοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ τῷ εἶπον ὅτι πρέπει νὰ μείνῃ εἰς Μόναχον. Τῷ ὄντι δ' ἅμα ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν, διηγήθην εἰς τὸν Θείρσιον ὅτι εἰς τῶν καλεσάντων με ἦν ὁ υἱὸς τοῦ τελευταίου Αὐθέντου τῆς Δακίας, καὶ τῷ ὡμολόγησα ὅτι εἰς αὐτὸν πολὺ μᾶλλον παρὰ εἰς ἐμὲ ἦν εὐλογον νὰ θαυσιλευθῇ ἡ βασιλικὴ εὐεργεσία τῆς ὑποτροφίας, καθ' ὅσον ὁ πατὴρ αὐτοῦ κατεῖχε θέσιν πολὺ ἐπιφανεστέραν τοῦ ἐδικοῦ μου, τότε δ' ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ διετέλει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν, ἐν ᾧ ἡ ἐδική μου, καίτοι ἐπίσης πρὸς στενοχωρίας παλαίουσα, ἐδύ-

νατο ὅμως νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν δαπάνην τῆς ἐκπαιδεύσεώς μου, ἄφ' οὗ μὲ ἐπεμψε δι' αὐτήν. Τῷ προσέθηκα δὲ ὅτι ἐκεῖνος ἦτο πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ προκεχωρημένος εἰς τὰς σπουδὰς του, καὶ τὸν παρεκάλεσα φέρων ταῦτα εἰς γνῶσιν τοῦ Βασιλέως νὰ προτείνῃ τὴν ἀντ' ἐμοῦ ἀντικατάστασιν τοῦ Σκαρλάτου Σούτσου εἰς τὴν ὑπότροφίαν. Ὁ Θεῖρσιος μοὶ ἐφάνη ἀκούσας τοὺς λόγους μου μετ' ἐκπλήξεως. Ἀλλὰ μετὰ πολὺ μεγαλειτέρας τὸν εἶδον ἐγὼ νὰ μ' ἐναγκαλισθῇ αἰφνιδίως, καὶ δάκρυ νὰ βρέξῃ τὰ βλέφαρά του. «Θὰ δοκιμάσω», μοὶ εἶπε, καὶ αὐθωρεὶ ἐπορεύθη εἰς τὰ ἀνάκτορα, νὰ ζητήσῃ ἀκρόασιν, ἥτις καὶ τῷ ἐχορηγήθη ἀμέσως διὰ τὴν ἐπαύριον, διότι ὁ Θεῖρσιος ἰδιαιτέρως ἠύνοεῖτο ὑπὸ τοῦ μεγαλόφρονος Βασιλέως. Ἐγὼ δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐσκεπτόμην κατ' ἐμαυτὸν ὅτι εἰ γονεῖς μου θὰ δυσαρεστηθῶσιν ἴσως διότι ἀπέκρουσα τὴν γενομένην ἡμῖν χάριν, ἥτις καὶ τοσοῦτο τοὺς διηυκόλυνεν εἰς τὴν δυσχερῆ αὐτῶν θέσιν· ἄφ' ἐτέρου ὅμως μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἐξετέλεσα καθῆκον, καὶ ἤμην ἀνυπόμονος νὰ ἰδῶ τὴν ἔκβασιν.

Τῇ ἐπαύριον ἀπὸ πρωίας μετέβην πάλιν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, χωρὶς οὐδὲν νὰ εἰπῶ περὶ τῶν ἐνεργειῶν μου. Ὅτε δ' ἐπέστρεψα οἶκαδε, ὁ Θεῖρσιος εἶχεν ἐπανέλθει ἀπὸ τῶν Ἀνακτόρων, καὶ ἅμα μὲ εἶδε, μ' ἐνέκλεισεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, μὲ ἡσπάσθη καὶ μοὶ εἶπε· «Χαῖρε, ἡ ἐπιθυμία σου ἐξετελέσθη». — «Ὁ Βασιλεὺς λοιπὸν δέχεται τὸν Σοῦτσον ἀντ' ἐμοῦ;» εἶπον ἀνασκιρτήσας. — «Ὁχι», ἀπεκρίθη. «Ὁ Βασιλεὺς δέχεται καὶ τὸν Σοῦτσον καὶ σέ». Περὶ σσότερον δὲν ἠθέλησα ν' ἀκούσω, καὶ ζητήσας τὴν ἄδειαν, ἐπέστρεψα τρέχων εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ ἀνήγγειλα εἰς τὸν ποτὲ συμμαθητὴν μου, μὴ δυνάμενον νὰ μὲ πιστεύσῃ, ὅτι δὲν θ' ἀπέλθῃ εἰς Ἑλβετίαν, ὅτι θὰ μείνῃ εἰς Μόναχον, ὅτι εἶναι τοῦ Βασιλέως ὑπότροφος!

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ στρατιωτικὴ σχολὴ εἶχε διακοπὰς· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ τότε ὁ Βασιλεὺς μετεβίβαζε τὸ Βαυαρικὸν πανεπιστήμιον ἀπὸ τῆς Λανδεχούτης εἰς Μόναχον, καὶ ἐνίδρυνεν αὐτὸ εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, εἰς τὴν ἀπέραντον οἰκοδομήν,

ἤεις, ἄλλοτε μοναστήριον, ἐχρησίμευε πρὸ ἐτῶν ἤδη εἰς σχολὴν στρατιωτικὴν. Τούτου ἕνεκα νέον διεσκευάζετο κατάστημα διὰ ταύτην, μέγα καὶ εὐρύχωρον, οὐ μακρὰν τῆς οἰκίας τοῦ Θειρσίου. Ἡ διασκευὴ ὅμως αὕτη ἀπῆτει καιρόν, δι' ὃ αἱ διακοπαὶ τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐπρόκειτο νὰ διαρκέσωσι δι' ὅλου τοῦ θέρους. Ἐπὶ τοσοῦτον ὅμως χρόνον δὲν ἐδυνάμην νὰ παρατείνω τὴν διαμονήν μου παρὰ τῷ Κ. Θειρσίῳ, πρῶτον διότι, ἀφ' ὅτου ἀπεφασίσθη ἡ εἰσέλευσίς μου εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον, ὁ ἄνω δόμος τῆς οἰκίας, εἰς ὃν κατώκουν, εἶχεν ἐνοικιασθῇ εἰς ἄλλον, τὸν καθηγητὴν τῆς ἀρχαιολογίας Schorn, καὶ δεύτερον διότι, μείναντος τοῦ Σκαρλάτου Σούτσου ἐν Μονάχῳ ὡς σπουδαστοῦ μου, ἦν καὶ ἐπιθυμία μου καὶ ἀνάγκη νὰ συγκατοικήσωμεν.

Πρὸς τοῦτο λοιπόν, ἐπιμελεία αὐτοῦ τοῦ Κ. Θειρσίου, ἐμισθώσαμεν μέγα ὠμάτιον ἀπέναντι τῆς οἰκίας του, παρὰ τῷ Κυρίῳ Σουβέρτ (Schubert), ἀξιωματικῶ ἀποστράτῳ, καὶ ἡμεθα ὁμοτράπεζοι μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς του, ἥτις, πολὺ νεωτέρα του, ἦν εὐειδής, ζωηροτάτη, καὶ μοὶ ἐφαίνετο καὶ πῶς φιλάρεσκος, καὶ πολυμήχανος μᾶλλον.

Ἐνταῦθα ἐλάβομεν ἀπὸ κοινοῦ διδάσκαλον τῆς Γερμανικῆς τὸν Κ. Kramer, πρῶτην μαθητὴν καὶ αὐτὸν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς, καὶ συνεμελετῶμεν καὶ ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν, καὶ τ' ἄλλα στοιχειώδη μαθήματα ὅσα ἀπῆτουν αἱ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις. Ἄλλ' ὡς πρὸς τοῦτο ὑπῆρχε σπουδαιότητα τις δυσκολία, ὅτι κυριωτάτη βᾶσις τῶν σπουδῶν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ ἦσαν τὰ μαθηματικά, ὃ δὲ Σ. Σούτσος ἦτον τῶν μαθηματικῶν ἐντελῶς ἀδαής, καὶ θὰ ἔπρεπεν ἐπομένως νὰ ταχθῇ εἰς τάξιν πολὺ κατωτέραν ἐμοῦ, καίτοι ὢν πολὺ πρεσβύτερος. Μὴ στέργων εἰς τοῦτο, ἀπεφάσισα ν' ἀναλάβω ἐγὼ τὴν διδασκαλίαν του· καὶ δανεισθεὶς παρὰ τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης δὲν ἐνθυμοῦμαι τί σύστημα στοιχειώδους μαθηματικῆς Γαλλιστὶ γεγραμμένον, μόνον ἔν' ἀκολουθῶ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἀναπτύξεων, ἤρχισα τὴν διδασκαλίαν διὰ ζώσης, προσπαθῶν καταληπτὰ νὰ τῷ καθιστῶ τὰ ἀναγκαιότερα

τῶν θεωρημάτων, καὶ μετὰ ταῦτα ἐνήσκουν αὐτὸν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Τὸ σπέρμα τῆς διδασκαλίας μου ἔπιπτεν εἰς ἀγαθὸν ἔδαφος, καὶ ἐχωροῦμεν γενναίοις βήμασιν, ὥστε μέχρι τοῦ τέλους τῶν διακοπῶν εἶχομεν διέλθει ἄλγεβραν, γεωμετρίαν καὶ τριγωνομετρίαν, καὶ τόσαι ἦσαν αἱ δυνάμεις τοῦ μαθητοῦ μου ὅταν εἰσῆλθομεν εἰς τὸ σχολεῖον, ὥστε μαθηταὶ τῆς ἀνωτάτης τάξεως κατέφευγον ἐνίοτε οὐ μόνον εἰς ἐμέ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκεῖνον τὴν βοήθειάν του ἐπικαλούμενοι εἰς ἐπίλυσιν δυσκόλων προβλημάτων. Ἡ ἑκτακτος αὕτη ἐπιτυχία ἀποδοτέα καὶ εἰς τὴν εὐφυΐαν καὶ εἰς τὴν ἀνένδοτον ἐπιμέλειαν τοῦ Σούτσου, ἀλλὰ διακαίως, νομίζω, κατὰ μέρος καὶ εἰς τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας μου, μακρύνοντος πάντα τὰ περιττά, εἰς τὰ μάλιστα ὃ' ἀναγκαῖα καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν μετὰ πλείστης ἐπιμονῆς ἐνδιατρίβοντος.

Σύνοικον ὃ' εἶχομεν ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ, διὰ μιᾶς θύρας ἀφ' ἡμῶν χωριζόμενον, νέον τινὰ Ἐλβετὸν ἐκ Γενεύης, K. Rodieu καλούμενον, εὐμαθέστατον, ἐμβριθέστατον, καὶ μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν σπουδάζοντα, ἢ μᾶλλον τὰς ἐν αὐτῇ εὐρείας γνώσεις του συμπληροῦντα. Οὗτος ὃ' ἐθεώρησεν ὡς εὖρημα ὅτι ἀπέκτησε συνοίκους Ἑλληνας, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς εὐτύχημα ἦν ὅτι εἶχομεν πρὸ τῆς θύρας ἡμῶν τοιοῦτον Ἑλληνιστὴν, καὶ συνανηγινώσκομεν Ἑλληνας συγγραφεῖς, ιδίως τὸν Πίνδαρον. Μοὶ συνέβη δὲ μετὰ τοῦ κ. Rodieu καὶ περιστάσις τις ἀξία ἀφηγήσεως. Γνωρίζων αὐτὸν καὶ πρὶν ἢ μεταβῶ εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην, διότι ἦν ἐκ τῶν ἀγαπωμένων ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου, καὶ ἐρχομένων εἰς τὰς ἐσπερινὰς αὐτοῦ συναναστροφάς, πολλάκις πολλὰ τῷ διηγούμενῃ περὶ τοῦ κατ' οἶκον παρ' ἡμῖν βίου, καὶ ἐν ἄλλοις συνεχῶς τῷ ὠμίλῳ περὶ τοῦ ἐκτάκτου κάλλους, περὶ τῶν σπανίων ἠθικῶν ἀρετῶν, καὶ περὶ τῆς καλλιιεργείας τοῦ πνεύματος τῆς **δομνίτσας** Ῥαλοῦς, τῆς πρωτοτόκου θυγατρὸς τοῦ Αὐθέντου Ἀλεξάνδρου Σούτσου, καὶ τῷ περιέγραφον τὴν ἀνδρείαν μεθ' ἧς ὑπέμενε τὴν βαθεῖαν κατὰπτωσιν τῆς οἰκογενείας της ἐκ τῆς μεγάλης περιωπῆς τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἰσχύος, καὶ τὴν γλυκύτητα μεθ' ἧς ἐνίσχυε

καὶ παρεμύθει τὴν μητέρα της. Ὁ ἐνθουσιασμός μου βαθμηδὸν
 μεδόθη καὶ εἰς αὐτόν, ἀλλ' εἰς βαθμὸν ὅστις ἔβαλε πέραν σκοποῦ·
 διότι μίαν ἡμέραν ἐλθὼν πρὸς ἐμέ, μοὶ εἶπεν ὅτι, πλούσιος μὲν δὲν
 ἦν, ἀλλ' εἶχεν ὅμως μικράν τινα αὐτάρκη περιουσίαν, καὶ τὴν
 εὐχαιότητα προσέτι καθηγητικῆς θέσεως ἅμα ὥς ἐπέστρεφεν εἰς τὴν
 πατρίδα του· δι' ὃ συνέλαβε τὴν ιδέαν νὰ μερισθῇ τὴν μετριοτήτα
 τῆς τύχης του μετὰ τῆς ἡρωίδος ἐκείνης τῶν περιγραφῶν μου,
 ἀποσπῶν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀμηχανοῦ θέσεως εἰς ἣν διετέλει. Μοὶ
 ἔδωκε δὲ καὶ ἐπιστολὴν δι' ἧς ἔγραφε ζητῶν αὐτὴν εἰς γάμον! Τὸ
 πρᾶγμα ἀπέβαινε σπουδαῖον, καὶ εἰς οὐκ ὀλίγην μὲ ἐνέβαλλε στε-
 νοχωρίαν. Νὰ πέμψω τὴν ἐπιστολὴν μοὶ ἦτον ἀδύνατον, ἀλλ'
 ἐπίσης δύσκολον ν' ἀναλάβω ἐγὼ ν' ἀρνηθῶ πρὸς τὸν δι' ἐμοῦ τὴν
 εὐτυχίαν του περιμένοντα. Ἀγαθῇ τύχῃ κατ' αὐτὸν ἐκείνον ἀκρι-
 βῶς τὸν καιρὸν ἔφθασεν ὁ Σ. Σοῦτσος εἰς Μόναχον, καὶ μὲ ἀπέ-
 σπασε μέχρι τινὸς τῆς ἀμηχανίας· διότι ἔσπευσα ν' ἀναγγεῖλω τὴν
 ἄφιξίν του εἰς τὸν K. Rodieu, καὶ νὰ πείσω τοῦτον ὅτι προ-
 τιμότερον ἦν νὰ μὴ σταλῇ ἡ ἐπιστολή, ἀλλ' ὁ υἱὸς νὰ γράψῃ
 πρῶτον πρὸς τὴν μητέρα του, ἵνα ἐξιχνιάσῃ αὐτῆς καὶ τῆς ἀδελ-
 φῆς του τὰς διαθέσεις. Τοῦτο καὶ ἐγένετο· τὴν δὲ περὶ τούτου ἐπι-
 στολὴν ἡμῶν συνετάξαμεν ἀπὸ κοινοῦ ὁ Σ. Σοῦτσος καὶ ἐγώ, καὶ
 τὴν ἐπέμψαμεν, ὑποβαλόντες συγχρόνως ὅποια τις ἐνομίζομεν ὅτι
 ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἡ ἀπάντησις. Αὕτη ὅμως δυστυχῶς ἦλθεν ὀλίγον
 ψυχροτέρα ἀφ' ὅ,τι ἐπεθυμοῦμεν· δι' ὃ καί, διὰ ταύτην τὴν περί-
 στασιν νομίσαντες ὅτι ὁ σκοπὸς ἂν οὐχὶ ἀγιάζῃ, ἀλλὰ καὶ δικαιο-
 λογῇ μέχρι τινὸς τὰ μέσα, ἐγενόμεθα ἔνοχοι μικρᾶς πλαστογραφίας,
 μετηλλάξαμεν καὶ προσεθέσαμεν τινὰς λέξεις εἰς τὴν ἐπιστολὴν,
 καὶ οὕτως ἀνέγνωμεν αὐτὴν εἰς τὸν ἰδανικὸν ἐραστήν, λέγουσαν
 περίπου ὅτι ἡ πρότασις τοῦ πεπαιδευμένου K. Rodieu συνεκίνησε
 μὲν τὴν οἰκογένειαν καὶ τιμᾷ αὐτήν, ἀλλ' ὅτι ἡ νέα Kα Σούτσου
 κατ' οὐδένα τρόπον συγκατατίθεται ν' ἀφήσῃ τὴν μητέρα της καὶ
 νὰ μακρυνθῇ ἀπ' αὐτῆς. Ἄλλως τε τοῦτο ἦν καὶ κατὰ γράμμα
 ἀληθές· δι' ὃ καὶ μετὰ τινα χρόνον ἐδέχθη νὰ νυμφευθῇ τραπεζί-

την, λειπόμενον αὐτῆς κατὰ τὸ γένος καὶ κατὰ τὴν παντοίαν ἀνάπτυξιν, ἀλλ' εἰς κατάστασιν ὄντα, ὡς ἐνομιζέτο, νὰ ἐξαγάγῃ τὴν οἰκογένειαν αὐτῆς ἐκ τῆς δυσχεροῦς θέσεως εἰς ἣν διετέλει. Ἡ εὐγενὴς τῆς ὁμῶς αὕτῃ θυσία ἀπέβη δυστυχῶς εἰς μάτην, διότι ὁ σύζυγός τῆς μετὰ τινὰ ἔτη ἐπτώχευσεν· ἐκείνη δὲ ἔκτακτον παράδειγμα συζύγου μείνασα μέχρι τέλους, ὡς ἦν παράδειγμα θυγατρὸς, ἀλλ' αἰσθανθεῖσα διὰ τοσοῦτων δοκιμασιῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς θραυσθέντα τὰ ἐλατήρια τῆς ζωῆς, ἀπεβίωσε μετ' ὀλίγον ἐν πλήρει καλλονῇ καὶ νεότητι.

Πλὴν δὲ τῶν ἄλλων σπουδῶν ἐξηκολούθουν πάντοτε ἐγκύπτων καὶ εἰς τὴν ποίησιν· ἀλλὰ συνετώτερος ἢ φιλοδοξότερος ἤδη ἀντὶ νὰ θέλω νὰ ποιῶ ὁ ἴδιος, ἀνεγίνωσκον τῶν ἄλλων τ' ἀριστουργήματα, καὶ ἰδίως τὸν Ducis διὰ μνήμης ἔχων, ἔλαβον καὶ διέτρεχον γαλλικὴν τινὰ μετάφρασιν τοῦ Σαικεσπείρου, καὶ ἔγραφον τῶν δραμάτων αὐτοῦ περιλήψεις, σημειώσεις καὶ . . . ἐπικρίσεις!

Σχέσιν δ' οὐδεμίαν εἶχομεν τότε, πλὴν μόνῃς τῆς οἰκίας τοῦ Θειρσίου, ὅπου λόγιους τινὰς ἀπηντῶμεν, ἐν ἄλλοις Κύριόν τινὰ Neumann, οὗ δὲν ἠγάπων τὸν δύσκολον χαρακτῆρα, ἐθαύμαζον ὁμῶς τὰς γλωσσολογικὰς γνώσεις, διότι τότε ἰδίως ἠσχολεῖτο περὶ τὴν Κινεζικὴν. Ἐφοιτῶμεν δὲ καὶ εἰς συνταγματάρχου τινὸς Mann καλουμένου, ἔχοντος δύο ὠραίας θυγατέρας, καὶ υἱὸν ὅστις μετὰ ταῦτα ὑπῆρξε συμμαθητὴς ἡμῶν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν.

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν ἄνθρωπός τις ὅστις ἔλεγεν ὅτι ἦν ἐξάδελφός μου, ὅτι καλεῖται Γκίκας, καὶ ὅτι ἦν πρίγκιψ. Ἐπειδὴ δὲ πρίγκιψ Ἕλληνας ἦτο τότε τὶ πρωτάκουστον, ἡ αὐλὴ τὸν ἐδέχθη φιλοφρονέστατα, καὶ πολὺς ἐγίνετο περὶ αὐτοῦ λόγος ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὅτε ὁ καλός, πολλὰ δαπανήσας ξένα καὶ πολλὰ δανεισθεὶς, ἐδραπέτευσεν ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ τότε ἀπεδείχθη ὅτι οὔτε πρίγκιψ ἦν οὔτε Γκίκας, καί, τὸ εὐτυχέστερον, οὔτε ἐξάδελφός μου.

Στρατιωτικὸν σχολεῖον.

Τέλος δ' ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς κατατάξεως εἰς τὸ σῶμα τῶν *Δευτεροτόκων*, (*Cadettencorps*), ὡς ἐκαλεῖτο τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον, διότι, ὅτε καὶ συνέστη, κατὰ τὸ ἀριστοκρατικὸν καὶ τιμοκρατικὸν δίκαιον τῆς Γερμανίας, οἱ μὲν πρωτότοκοι τῶν οἰκογενειῶν ἦσαν οἱ κληρονόμοι τῶν πατρικῶν τίτλων καὶ τῆς πατρικῆς ἀκινήτου οὐσίας, οἱ δὲ δευτερότοκοι κατετάσσοντο εἰς τὸν στρατόν, ἵνα ἐκεῖ εὕρωσιν εἰς τὴν δοξάν ἢ τὸν θάνατον ἀντάλλαγμα τῶν ἀπολαύσεων τοῦ βίου, ὧν ἐγεννῶντο ἀπόκληροι.

Διηρεῖτο δὲ τὸ σχολεῖον εἰς δύο τμήματα, τὸ τῶν Μαθητῶν (*Eleven*), περιέχον τέσσαρας τάξεις, διαρκείας ἐνὸς ἔτους ἐκάστην, διὰ τὰ προκαταρκτικὰ μαθήματα, προϋποτιθέμενα τὴν γνῶσιν μόνον τῶν ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις διδασκομένων, καὶ εἰς τὸ τῶν *Δευτεροτόκων* (*Cadetten*), *Εὐελπίδων*, ὡς λέγομεν ἡμεῖς, ἐπίσης ἐκ τεσσάρων τάξεων μονοετῶν συγκείμενον, ἐν αἷς ἐδιδάσκοντο μάλιστα τὰ μαθηματικὰ καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιστῆμαι. Πλὴν τούτου δὲ διηρεῖτο ἡ ὅλη σχολὴ καὶ εἰς δέκα μοίρας (*brigades*), ὧν ἐκάστη συγκειμένη ἐκ μαθητῶν τῶν διαφόρων τάξεων ἀμφοτέρων τῶν τμημάτων, ὑπέκειτο εἰς ἴδιον ἀξιωματικόν, ἐκ τοῦ στρατοῦ λαμβανόμενον ἀνθυπολοχαγόν ἢ ὑπολοχαγόν. Πᾶσα δ' ἡ σχολὴ διωκεῖτο τότε ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ *Tausch*, ὅστις ἐπὶ τῶν Γαλλικῶν πολέμων εἶχε κερδίσει τὰς ἐπωμίδας του, ὀρμηθεὶς ἀπὸ ἀπλοῦ στρατιώτου.

Πρὸς ὁρισμὸν λοιπὸν τῆς τάξεως, εἰς ἣν ἐμέλλομεν νὰ καταταχθῶμεν, προαπητοῦντο ἐξετάσεις γραπταί, εἰς ἃς ὑπεβλήθημεν ἐπὶ τρεῖς, νομίζω, ἡμέρας μετὰ πολλῶν Γερμανοπαίδων, ὡς ἡμεῖς κατὰ πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖον εἰσερχομένων. Καὶ εἰς μὲν τὰ μαθηματικὰ προβλήματα, ἅτινα καὶ δύσκολα δὲν ἦσαν, εἰς μόνην περιοριζόμενα

τὴν ἀριθμητικὴν, καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι ἀπταιστως ἀπηντήσαμεν. Διὰ δὲ τὰ λοιπὰ ὅλα ἐπετράπη εἰς ἡμᾶς κατ' ἐξαίρεσιν νὰ γράψωμεν Γαλλιστὶ τὰς ἀπαντήσεις. Ἐφ' ἐνὸς δὲ προβλήματος τῆς μαθηματικῆς Γεωγραφίας, παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ πᾶν ὅριον ὑπερβάς, ἔγραψα ὁλόκληρον σχεδὸν πραγματείαν, ἣν καὶ ἔδωσα πολὺ μετὰ πάντας τοὺς λοιποὺς ἐξεταζομένους, ἀναγκασθέντας μετὰ δυσαρесκείας βεβαίως, νὰ περιμείνωσι τὸ τέλος τῆς συγγραφῆς μου.

Ἄλλ' οὔτε τοῦτο, οὔτε τὰ λοιπὰ ἴσχυσαν νὰ μᾶς κατατάξωσιν ἀνωτέρω τῆς τετάρτης (τῆς ἀνωτέρας) τάξεως τοῦ προκαταρκτικοῦ, συγκειμένη ἐκ παιδίων, ὧν οὐδὲν ἐθεωροῦμεν, ὡς πρὸς πάσας τὰς γνώσεις, ἄξιον νὰ λύσῃ τοὺς ἱμάντας τῶν ὑποδημάτων ἡμῶν (οἷότι, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, τὰ ὑποδήματα ἃ ἐφέρομεν ἐν τῇ σχολῇ ἐδένοντο δι' ἱμάντων). Ἀλλὰ τὰ Γερμανικὰ ἦσαν ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου, καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ ἡμεθα ἡμεῖς πάντων τῶν μικρῶν ἡμῶν συμμαθητῶν κατώτεροι καὶ ἀνάξιοι. Τούτου ἔνεκα καὶ μᾶς ἐδόθη ἐπὶ τινα χρόνον ἰδιαίτερος τῶν Γερμανικῶν διδάσκαλος. Εἰς μοίρας δὲ κατετάχθημεν ὁ μὲν Σκαρλάτος Σοῦτσος τὴν Γ' ὑπ' ἀριθ. 110, ἐγὼ δὲ τὴν Δ' ὑπ' ἀριθ. 58.

Προϋργαίτατον λοιπὸν θεωρήσαντες νὰ ἐγκύψωμεν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Γερμανικῆς, καὶ ἀφορμὴν ἔχοντες αὐτὴν καὶ μόνην νὰ ὁμιλῶμεν μετὰ τῶν συμμαθητῶν καὶ συνοίκων ἡμῶν, ἐντὸς ὀλίγου τὴν ἐξεμάθομεν ἱκανῶς ὥστε νὰ μὴ κωλυώμεθα εἰς τὴν κατάληψιν τῶν λοιπῶν μαθημάτων. Τότε δὲ πρῶτον εἶδομεν μετὰ λύπης πόσον ταῦτα ἦσαν κατώτερα τῶν ἡμετέρων δυνάμεων, καὶ ὅτι ἐματαιοπονοῦμεν εἰς αὐτὰ ἀσχολούμενοι· δι' ὃ καὶ ἀντ' αὐτῶν ἤρχισαμεν μελετῶντες κατ' ἰδίαν τὰ μαθήματα τῆς πέμπτης τάξεως (τῆς κατωτέρας τοῦ ἄνω διαμερίσματος) μετὰ μεγίστης ὑπομονῆς, τὰς ὥρας τῆς διασκεδάσεως καὶ τῶν περιπάτων εἰς τὴν περιπατητικὴν ταύτην σπουδὴν ἀφιεροῦντες, καὶ ὅτε μὲν τὰ τετράδια τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως ἐκείνης δάνειζόμενοι, ὅτε δὲ εἰς τὰς συνδιαλέξεις τῶν ὥρων τῆς ἀνέσεως τὰς ἐπιλύσεις ζητοῦντες τῶν ἡμετέρων ἀποριῶν.

"Ότε δ' ἐπῆλθον αἱ ὀλιγοήμεροι διακοπαὶ τοῦ Πάσχα (1826),
 μὲν λοιποὶ μαθηταὶ ἀπῆλθον σχεδὸν πάντες εἰς τὰς οἰκίας των·
 ἡμεῖς δὲ οἰκίας μὴ ἔχοντες, ἐμείναμεν εἰς τὸ κατὰσθημα, ἐπιτεί-
 νοντες τὰς μελέτας· καὶ ἅπαξ μόνον ἐξήλθομεν εἰς τοῦ Κ. Θειρ-
 οῦ, ἅπαξ δ' εἰς τῆς Κας Σουβέρτ, παρ' ἧ, κατὰ σύστασιν τοῦ
 Θειρσίου, μᾶς εἶχε δοθῇ ἐξαιρετικῶς ἡ ἄδεια νὰ μεταβχίνωμεν τὰς
 κυριακάς, ἐν ᾧ μόνον πρὸς τοὺς γονεῖς ἐπετρέπετο εἰς τοὺς εὐέλπι-
 δας ν' ἀπέρχωνται, οὐδέποτε φαινόμενοι εἰς τὰς ὁδοὺς ἄνευ συνοδίας
 καὶ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ σχολεῖον πάλιν ὑπὸ τῶν γονέων προσωπικῶς
 ἐπαναφερόμενοι. Ἰνα δὲ κατὰ τὰς κυριακάς ἐστιώμεθα παρὰ τῇ
 Κας Σουβέρτ, τῇ ἀφήκαμεν πᾶν τὸ χρηματικὸν ὅσον εἶχομεν ὅτε
 εἰσῆλθομεν εἰς τὸ σχολεῖον, διότι ἐκεῖ αὐστηρότατα ἐτιμωρεῖτο ἡ
 εὕρεσις καὶ ἐνὸς μόνον λεπτοῦ παρὰ τινι τῶν μαθητῶν.

Ἄλλ' αἱ ἐξοδοὶ ἡμῶν αὗται περιορίζοντο εἰς μόνην τὴν κυρια-
 κήν. Κατὰ δὲ πάντα τὸν λοιπὸν χρόνον τῶν διακοπῶν εἵμεθα ἐν
 τῷ καταστήματι, ὡς ἐν μοναστηρίῳ. Τότε δὲ μοὶ ἐπῆλθε τολμηρὰ
 ἰδέα, καί, κατ' ἐμὴν πρωτοβουλίαν ἐπέμψαμεν εἰς τὸν διευθυντὴν
 τῆς σχολῆς ἀναφοράν, ἐν ᾗ ἐλέγομεν ὅτι ἡ διαμονὴ ἡμῶν ἐν τῇ
 τετάρτῃ τάξει ἦν ἀπώλεια χρόνου, ὅτι νομίζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἱκα-
 νοὺς νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν πέμπτην, καὶ ὅτι εἵμεθα πρόθυμοι ν'
 ἀποδείξωμεν τοῦτο δι' ἐξετάσεως. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη ἔμεινεν ἐπὶ
 τινας ἡμέρας ἄνευ ἀπαντήσεως, ὅπερ ἐφαίνετο δικαιολογοῦν τοὺς
 ἐνδοιασμοὺς τοῦ συναδέλφου μου, προσπαθήσαντος κατ' ἀρχὰς νὰ
 μ' ἀποτρέψῃ τοῦ παρατόλμου κινήματος. Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τῶν
 διακοπῶν μᾶς ἐκάλεσε μίαν ἡμέραν ὁ στρατηγὸς παρ' ἑαυτῷ, καὶ
 ἄνευ ἄλλης ἐξηγήσεως, μᾶς ἐπρότεινεν ἄλγεθρικὰς τινὰς ἐξισώσεις
 εἰς ἐπίλυσιν ἐπὶ μέλανος πίνακος, ὃν εἶχεν ἡτοιμασμένον εἰς τὸ
 ὠματίον του· μετὰ τοῦτο δὲ μᾶς ἀπηύθυνε μετ' αὐστηροῦ μᾶλλον
 ἥθους, καὶ τινὰς ἄλλας ἐρωτήσεις ἐπὶ ἄλλων τινῶν μαθημάτων,
 εἰς ἃς ἀπηντήσαμεν ὅπως ἐδυνήθημεν, καὶ ἔπειτα μᾶς ἀπέπεμψεν.
 Οὐδὲν δὲ πλέον ἠκούσαμεν μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν, ἐπανελθόν-
 των τῶν μαθητῶν, ἤρχιζον πάλιν τὰ μαθήματα· καὶ ἔβλεπον μὲν

ὅτι τὸ τόλμημά μου ἀπέτυχεν, ἀλλ' οὐδόλως μετενόουν δι' αὐτό, διότι ἐφρόνουν ὅτι ὀρθῶς ἔπραξα.

Τὴν δὲ πρωίαν τῆς ἐκ νέου ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων, ἡμεθα, ὡς πάντοτε πρὶν ἀρχίσωσιν αἱ λοιπαὶ τῆς ἡμέρας ἐργασίαι, παρατεταγμένοι κατὰ μοίρας ἐν τῇ μεγίστῃ αἰθούσῃ ἐν ἣ περιέμενεν ἡμᾶς τὸ ἐωθινὸν πρόγευμα. Πρὶν δ' ἢ καθήσωμεν εἰς αὐτό, εἰς τῶν Εὐελπίδων κατὰ σειρὰν ἔλεγε τὸ « Πάτερ Ἡμῶν » καὶ μετὰ ταῦτα ὁ τὴν ἡμερησίαν ἐπιμέλειαν ἐπιτετραμμένος ἀξιωματικὸς ἀνεγίνωσκε τὰς « διαταγὰς τῆς ἡμέρας », ἥτοι τὰς τοῦ στρατηγοῦ, ἃς εἶχε νὰ μᾶς διακοινώσῃ. Αἰφνης μεταξὺ αὐτῶν, σκιρτῶντες ὑπὸ χαρᾶς ἠκούσαμεν ὅτι οἱ μαθηταὶ (Eleven) Σοῦτσος καὶ Ρίζος (οὕτως εἶχον ἐγγραφῇ εἰς τοῦ σχολείου τὸ μητρώον), ἀποδείξαντες δι' ἐξετάσεων ὅτι εἰσὶν ἱκανοὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν πέμπτην τάξιν, προβιβάζονται εἰς αὐτήν. Ὁ θαυμασμὸς τῶν συμμαθητῶν ἡμῶν ὑπῆρξε μέγας, διότι ἐντελῶς ἠγνόουν τὸ ἡμέτερον διάβημα, καὶ ὑποβιβασμοὶ μὲν ἐγίνοντο ἔστιν ὅτε εἰς τὴν σχολήν, τοιοῦτος ὅμως προβιβασμὸς ἐντὸς τοῦ ἔτους ἦν ἀπαραδειγμάτιστος.

Ἡμεῖς ὅμως οὐδένα λόγον εἶχομεν νὰ ὑπερηφανευώμεθα, διότι ὁ προβιβασμὸς οὗτος ἦν ἀπλῆ συνέπεια τῆς ἐνεκα τῆς ἀγνοίας τῆς γλώσσης κατατάξεως εἰς τάξιν πολὺ κατωτέραν τῶν ἡμετέρων δυνάμεων. Καὶ εἰς τὴν πέμπτην μάλιστα τάξιν γνωστὰ εὗρομεν τὰ πλεῖστα τῶν διδασκομένων, καθ' ὅσον πλήν τῶν ἄλλων παιδαγωγικῶν, ἐδιδάσκοντο ἐν αὐτῇ τὰ στοιχειώδη μόνον μαθηματικά, Ἀλγεβρα καὶ Γεωμετρία, εἰς ἃς, μετὰ τόσῃ ἐνδελεχῇ μελέτῃ, ἡμεθα ἤδη πολὺ ἐπέκεινα τῶν ἐνταῦθα παραδιδομένων· τῶν δὲ κυρίως στρατιωτικῶν μαθημάτων, ὧν ἐδεόμεθα, ἀρχὴ ἐγίνετο κατὰ πρῶτον ἐν τῇ ἕκτῃ τάξει. Μὴ ἔχοντες ἐπομένως τί νὰ μάθωμεν οὐδ' ἐν ταύτῃ εἰς ἣν προῦβιβάσθημεν, ἐνεκύπτομεν πάλιν κατὰ προτίμησιν εἰς ἰδιαιτέραν μελέτην τῶν ἐν τῇ ἕκτῃ διδασκομένων.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἐορτῶν, καθ' ἃς ἐξερχομένων τῶν ἄλλων, ἡμεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐμένομεν ἐν τῇ σχολῇ, καλέσας ἡμᾶς ὁ στρατηγὸς Tausch παρ' ἑαυτῷ, μᾶς ἠρώτησε πῶς ἔχομεν ἐν τῇ πέμ-

πρὸς τῇ τάξει, καὶ ἂν προβιβασθέντες αἰσθανώμεθα ὅτι δυνάμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰ μαθήματα, ἂν ἐν γένει εἴμεθα εὐχαριστημένοι. Συγκεντρώσας τότε πᾶν τὸ θάρρος μου, καὶ ἐννοῶν ὅτι ἐστὶ στιγμὴ μάχης καιρίας, ἐτόλμησα νὰ τῷ ἀποκριθῶ ὅτι εἴμεθα μὲν λίαν εὐγνώμονες διὰ τὸν προβιβασμόν, καὶ λίαν εὐχαριστημένοι, μίᾳ δὲ ὅτι μᾶς μένει ἔτι εὐχή, ἀλλὰ ταύτην δὲν ἔχομεν τὴν τόλμην νὰ ἐκφράσωμεν. Ἐπειδὴ δέ, ὡς προέβλεπον, ἐπέμεινεν ὁ στρατηγὸς νὰ τῷ εἴπωμεν τί ἐπιθυμοῦμεν, τῷ ὠμολόγησα διστάζων, καὶ μετὰ ταπεινῆς τῆς φωνῆς, ἥτις ἦν ἐκφρασις ἀνυποκρίτου δειλίας, ὅτι ἠϋχόμεθα διὰ νέας ἐξετάσεως ν' ἀποδείξωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἱκανοὺς, οὐχὶ διὰ τὴν πέμπτην, ἀλλὰ διὰ τὴν ἕκτην τάξιν !

Εἰς τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο ἄκουσμα ἔμεινεν ὡς ἐμβρόντητος ὁ K. Tausch καὶ εἶτα μᾶς ἐπέπληξεν αὐστηρῶς καὶ μᾶς ἐνουθέτησε λέγων, ὅτι παραγνωρίζομεν τὰς δυνάμεις ἡμῶν· μεθ' ὃ ἡμεῖς, κλίναντες τὴν κεφαλὴν, ἐσιγήσαμεν, καὶ ἀπήλθομεν· ἐγὼ δὲ μετεμελοῦμένην ἀναλογιζόμενος ὅτι ὑπερεπήδησα τὰ ὅρια τοῦ πρέποντος. Τὴν ἐπαύριον δὲ εἰς τὴν παράδοσιν τῶν μαθηματικῶν, ὁ καθηγητῆς ἡμῶν K. Φέστνερ, ἀντὶ ἄλλων μαθητῶν ἡμᾶς καλέσας εἰς τὸν πίνακα, μᾶς ἔδωκε προβλήματα οὐχὶ ἐκ τῶν διδαχθέντων ἐν τῇ τάξει, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐσχάτων τῆς ἀλγέβρας, καὶ τινὰ γεωμετρικά, καὶ ἐλύσαμεν αὐτὰ μεθ' ἱκανῆς εὐχερείας πρὸς ἐκπληξιν καὶ αὐτοῦ, καὶ τῆς τάξεως πάσης, ἥτις δὲν ἐνόει οὔτε πῶς εἴχομεν τὰς γνώσεις ταύτας, οὔτε τί ἐσήμαινεν ἡ ἐξέτασις. Τὴν ἐπομένην δ' ἡμέραν, ἀποχαιρετίσαντες αὐθις τοὺς συμμαθητὰς ἡμῶν, μετεβαίνομεν εἰς τὴν ἕκτην τάξιν· αἱ δὲ μηνιαίως γινόμεναι ἔγγραφοι ἐξετάσεις (scriptionen καλούμεναι), ἀπεδείκνυσαν ὅτι δὲν ἤμεθα αὐτῆς κατώτεροι.

Ἐνταῦθα λοιπὸν εἴμεθα ἐν τάξει ἐν ἣ εἴχομεν νέον τι καὶ χρήσιμον νὰ μάθωμεν, καὶ ἐν αὐτῇ ἐμείναμεν μέχρι τέλους τοῦ ἔτους, μεταξὺ τῶν ἀρίστων αὐτῆς μαθητῶν καταλογιζόμενοι, διότι ἤμεθα ἴσως πάντων ἐπιμελέστατοι· ὥστε οὐδεμίᾳ ὑπῆρχεν ἀμφι-

βολία ὅτι ἀπ' αὐτῆς ἐμέλλομεν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐπομένου ἔτους νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἐβδόμην.

Ἀλλὰ μεταξὺ παρενέπιπτον δίμηνοι διακοπαί, καθ' ὧς πάντες οἱ λοιποὶ τρόφιμοι τοῦ καταστήματος, οἵκαδε ἀπερχόμενοι, διέτριβον εἰς διασκεδάσεις, πολλὰ λησμονοῦντες ἐξ ὧν εἶχον μάθει, καὶ οὐδὲν νέον μανθάνοντες, ὥστε καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐπιόντος ἔτους συνήθως ἐδαπανᾶτο εἰς ἐπίτομον ἐπανάληψιν τῶν προδεοδιδαγμένων. Ἡμεῖς ὁμῶς, οἵτινες ἀπερίσπαστοι ἐν τῷ σχολείῳ ἐμένομεν, καὶ ἀνελογιζόμεθα ὅτι ἡ Ἑλλάς ἠγωνίζετο καὶ εἶχεν ἀνάγκην ὅλων τῆς τῶν υἱῶν, ἔγκλημα ἐλογιζόμεθα νὰ σπαταλῶμεν τὸν χρόνον εἰς μάταια, δι' ὃ εἰς σύντονον σπουδὴν κατετρίβομεν πάσας τὰς ὥρας ἡμῶν, καὶ ὁρῶντες τὰ τῆς ἑκτῆς τάξεως, ἐπεδόθημεν εἰς τὰ τῆς ἐβδόμης μαθήματα.

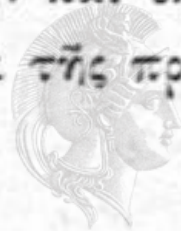
Ἐν τούτοις ὁ στρατηγός, γνωρίζων τὴν μόνωσιν ἡμῶν, καὶ μανθάνων παρὰ τῶν ἐπιστατῶν ὅτι διήγομεν σεμνῶς καὶ ἡσύχως, εἰς ἀδιάκοπον σπουδὴν ἐπιδεδομένοι, μᾶς ἀπέδωκε τιμὴν ἐξαίρετον, ἥς ποτὲ σχεδὸν μαθηταὶ δὲν μετεῖχον, προσκαλέσας ἡμᾶς, περὶ τὸ τέλος τῶν διακοπῶν, εἰς τὸ γεῦμά του. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ μᾶς ἠρώτησε πῶς διάγομεν καὶ εἰς τί ἀσχολούμεθα ἐπὶ τῶν διακοπῶν· καὶ ἐγὼ (διότι, εἰ καὶ φύσει δειλότερος, ἤμην ὁμῶς ὁ εἰς πάσας τὰς ἐπισήμους περιστάσεις αὐθαδέστερος καὶ τὴν πρωτολογίαν λαμβάνων) ἀπεκρίθην ὅτι ἡσχολούμεθα περὶ τὰ μαθήματα τῆς ἐβδόμης, ὅτι τὰ ἐμάθομεν ἱκανῶς, ὥς ἐνομίζομεν, ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν πλέον ἀνάγκην αὐτῶν· δὲν ἐτολμῶμεν ὁμῶς νὰ προτείνωμεν περὶ προβιβασμοῦ, εἰ καὶ δὲν ἠρνούμεθα ὅτι εὐτυχεῖς θὰ ᾔμεθα ἂν ἐδυνάμεθα ἐν ὅσῳ ἐνεδέχετο βραχυτέρῳ χρόνῳ νὰ καταστῶμεν χρήσιμοι εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν. Εἰς ταῦτα ὁ στρατηγός μᾶς ἀπήντησε διὰ τινων εἰρωνιῶν, καὶ μετὰ τὸ γεῦμα μᾶς συμπαρέλαβεν εἰς τὸν μέγαν καὶ λαμπρὸν κῆπον τοῦ καταστήματος, καὶ καθ' ἅπαν τὸ διάστημα προσηνέχθη προσηνέστατα πρὸς ἡμᾶς χωρὶς ὁμῶς οὐδὲ μακρόθεν νὰ θίξῃ πλέον τὸ ἀντικείμενον περὶ οὗ εἶχε γίνεαι λόγος ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Μετ' ὀλίγον δ' ἐπ' ἀνῆλθον οἱ μαθηταί, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πρῶτην ἡμέραν τῆς νέας σχολικῆς περιόδου (1826–1827) ἐκλή-
θημεν, ὁ Σ. Σοῦτσος καὶ ἐγώ, παρὰ τῷ στρατηγῷ, ὑπεβλήθημεν,
ὅπως ἀπροσδοκῆτως, ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν καθηγητῶν τῆς
σχολῆς εἰς αὐστηράν ἐξέτασιν ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐβδόμῃ τάξει
διεασκομένων, καὶ πανηγυρικῶς ἐπροβιβάσθημεν εἰς τὴν ὀγδόην.

Τοῦτο διήγειρεν ἐν τῇ σχολῇ, μεταξὺ τῶν ταπεινότερα φρονούν-
των, δυσμενῆ τινὰ φθόνον· ἀλλ' οἱ χρηστότεροι ἐπεκρότουν ἐξ
ἐναντίας, ἀποδίδοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν τιμὴν τῶν προόδων
ἡμῶν, καὶ εἰς τὴν ἑκτακτον αὐτῆς θέσιν τὴν ἑκτακτον ἡμῶν ἐπι-
μέλειαν.

Οὕτως ἐξ Εὐελπίδων (Cadetten) ἐγενόμεθα, καθ' ὃ τῆς 8ης
τάξεως μαθηταί, σημαιοφόροι (Fahnencadetten), προϊστάμενοι,
οὐκαθήμενοι, προπορευόμενοι τῶν λόχων, καί, τὸ ἐπαισθητότερον
φρονόμιον δι' ἡμᾶς, ἀνταλλάξαντες τὰς βαρεῖας περικεφαλαίας τοῦ
στρατιώτου, ὧν οἱ λόφοι ἦσαν, νομίζω, πλήρεις ἄμμου, ἀντὶ τῶν
ἐλαφροτέρων τοῦ ἀξιωματικοῦ, ὧν ἐλαφραὶ ἱπποῦρες ἐκόσμουσαν τὴν
κορυφήν.

Ἦν δὲ ἡ δίαίτια τῆς σχολῆς οἷα ἔπρεπε τοῖς στρατιωτικῶς ἐκ-
παιδευομένοις, ὑγιεινὴ μὲν, ἀλλ' αὐστηρά. Οὐδέποτε οὐδ' ἐπὶ
στιγμὴν εἰς ἡμῶν ἔμενεν ἀνεπιτήρητος. Ἐν ἀπεράντῳ αἰθούρῃ
ἐκοιμώμεθα πάντες, κατὰ μοίρας διηρημένοι, ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον
ἐπίβλεψιν ἀξιωματικῶν κατὰ δύο ὥρας ἐναλλαττομένων. Περὶ τὰ
χαράγματα ἐν θέρει, ἐν δὲ χειμῶνι ὥρας τινὰς πρὶν ἢ χαράξει,
ἀφυπνιζόμεθα ὑπὸ τυμπανιστοῦ διατρέχοντος πᾶσαν τὴν αἴθουσαν,
καὶ ἐντὸς πέντε λεπτῶν ὠφείλομεν νὰ ἤμεθα ἐπὶ ποδός, ἐντὸς δέκα
ἄλλων νὰ θραύσωμεν (ἐν χειμῶνι) τὸν παχὺν πάγον τῶν προχοϊδῶν,
νὰ νιφθῶμεν, νὰ ἐνδυσθῶμεν, καὶ κατὰ μοίρας νὰ ταχθῶμεν ὑπὸ τοὺς
σημαιοφόρους, ὧν ἀνὰ 2 ἢ 3 ἦσαν κατανεμημένοι εἰς ἐκάστην
μοῖραν, καὶ οὕτω, κατὰ τὰ προστάγματα τοῦ ἀξιωματικοῦ, τα-
κτικῶς βηματίζοντες, κατηρχόμεθα εἰς ἄλλην, μεγίστην καὶ ἐκεί-
νην αἴθουσαν, ἐνθα ἐπίσης παρατεταγμένοι, ἡκροώμεθα τῆς προσ-

ευχῆς, ἀπαγγελλομένης ὑφ' ἐνὸς ἐξ ἡμῶν, εἶτα τῆς διαταγῆς τῆς ἡμέρας, ἀναγινωσκομένης ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ, μετὰ ταῦτα εἶχομεν ἄνεσιν, μέχρι τοῦ προγεύματος, συγκειμένου ἐκ γάλακτος καὶ ἄρτου, καὶ ἔπειτα, κατὰ τάξεις, οὐχὶ κατὰ μοίρας, παρατατόμενοι, ἀπηρχόμεθα εἰς τὰ διάφορα ἀκροατήρια. Ἐνταῦθα δὲ διετελοῦμεν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν διδασκάλων, καὶ μετὰ πᾶν μάθημα ἐπεστρέφομεν, ὁμοίως παρατεταγμένοι, εἰς τὴν κοινὴν αἵθουσαν, ἐνθα ἐκάστη μοῖρα, συγκειμένη, ὥς εἶπον, ἐκ μαθητῶν πασῶν τῶν τάξεων, κατελάμβανεν ἰδίαν τράπεζαν, εἰς ἣν ἐμελετῶμεν, εἰστιώμεθα τὴν μεσημβρίαν καὶ ἐδειπνοῦμεν τὸ ἑσπέρας. Εἰς τὴν αὐτὴν δ' αἵθουσαν καὶ συνεπαίζομεν ἐπὶ κακοκαίριας· ἐπὶ καλοῦ δὲ καιροῦ διετρίβομεν, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως, ὑπὸ τὴν ἐφορείαν τοῦ ἀξιωματικοῦ ἐν τῷ εὐρυχώρῳ κήπῳ τοῦ κατιστήματος, ἐνθα αἱ δύο ἀνώτεραι τάξεις ἡσχολοῦμεθα καὶ ἐκ κατασκευῆς ἔργων ὀχυρωματικῶν.

Ἡ δὲ τροφή ἡμῶν ἦν λιτή, ἀλλ' ἐπαρκής, καθάρια καὶ θρεπτική. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς εἰς τὸ κατάστημα εἰσόδου μου, γράφων ποτὲ εἰς τὰς ἀδελφάς μου, ταῖς περιέγραφον, παίζων μᾶλλον ἢ σπουδάζων, ἐν ἄλλοις τὸν μέλανα ἄρτον ὅστις μᾶς παρετίθετο. Δυστυχῶς μοὶ ἀπεκρίθησαν γαλλιστί, διότι τότε αἱ νέαι Ἑλληνίδες, εἰς ξένα σχολεῖα ἀνατρεφόμεναι, ἐλάμβανον τὴν κακὴν ἔξιν τοῦ γράφειν ξένας γλώσσας εὐχερέστερον τῆς πατρικῆς τῶν. Τίς δὲ ὑπῆρξεν ὁ ἀποσβολισμός μου, ὅτε ἐλθὼν πρὸς ἐμὲ ὁ καταλυματίας τοῦ σχολείου λοχαγὸς Ἐρνέστης μὲ ἠρώτησε πῶς εὐχαριστοῦμαι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐκ τῆς τροφῆς· ὅτε δ' ἐγὼ μετ' ἀφελοῦς εἰλικρινείας ἀπεκρίθην ὅτι ἤμην λίαν ἡυχαριστημένος, μοὶ ἐνεχείρισεν ἀνοικτὴν τὴν ἐπιστολὴν τῶν ἀδελφῶν μου, συλλυπούμενων με διὰ τὴν ποιότητα τοῦ ἄρτου ὃν ταῖς εἶχον περιγράψει διὰ μελανῶν χρωμάτων!

Ἐν τῇ ὁγδόῃ τάξει ἦσαν τὰ στρατιωτικὰ μαθήματα σπουδαιότατα, καὶ πολλὴν εἰς αὐτὰ κατεβάλλομεν ἐπιμέλειαν· τὰ δὲ μαθηματικὰ ἦσαν ἡ ἐπιούσιος ἡμῶν διανοητικὴ τροφή, καὶ ἐγὼ ἰδίως

μετὰ πλείστου ἐνθουσιασμοῦ ἐπεδιδόμην εἰς αὐτά. Ἡ ἐπίλυσις τῶν δυσκολωτέρων προβλημάτων ἡσχόλει τὸν νοῦν μου νυχθημερόν, καὶ μετ' ἐκπλήξεως ἀπομνημονεύω περιστάσεώς τινος παραδόξου, φαινομένου ἐξαιρετικοῦ, ἐνὸς ἐξ ἐκείνων ἅτινα πρόκεινται ἐνίοτε ὡς ἐκπληκτικὰ καὶ δύσλυτα διλήμματα εἰς τὴν φυσιολογίαν. Ὁ Καθηγητὴς μᾶς εἶχε δώσει πολὺπλοκὸν τι πρόβλημα ἀναλογιῶν ἀναφερομένων εἰς γραμμὰς τινὰς ἐν τῇ πυραμίδι, εἰπὼν ἡμῖν, ὅστις εὕρη τὴν λύσιν νὰ τῷ δώσῃ αὐτὴν κατὰ τὸ προσεχὲς μάθημα. Καὶ ἡσχολήθημεν μὲν πάντες οἱ συνταξιῶταί μου δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ διὰ τῆς ἐσπέρας ἔτι κατὰ τὰς ὥρας τῆς μελέτης καὶ τῆς ἀνέσεως εἰς εὗρεσιν τῆς λύσεως, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἡργάσθην δὲ καὶ ἐγὼ αὐτὸς καὶ ἐβασάνισα τὸν νοῦν μου μετ' ἴσης ὑπομονῆς, ἀλλ' ἐπίσης ματαίως. Καὶ ὅτε δ' ἔπεσα εἰς τὴν κλίνην, τὸ πρόβλημα εἰσέτι ἀνελογιζόμην, καὶ ὅτε τέλος μοὶ ἐπῆλθεν ὁ ὕπνος, ἡ φαντασία μου ἦν πλήρης πυραμίδων καὶ γραμμῶν καὶ ἀναλογιῶν· περὶ δὲ τὴν αὐγὴν ὠνειρεύθην εὐκρινέστατα πυραμίδα, καὶ εἶδον γραμμὰς ἐν αὐτῇ, καὶ ἀνεγνώριζον τὴν προσάλλητον θέσιν καὶ τὰς ἀναλογίας αὐτῶν, καὶ ἔβλεπον καθάραν, ὡς μοὶ ἐφαίνετο, τὴν λύσιν αὐτὴν τοῦ προβλήματος. Ἀμέσως δ' ἀφύπνισθεις, ἐχάραξα αὐτὴν εἰς τὸ ἀβάκιόν μου ὃ συνήθως ἐφύλαττον τὴν νύκτα ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν μου, καὶ ὅτε μετὰ ταῦτα, καταβάς εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν μελετῶν, τὴν ἀνεθεώρησα, εὗρον ὅτι ἦτον ὀρθή! Τὴν εἶχον δ' εὖρει μόνος ἐγώ. Τὸ πρόβλημα τοῦτο περιέλαβον εἰς ἡν μετὰ ταῦτα ἐξέδωκα ἐν Ἀθήναις συλλογὴν προβλημάτων καὶ ἐστὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 172. σελ. 208 τοῦ Β' τόμου τῆς Συλλογῆς.

Μία δὲ τῶν ἀσχολιῶν ἡμῶν εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἦν ἡ τῆς τοπογραφικῆς ἰχνογραφίας, εἰς ἣν πολλοὶ τῶν συμμαθητῶν μου ἦσαν πολὺ ἐμοῦ δεξιώτεροι· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τοὺς ὑπερέβαινον πάντας εἰς ἐπιμέλειαν καὶ εὐσυνείδητον ἐκτέλεσιν τῶν ἡμῖν προβαλλομένων, διότι ζητηθέντων ποτέ, νομίζω κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν διακοπῶν τῶν Χριστουγέννων, τῶν ἰχνογραφικῶν ἔργων τῆς τάξεως ἵνα ὑποβληθῶσιν εἰς τὸν στρατηγόν, ὁ ἀνώτατος εὐπὸς διοικητὴς καὶ

κριτῆς ἡμῶν ἐπέστρεψεν αὐτὰ εἰπὼν ὅτι πάντες οἱ συνταξιῶταί μου ἔπρεπε νὰ λάβωσι παράδειγμα παρ' ἐμοῦ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐμανθάνομεν καὶ τὴν ἵππικὴν, εἰς στρατῶνά τινα ἀπερχόμενοι, ἐνθα τραχὺς ὑπαξιωματικὸς τῶν θωρακοφόρων μᾶς ἐκάθιζεν ἐπὶ γυμνῶν τῶν ἵππων, ἐν ᾧ ἐβαδίζομεν τροχάδην ἐκτύπα διὰ μακρᾶς μάστιγος τὸν ἀέρα πρὸ τῆς ῥινὸς τῶν ἵππων μας, οἵτινες διὰ τοῦτο ἀνετινάσσοντο καὶ ὠρθοῦντο, ἐκεῖνος δ' ὠργίζετο καὶ ἐφώναζεν ἂν ἡμεῖς ἐκλονοῦμεθα, εἰ καὶ κινδυνεύοντες νὰ πέσωμεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν.

Ἄλλο δὲ μάθημα ἦν τὸ τῆς ξιφομαχίας, ὃ μᾶς ἐδίδεν ἀρχαῖος ὑπαξιωματικὸς, καὶ αὐτὸς ἀγροῖκος ξιφουλκός, τὰς διδασκαλίας τοῦ ἐφαρμόζων διὰ πρακτικῶν παραδειγμάτων ἐπὶ τῶν πλευρῶν καὶ τῶν βραχιόνων ἡμῶν, ἐφ' ὧν πολλάκις ἔμενον μελανὰ ἢ καὶ αἱματηρὰ δειγμάτα τῆς ἐμπειρίας του. Ὅφειλω ὁμῶς εἰς τὴν ἀπότημον ἀμφοτέρων τούτων τῶν διδασκάλων μέθοδον τὰς ταχείας προόδους μου εἰς τὰς τέχνας των.

Τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον ἐνίστε ἐπεσκέπτετο ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, εἰσερχόμενος ἀπροσδοκῆτως εἰς τὰς τάξεις ἐπὶ τῶν παραδόσεων. Ποτὲ δὲ δὲν παρέλειπε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἡμετέραν, καί, γνωρίζων ἡμᾶς, μᾶς προσεφώνει· « Χαῖρετε, Χελλένης » ὅπερ ἐνοοῦμεν ὅτι ἐν τῇ Ἑρασμῖᾳ προφορᾷ σημαίνει· « Χαίρετε, Ἕλληνες ! » καὶ ἐζήτει πληροφορίας παρὰ τῶν διδασκάλων ἂν προωδεύομεν. Ἐπειδὴ δὲ ὅσα περὶ ἡμῶν ἐπληροφορεῖτο μεγάλως τὸν ἡὐχαρίστουν συνέλαβε τὴν φιλελληνικωτάτην ἀπόφασιν, συμπληρῶν τὸ ἔργον του, νὰ μετακαλέσῃ εἰς Μόναχον καὶ ἄλλους τινὰς Ἑλληνόπαιδας, υἱοὺς τῶν κυριωτέρων ἀγωνιστῶν, ἵνα ἐκπαιδευθῶσιν ὅπου καὶ ἡμεῖς στρατιωτικῶς.

Ὁ Βασιλεὺς Λουδοβῖκος, ἀνὴρ μεγαλεπήβολος καὶ τρόφιμος τῶν ἀρχαίων Μουσῶν, ἐνθουσιωδῶς ἐνεπνέετο ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἔγραφε διθυράμβους ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν, ὅτε ἄλλαι κυβερνήσεις τοὺς κατεδίκαζον καὶ τοὺς κατεδίωκον ὡς καρβονάρους, ἐπαναστατήσαντας κατὰ τοῦ νομίμου αὐτῶν κυριάρχου. Πλὴν δ' ἄλλων

ὃν εἰδίστασε νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀξιωματικούς αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ἐἰδεκ, ἵνα βοηθήσωσιν εἰς ὀργάνωσιν τακτικοῦ στρατοῦ. Ὁ ἀνώτατος οὗτος ἀξιωματικός, ὅστις μετὰ τοῦ Γάλλου Φαβιέρου συνεμερίζετο τὴν δόξαν τοῦ νὰ ὀργανίσῃ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβε παρὰ τοῦ Βασιλέως του τὴν ἐπιτολὴν νὰ ἐκλέξῃ καὶ πέμψῃ τοὺς Ἑλληνόπαιδας τοὺς μέλλοντας ν' ἀνατραφῶσιν ἐν Βαυαρίᾳ, ἵνα ἐν καιρῷ ἀναδειχθῶσιν ὀργανωταὶ τοῦ στρατοῦ τῆς πατρίδος των. Εἰς ἐκτέλεσιν δὲ τῆς διαταγῆς ταύτης ὁ Ἐἰδεκ ἔπεμψεν εὐθὺς κατ' ἀρχὰς τέσσαρας νέους, οἵτινες καὶ ἀμέσως κατετάχθησαν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν, τοὺς ἐκ Κορίνθου Σωτήριον καὶ Ἀριστείδην Ῥέντην, ἀδελφοὺς τῆς Κας Δ. Καλλέργη, τὸν Ι. Καρπούνην ἐκ Μεσολογγίου καὶ τὸν Ἀνδρέαν Κοτζιάν ἐκ Ψαρῶν. Καὶ οὗτος μὲν καὶ ὁ Ἀριστείδης Ῥέντης ἐτετάχθησαν εἰς τὴν ἐμὴν μοῖραν, οἱ δ' ἑτέροι δύο εἰς τὴν τοῦ Σ. Σούτσου.

Τὸν Σωτήριον Ῥέντην ὅμως εἶχομεν μετ' οὐ πολὺ τὴν θλίψιν ν' ἀπολέσωμεν ἀποθανόντα ἐξ ἐγκεφαλικοῦ νοσήματος, οὗ παροδόξως οἱ ἱατροὶ ἐζήτουν τὴν πηγὴν εἰς προσβολὴν τοῦ ἡλίου, πρεσβεύοντες ὅτι ἤδη ἐκ τῆς πατρίδος του ἔφερεν αὐτὴν ὁ δυστυχὴς νέος.

Ὁ δὲ Κοτζιάς ἦν παῖς ἔτι, σχεδὸν βρέφος, καὶ κράσεως ἀσθενούς, μᾶλλον φροντίδων μητρὸς καὶ τροφοῦ ἀνάγκην ἔχων ἢ ἱκανὸς ν' ἀνθέξῃ ὑπὸ βόρειον οὐρανόν, εἰς σκληραγωγίαν στρατιωτικοῦ βίου, καὶ νὰ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῆς. Ἐφαίνετο δ' οὐ μόνον περὶ τὴν κατάληψιν, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτὴν τὴν ὄρασιν ἔχων δυσκολίαν τινά· ὥστε, ἂν οὐ μάλιστα εἶδον τὴν ἀξιοθρήνητον τύχην τοῦ Ῥέντη, ἐπέμεινα παρὰ τοῖς διοικηταῖς ἀξιωματικοῖς ὅτι μεγάλην ἀνελάμβανον εὐθύνην διατηροῦντες τὸ μικρὸν καὶ ἀσθενικὸν παιδίον ἐν Μονάχῳ. Τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἴδιοι συνιδόντες ἐξέθηκαν εἰς τὸν στρατηγὸν τὰ δέοντα, καὶ κατὰ παραστάσεις αὐτοῦ ἀπεπέμφθη ὁ μικρὸς Κοτζιάς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου μετὰ τινα ἔτη εἶχον τὴν εὐχάριστήσιν νὰ τὸν ἰδῶ ὑγιᾶ, καὶ κατέχοντα δημοσίαν τινὰ θέσιν. Ἡ

περαιτέρω διαμονή του εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον θὰ ἦτο λίαν πιθανῶς ὁ θάνατός του.

Τὸν δὲ νεώτερον Ρέντην, τὸν Ἀριστείδην, ὡς κατανενεμημένον εἰς τὴν ἐμὴν μοῖραν, ἀνέλαβον ἐγὼ ἐντελῶς ὑπὸ τὴν φροντίδα μου, καὶ ἀνανεῶν ὡς πρὸς αὐτὸν τὸ πείραμα τὸ τοσοῦτον ἐπιτυχὸν μετὰ τοῦ Σ. Σούτσου, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως καὶ ἰδίως κατὰ τοὺς περιπάτους τὸν εἶχον πλησίον μου, καὶ προφορικῶς τῷ ἐξήγουν ὅσα εἰς τὴν τάξιν του ἐδιδάσκετο, καὶ μάλιστα τὰ μαθηματικά, εἰς ἃ ἐπίσης κατώρθωσα ἱκανῶς νὰ τὸν προαγάγω. Ἡ Ἑλλάς ἐμάχετο καὶ ἐχρειάζετο πολεμιστὰς ἱκανοὺς ἵνα τῇ ὀργανίσῃ στρατὸν ἀξιόμαχον. Τοὺς ἐχρειάζετο δὲ τάχιστα. Οὕτως ἐσκεπτόμην, καὶ διὰ τοῦτο καθῆκον πρὸς τὴν πατρίδα μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἐκπληρῶ ὅτι ἐπᾶσαν ἐπιμέλειαν κατέβαλλον διὰ τὴν σπουδὴν οὐ μόνον ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν νέων συμπατριωτῶν μου. Εἶχον δὲ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἰδῶ τὸν Ἀριστείδην Ρέντην γινόμενον ἓνα τῶν διακεκριμένων μαθητῶν τῆς σχολῆς, καὶ μετὰ ταῦτα δόκιμον ἀξιωματικὸν τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ.

Συνεπλήρωσε δ' ὁ συνταγματάρχης Εἰδὲκ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν ὀλίγον μετὰ ταῦτα διὰ δευτέρας ἀποστολῆς πολυπληθεστέρων Ἑλληνοπαίδων, οἵτινες ὅμως, μετὰ τὴν θλιβεράν πεῦραν τοῦ θανάτου τοῦ Ρέντη καὶ τῆς ἀποτυχίας τοῦ Κοτζιά, ἀπεφασίσθη νὰ καταταχθῶσι κατ' ἀρχὰς εἰς προκαταρκτικὸν τι σχολεῖον, τὸ διατηρούμενον ὑπὸ τοῦ Γάλλου Desjardins, εἰς ὃ ἡ φήμη ὅτι ἡμεῖς ἐσπουδάζομεν ἐν Μονάχῳ εἶχεν ἤδη φέρει πολλοὺς καὶ ἄλλους νέους Ἑλληνας, ὧν εἰς ἀπό τινος ἦν ὁ Δημήτριος Βότσαρης, υἱὸς τοῦ ἐνδόξου Μάρκου, συνοδευόμενος ὑπὸ παιδαγωγοῦ ἢ μάλλον ἐπιμελητοῦ, τοῦ Σουλιώτου Χρήστου, ὅστις ἐν ἑπειτα χρόνοις διέτελεσεν ἀρχιτρίκλινος τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος. Ἀπὸ τοῦ Desjardins δὲ οἱ νεωστὶ ἐλθόντες οὗτοι Ἕλληνες μετέβησαν εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον κατὰ τὸ τέλος μόνον τοῦ ἔτους τούτου, ὅτε ἡμεῖς ἐξηρχόμεθα.

Ἐν ᾧ δ' εἰσέτι ἐσπουδάζομεν, παρασκευαζόμενοι ἤδη διὰ τὰς

μετάσεις, μίαν ἡμέραν ὁ στρατηγὸς ἐκάλεσε πάλιν τὸν Σ. Σοῦ-
τον καὶ ἐμὲ εἰς τὰ δωμάτιά του, ὅπερ ὁπωσοῦν μᾶς ἐτάραξε διότι
πρὸς ἄλλους μαθητὰς δὲν τὸ ἔπραττεν. Ἀλλὰ τὸ μήνυμα οὐδὲν
ἔχει τὸ φοβερόν οὐδὲ καὶ τὸ λίαν σπουδαῖον. Ἦθελε δὲ μόνον ὁ
στρατηγὸς νὰ μᾶς δείξῃ παίγνιον τι στρατιωτικὸν πολὺπλοκον,
ἀνιστάμενον ἐκ τοπογραφικῶν χαρτῶν, οἵτινες παρίστων δυσβά-
τους στενωπούς, φρούρια καὶ παντοῖα τῆς χώρας συμπτώματα.
Προσυπῆρχον δὲ καὶ τάγματα κινητὰ παντὸς ὅπλου, ὀφείλοντα νὰ
παρατάττωνται, νὰ κινῶνται καὶ ν' ἀνταγωνίζωνται ἐπὶ τοῦ ἐδά-
φους ἐκείνου· ὥστε ὁ σκοπὸς τοῦ παιγνίου ἦν ἡ κατὰ τοὺς κανόνας
τῆς τακτικῆς καὶ τῆς στρατηγικῆς ἐνάσκησις τῶν παιζόντων. Εἶχε
δὲ πέμψει ὁ Βασιλεὺς αὐτὸ εἰς τὸν στρατηγόν, ζητήσας παρ' αὐ-
τοῦ νὰ τὸ ἐξετάσῃ ἂν ἦν καλὸν καὶ σκόπιμον ἵνα δοθῇ εἰς ἓνα ἐκ
τῶν Βασιλοπαίδων εἰς ἄσκησιν· ὁ δὲ στρατηγὸς ἡμᾶς ἐκάλεσεν ὡς
ἐξεταστάς, ὅπερ ἀπεδείκνυεν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πεποίθησιν καὶ ὑπό-
ληψιν εἰς τὰς γνώσεις ἡμῶν. Τὸ δὲ περίεργον, ὅτι ὁ Βασιλόπαις
οὗτος ὃν προσδιωρίζετο τὸ ὑπὸ δύο Ἑλλήνων κριθέν τοῦτο παίγνιον
ἦν ὁ δευτερότοκος τοῦ Βασιλέως, ὁ Ὅθων, ὅτε οὐδὲ κατ' ὄναρ ἡ
Βαυαρικὴ οἰκογένεια ἀπέβλεπεν εἰς τῆς Ἑλλάδος τὸν θρόνον. Ἀρ-
κεῖ δὲ καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο ἀνέκδοτον εἰς διάψευσιν τῆς μετὰ ταῦτα
ἐν Ἑλλάδι διαδοθείσης ὑπὸ τινων ἀτόπου φήμης ὅτι ὁ Βασιλόπαις
Ὅθων ἀνετρέφετο ἵνα γίνῃ ἱερεὺς! Τὸ πολεμικὸν ἐκεῖνο παίγνιον
ἐπεκράτησεν ἔπειτα εἰς πᾶσαν τὴν Εὐρώπην παρὰ τοῖς εἰς τὰ στρα-
τιωτικὰ ἐπιδιδομένοις, καὶ ἐστὶ τὸ γνωστὸν Kriegspiel, jeu de
guerre, ὃ λέγεται ὅτι μετὰ ἔτη ἐπέφερε καὶ ῥῆξιν μεταξὺ τοῦ
Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου Β' καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ
αὐτῷ στρατηγοῦ Βαλδερσέ.

Ἐντὸς δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους μεγάλη μοὶ ἐπεφυλάσσετο χαρὰ. Ὁ
πατήρ μου ἦλθεν εἰς Μόναχον. Τὰ μικρὰ λείψανα τῆς περιουσίας
του, ἡ ὑπαρξίς τῆς οἰκογενείας του ἐξηρτῶντο ἐκ σχέσεων δικαστι-
κῶς περιπεπλεγμένων ἐν Δακίᾳ, ὅπου τότε ἡ δικαιοσύνη καὶ βρα-
δυτάτη ἦν καὶ ἐπισφαλεστάτη. Καὶ ὁ μὲν πατήρ μου εἶχεν ἐπι-

θυμίαν, τὰ πάντα ἐγκαταλείπων, νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν γῆν τοῦ πόθου καὶ τῶν ὀνείρων πάσης του τῆς ζωῆς. Ἄλλ' ἡ μήτηρ μου ἐπέμενεν ὅτι πρὸ πάντων ὤφειλε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τῆς οἰκογενείας του, καὶ μέρος μὲν ἐκ τῆς ἐνυπαρχούσης εἰς τὸν χαρακτῆρά του φυσικῆς μαλακότητος, μέρος δὲ διότι ἀνεγνώριζε καὶ ὁ ἴδιος ὅτι δίκαια ἀπῆτει ἡ μήτηρ μου, ἐνέδιδε, πρὸ ἐτῶν ἤδη ἀγωνιζόμενος τὴν ἄνισον πάλιν κατὰ δυστρόπων ἀντιδίκων, καὶ τηκόμενος ὑπὸ λύπης καὶ ἀνυπομονησίας. Ἀλλὰ πάντοτε τὴν Ἑλλάδα διαλογιζόμενος, καὶ πρὸς αὐτὴν στρέφων πάσας του τὰς μελέτας, ἀνεγίνωσκε μετὰ πόθου πᾶν ὅ,τι περὶ αὐτῆς ἐγγράφη, καὶ ἐξ ἀρχαίων συγγραφέων καὶ νέων περιηγητῶν ἀρυόμενος, ἐσχεδίασε σύγγραμμα πραγματευόμενον περὶ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἀρχαίας τοπογραφίας τῶν τότε ἀγωνιζομένων χωρῶν, τὸ μετὰ ἔτη ἐκδοθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον Ἑλληνικά. Ὅσον δὲ προὔχον εἰς τὸ ἔργον τόσον ἀνεκάλυπτε τὰ κενὰ ἐν αὐτῷ, ἃ ἐν Ὁδησσῷ ἦν ἀδύνατον νὰ πληρώσῃ, διότι εἰς τὴν ὅλως ἐμπορικὴν ἐκείνην πόλιν ἦν ἐστερημένος οὐ μόνον εἰδικῶν συγγραμμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν κοινοτέρων βοηθημάτων. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε, μέχρι τοῦ χρόνου καθ' ὃν τῷ ὑπέσχοντο τέλος ὀριστικὴν τινα λύσιν τῶν δικαστικῶν δυσχερειῶν, ν' ἀπέλθῃ εἰς Παρισίους ἵνα προμηθευθῇ τὰ τελευταίως γραφέντα περὶ Ἑλλάδος, καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιότερων τὰ ἀξιολογώτερα, ὅσα ἐκ παραπομπῶν μόνον ἐγνώριζε. Καθ' ὁδὸν δ' ἔμεινέ τινας ἡμέρας ἐν Μονάχῳ ἵνα μὲ ἰδῇ, καὶ κατόκησε παρὰ τῇ Κυρίᾳ Σουβέρτ· εἰς ἐμὲ δὲ καὶ τὸν Σ. Σουτσον ἐδόθη ἡ ἄδεια, ἐφ' ὅσον ἔμεινεν ἐν Μονάχῳ, νὰ ἐξερχώμεθα καθ' ἐκάστην κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως, εἰς ἐπίσκεψίν του.

Ἐν Παρισίοις δὲν ἔμεινεν ὑπὲρ τὸν μῆνα, καὶ πάλιν ἐπέστρεψε διὰ τοῦ Μονάχου, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ κιβώτιον πλήρες συγγραμμάτων τοῦ Τουρνεφόρτου, τοῦ Ραούλ Ροσσέτου, νεωτάτων ἐκδόσεων Ἑλλήνων συγγραφέων, καὶ ἄλλων· ἀλλὰ φέρων συγχρόνως καὶ δισταγμούς τινας ἀντικαταστήσαντας ἐν τῇ πατριωτικῇ του καρδίᾳ τὰς λαμπρὰς ἐλπίδας μεθ' ὧν ἔσπευδεν εἰς Παρισίους. Τότε τῷ

ὄντι, καμφθεῖσα ἡ Εὐρώπη ἐκ τῶν δεινοπαθημάτων καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀποφασίσασα ν' ἀναγνωρίσῃ τέλος τὴν δι' αἱμάτων ἀγορασθεῖσαν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, εἶχεν ἐκλέξει ὡς Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὅστις πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐπεσκέφθη καὶ τοὺς Παρισίους, ὅτε διέτριβεν ἐκεῖ ὁ πατήρ μου. Τοῦτο οὗτος μαθὼν μετέβη μετ' ἀφράστου συγκινήσεως καὶ χαρᾶς παρ' αὐτῷ ἵνα συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ μέλλοντος νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς του τῆς πατρίδος τὰς τύχας. Ἀλλ' ἡ προσδοκία τοῦ ἐψεύσθη, διότι ὁ νέος κυβερνήτης τῷ ἐφάνη ἀνὴρ ψυχρός, καὶ ὀλίγον ἀνταποκρινόμενος πρὸς τὸν ἐνθουσιασμόν μεθ' οὗ ἤρχετο πρὸς αὐτόν. Ὅτε τῷ εἶπεν ὁ πατήρ μου ὅτι μετ' οὐ πολὺ θέλει κατέλθαι καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν ἠρώτησε τότε ὁ Κυβερνήτης τί ἀνάγκην ἔχει νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ, καὶ διατὶ δὲν ἐπιστρέφει εἰς τὴν πατρίδα του, τὴν Κωνσταντινούπολιν. « Διότι, τῷ ἀπεκρίθη ὁ πατήρ μου, πατρίς τῶν διαλογισμῶν μου ἦτον δι' ὅλου μου τοῦ βίου ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς. Θέλω δὲ προσπαθήσει, ὅτε μεταβῶ ἐκεῖ, οὔτε εἰς αὐτὴν οὔτε εἰς τὴν Ὑμετέραν ἐξοχότητα νὰ ἡμαί ποτε εἰς βάρος ». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀνεχώρησε, βχρεῖαν ἔχων τὴν καρδίαν. Ὅτε δ' ἐπανῆλθεν εἰς Μόναχον μοι εἶπεν ὅτι βαθέως ἐλυπήθη μὴ εὐρὼν ἐν τῷ Κυβερνήτῃ τῆς Ἑλλάδος οἷα αἰσθήματα ἤλπιζε παρ' αὐτοῦ, ἴσως ὅμως διότι ὁ Καποδίστριας ἦτο ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἐνοχλήσεων, αἵτινες πιθανῶς τῷ ἐγένοντο ἀφ' οὗτου ἐδέχθη τὴν νέαν θέσιν του, καὶ ἐξέλαβεν ὡς τοιαύτην καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ πατρός μου.

Καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πατρός μου ἐξηκολουθοῦμεν μένοντες ἐν τῇ σχολῇ, ἐνθα ὁ βίος ἦν μὲν ἐγκεκλεισμένος καὶ μοναστικός, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐστερημένος διασκεδάσεων. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ σπουδὴ ἐβράχυνε τὸν χρόνον, καὶ ἡ λύσις προβλημάτων, καὶ ἡ ἀπόκτησις νέων γνώσεων, καὶ ἡ διαγραφὴ ἰχνογραφικῶν σχεδίων τοσοῦτον μᾶς ἀπησχόλουν, ὥστε οὐδέποτε οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐνθυμοῦμαι νὰ ἐστενοχωρήθην ὑπὸ πλήξεως, τοῦ κυρίου προϊόντος τούτου τῆς ἀργίας. Καὶ οἱ μακροὶ δὲ περίπατοι ἡμῶν, ἐφ' οὓς πάντοτε

ἐπωφελοῦμένην ἵνα διδάσκωμαι ἢ ἵνα διδάσκω, μοὶ ἦσαν λίαν εὐχάριστοι. Προσέτι δὲ κατὰ τακτὰς περιόδους ὠδηγοῦμεθα εἰς τὸ θέατρον, ἀποκλειομένων μόνον τῶν ἀμελῶν, καὶ διὰ στερήσεως τῆς εὐχαριστήσεως ταύτης τιμωρουμένων. Ἄλλ' ἐγὼ οὐδέποτε εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο, καὶ ἐν γένει εἰς οὐδὲν σχολεῖον καὶ ὑπ' οὐδενὸς διδασκάλου ἐτιμωρήθην, ἐκτὸς ἅπαξ, ὅτε, εἰπόντος τι τοῦ διδασκάλου, ἡ τάξις ἐγέλασε, καὶ ἐτιμωρήθη ἐλαφρῶς πᾶσα, μετὰ τοῦ ἐνόχου καὶ οἱ ἄθῳοι, ἐξ ὧν ἤμην καὶ ἐγώ. Ἐνεκα λοιπὸν ταύτης τῆς θέσεώς μου ἐν τοῖς μαθηταῖς ἤμην εἰς τῶν συνεχέστερον εἰς τὸ θέατρον ἀγομένων. Εἵχομεν δὲ καὶ τὸ δικαίωμα ν' ἀνταλλάσσωμεν πρὸς ἀλλήλους τὴν σειρὰν ἡμῶν οἱ συμμαθηταί, καὶ τοῦτο ἔπραττον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, παραχωρῶν ἄλλοις τὰ μελοδράματα καὶ τοὺς χορομίμους (ballets), καὶ λαμβάνων παρ' αὐτῶν τὰς τραγωδίας καὶ τὰ κλασικὰ δράματα. Οὕτω εἶδα ἀπὸ τῆς σκηνῆς τὰς πρώτιστα τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Γερμανικῆς μούσης καὶ τῆς τοῦ Σαικεσπείρου, ὧν δαιμόνιος διερμηνεὺς ἦν ὁ ἡθοποιὸς Eslair, ὁ Ταλμᾶς τῆς Γερμανίας. Τούτου ἡ θυγάτηρ, ἀνατραφεῖσα δαπάνῃ τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ἐνυμφεύθη ἔπειτα ἐν Ἀθήναις τὸν Κ. Γάσπαρην. Αἱ καλλοναὶ δὲ τῶν μεγάλων ποιητῶν μ' ἐπλήρουν τότε ἐνθουσιασμοῦ, καὶ μέχρι δακρύων οὐ σπανίως μὲ συνεκίνουν. Ἄλλ' ἤθελον νὰ κρύπτω τὴν πολεμιστοῦ ἀναξίαν ταύτην ἀδυναμίαν ἀπὸ τῶν συμμαθητῶν μου, καὶ ἀπέστρεφον τὴν κεφαλὴν, ἵνα μὴ μὲ ἴδωσι κλαίοντα. Τοῦτο δὲ πράττων ποτέ, εἶδον ὀπίσω μου καθημένην ξανθὴν καὶ ὠραίαν νέαν, ἥτις ἔκλαιε καὶ αὐτή, καὶ μετὰ συστολῆς ἠθέλησε γὰ καλύψῃ τὸ πρόσωπον, ὅτε ἐκπεπληγμένη ἀπῆντησε τὰ ἐμὰ δάκρυα, καὶ ἔκτοτε, ἐπειδὴ πάντοτε εἶχε τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ ἐγὼ ὁμοίως, συμπάθειά τις παρήχθη μεταξὺ ἡμῶν, οὐδ' ἀπεκρύπτομεν ἀμοιβαίως τὴν συγκίνησιν, καὶ ἐλαφρῶς προσεμειδιῶμεν ἀλλήλοις. Μέχρι τούτου ὅμως περιορίσθη ἡ γνωριμία ἡμῶν, καὶ οὐδὲ περὶ τοῦ ὀνόματός της ποτὲ ἠρώτησα.

Ἄλλη δ' ἡμῖν χορηγοῦμένη διασκέδασις ἦν ὅτι εἰς δημοσίους χοροὺς, οἷον δημοτικούς καὶ τοιοῦτους, εἰς οὓς παρευρίσκετο καὶ ἡ

ὕλη, προσεκαλούμεθα καὶ ὠδηγοῦμεθα οἱ τῆς ἀνωτέρας τάξεως, πρὸς μόρφωσιν βεβαίως τῶν κοινωνικῶν ἡμῶν τρόπων, ἀλλὰ πρὸ πάντων, πιστεύω μᾶλλον, πρὸς αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χορευτῶν. Ἐν τοιαύταις δ' ἐπισήμοις περιστάσεσιν ἡ μόνη ἐπαγομένη βελτίωσις εἰς τὴν ἐνδυμασίαν ἡμῶν ἦν ὅτι μᾶς ἐδίδοντο *Πατροκτόνοι* (Fattermörder), ἤτοι λευκὰ περιλαίμια ὑπὸ τὸν λαιμοδέτην, ὃν δὲν ἐγίνετο χρῆσις εἰς τὴν συνήθη ἡμῶν ἀναβολήν.

Σπανίως δέ, ἅπαξ ἢ οἷς κατὰ τὸ θέρος ἐδίδοε καὶ τὸ σχολεῖον χορόν, ὅτε ἀπηρχόμεθα εἰς στρατιωτικὴν ἐκδρομὴν εἰς τινὰ τῶν μέχρι δύο ὥρων ἀπεχόντων περιχώρων, ζωγραφικὴν τινὰ θέσιν ἐκλέγοντες, εἰς ἣν διημερεύοντες ἐδεχόμεθα τὰς προσκεκλημένας οἰκογενείας συνήθως τὰς τῶν μαθητῶν συγγενικάς, καὶ ὁ χορὸς διήρκει μέχρι τῆς ἐσπέρας, παιανίζουσης τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς, ἣτις συνέκειτο ἐκ μαθητῶν, διότι καὶ μουσικὴν ἐδιδάσκοντο ὅσοι εἶχον ὄρεξιν καὶ ἦσαν πρὸς αὐτὴν προσφυεῖς. Προσεκλήθημεν καὶ ἡμεῖς ἐσπέραν τινὰ εἰς τοῦ μουσικοδιδασκάλου ἵνα ἐρευνηθῇ ἡ μουσικότης ἡμῶν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Σούτσου δὲν ἐνθυμοῦμαι πῶς ἀπεφάνθη ὁ διδάσκαλος· ἐμὲ δὲ δευτέραν φοράν δὲν μὲ προσεκάλεσε.

Καὶ παραστάσεις δ' ἐγίνοντο ἐνίοτε ἐν τῷ σχολείῳ· ἄλλ' ἐν ὅσῳ ἔμεινα ἐν αὐτῷ μία μόνον ἐδιδάχθη ἡ τοῦ « Στρατοπέδου τοῦ Βαλλενστέιν » τοῦ Σχιλλέρου εἰς ἣν δὲν συνέπραξα.

Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ σχολικοῦ ἐκείνου ἔτους, ὅπερ ἦν τὸ 1827, ὑπέστημεν τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις, οὕσας διπλᾶς, προφορικὰς μὲν δι' ὅλον τὸ σχολεῖον, ἐγγράφους δὲ διὰ μόνους ἡμᾶς τοὺς ἐξερχομένους.

Κατὰ τὰς πρώτας, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν Γαλλικῶν, ἀνετέθη εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἓνα τῶν συμμαθητῶν μου, τὸν Euler, ὅστις μετὰ ταῦτα ἦν μετὰ τῶν συνοδουσάντων τὸν Βαυαρικὸν στρατὸν εἰς Ἑλλάδα, ν' ἀπαγγεῖλωμεν τὴν σκηνὴν τοῦ Βρούτου καὶ Βαλερίου ἐκ τοῦ « Καίσαρος » τοῦ Βολταίρου, λήγουσαν διὰ τοῦ μονολόγου τοῦ Βρούτου. Ἦμην δ' ὁ Βρούτος ἐγώ, καὶ φαίνεται ὅτι μεγάλως ἠυδοκίμησεν ἡ ἀπαγγελία μου παρὰ τῷ πολυπληθεῖ ἀκροατηρίῳ,

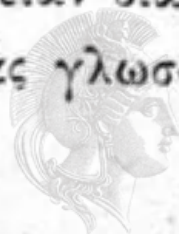

περιέχοντι τὸ ἄνθος τῆς συναναστροφῆς τοῦ Μονάχου, διότι εἰ καὶ ὁ Ἑϋλερ, μικρὸν ἔχον μέρος, οὐδ' αὐτὸ ἀπταιστως ἀπήγγειλεν, ἐνθουσιωδῶς ὅμως ἐχειροκροτήθημεν καὶ ὑπεχρεώθημεν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν παράστασιν.

Καὶ ἕτερον δὲ στέφανον ἔδρεψα κατὰ τὰς ἐξετάσεις ταύτας, ἔτι ὑλικώτερον, εἰς τὴν τελευταίαν ἡμέραν αὐτῶν, τὸν τῆς . . . ὀρχήσεως! Ὁ διδάσκαλος ἡμῶν Κος Λάγγε ἦν εἰς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων σκηνικῶν χορευτῶν τοῦ Βασιλικοῦ θεάτρου, καί, ὑπ' αὐτοῦ γυμνασθέντες, πλήν ἄλλων χορῶν, ἐχορεύσαμεν, ὁ αὐτὸς Κ. Euler πάλιν, ὢν ὁ ἄριστος χορευτῆς τῆς τάξεως, καὶ ἐγώ, διχορίαν (*pas de deux*) χαριεστᾶτην σύνθεσιν αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ καὶ δυσκολωτάτην, πᾶσαν συγκειμένην ἐκ πυκνῶν **θερμαστρίδων** (*entrechats*). Αὕτη μεγάλως θαυμασθεῖσα ὑπὸ τῶν θεατῶν, μάλιστα τῶν τοῦ ὠραίου φύλου, ἐφαίνετο οὐκ ὀλίγον συντελέσασα εἰς τὸ νὰ ἐμβάλη ἰδίως εἰς τὰς Κυρίας τοῦ Μονάχου τὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας των.

Καὶ εἰς τὴν γυμναστικὴν δὲ ἡμῖν εἰς τῶν μᾶλλον διαπρεπόντων. Ὅτε πολλάκις ἐντὸς τοῦ ἔτους, εἰς τὰς γυμναστικὰς ἡμῶν ἀσκήσεις παρευρίσκετο ὁ ἐκκαιδεκαέτης περίπου διάδοχος, ὁ μετὰ ταῦτα βασιλεὺς Μαξιμιλιανός, ἐμπρὸς αὐτοῦ ἐμὲ πρὸ πάντων ἐπεδείκνυεν ὁ διδάσκαλος.

Ἦν δ' ὁ διδάσκαλος οὗτος ὁ Maasmann, ὁ πρῶτος τὴν γυμναστικὴν συστηματικῶς εἰσαγαγὼν εἰς τὴν δημοσίαν ἀγωγὴν ἐν Γερμανίᾳ, καὶ περὶ αὐτῆς συγγράψας, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ὡς ἱστορικὸς συγγραφεὺς διαπρέψας. Εἰς τὰς ἀσκήσεις ταύτας ἔφερεν ὁ αὐλικὸς παιδαγωγὸς καὶ τὸν μικρὸν Ὁθωνα, δεκαετῇ τότε, καὶ εἰς αὐτὸν μὲ παρέστησεν ὁ Κ. Μαάσμανν ὡς ἓνα τῶν δεξιωτάτων μαθητῶν του, καὶ ὡς συλλαβόντα τὴν ἰδέαν νὰ μεταφράσω εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τὸ περὶ γυμναστικῆς βιβλίον του. Τῷ ὄντι δὲ εἶχον ἀποφασίσει τοῦτο, ἀφορῶν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἀγωγῆς ἐπιρροὴν τῆς γυμναστικῆς καὶ εἰς τὴν ἐξ αὐτῆς ὠφέλειαν διὰ τοῦ σώματος τὴν ἀνάπτυξιν. Ἐν ὅμως ἐλησμόνουν, τὰς γλωσσικὰς δυ-

σκολίας ἃς ἐμελλον ν' ἀπαντήσω εἰς ἐξελλήνισιν τῶν τεχνικῶν ὄρων, στερούμενος τῶν ἀναγκαίων φιλολογικῶν γνώσεων, προσέτι δὲ καὶ τὸ μάταιον τῆς ἐκδόσεως βιβλίου πρὶν ἢ ὀργανισθῶσι σχολεῖα, ὧν παραρτήματα μόνον θὰ ἦσαν τὰ γυμναστήρια. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιχείρησίς μου, εἰς τὰς δυσκολίας ταύτας, καὶ μάλιστα εἰς τὴν πρώτην, προσκρούσασα, ἐγκατελείφθη σχεδὸν ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς της.

Ἄλλης ὅμως σπουδαιότητος ἦσαν αἱ ἐγγραφοὶ ἐξετάσεις, ἃς εἶχομεν μίαν ἐβδομάδα μετὰ τὰς προφορικὰς. Ἡ οὖν αὐτὰς ὀρισμένη ἀπέραντος αἶθουσα διηρεῖτο κατὰ πλάτος διὰ κιγκλίδων δίχα· καὶ εἰς μὲν τὸ ἀνώτερον τμήμα αὐτῆς, ἀποτελοῦν τοῦ μήκους τὸ τέταρτον ἠδρευν ἐπιτροπὴ ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν πεμπομένη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ συμπροκαθημένη μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ καὶ τῶν διδασκάλων. Εἰς τὸ ἐπίλοιπον δὲ ἐκαθήμεθα οἱ 26 ἐξεταζόμενοι εἰς 8 μακροτάτας τραπέζας, ἀνὰ 3 εἰς ἐκάστην, εἰς τοσαύτην ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε πᾶσα συνεννόησις μεταξὺ ἡμῶν ἦν τόσῳ μᾶλλον ἀδύνατος, καθ' ὅσον ἀξιωματικοὶ τῆς σχολῆς περιήρχοντο ἀδιακόπως μεταξὺ τῶν τραπέζων, τὴν τάξιν ἐπιτηροῦντες.

Ἡ ἐπιτροπὴ μεθ' ἐκάστου τῶν διδασκάλων ἀπεφάσιζε τὰ προβλήματα ἅτινα μᾶς ὑπηγορεύοντο, καὶ ὠφείλομεν νὰ λύσωμεν αὐτὰ μόνον βοηθήματα ἔχοντες, διὰ μὲν τὰς γλώσσας ἐν λεξικόν, διὰ δὲ τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας ἐν σῶμα πινάκων λογαριθμικῶν. Ἀμα δ' ἐκαστος ἐξ ἡμῶν ἔλυσεν ἐγγράφως πάντα τὰ προταθέντα, παρέδιδε τὰς λύσεις εἰς τὸν καθηγητὴν, καὶ ἐξήρχετο τῆς αἰθούσης. Τὰ μαθηματικὰ προβλήματα ἦσαν ἐκ τῶν δυσκολωτέρων. Ἐν ἐξ αὐτῶν ἐζήτει διὰ πολυπλόκων ἐξισώσεων τὴν εὕρεσιν καὶ τὸν συνδυασμὸν γραμμάτων ἀποτελούντων κύριόν τι ὄνομα. Πολλὴν ἔχων ἐγὼ τότε εὐχέρειαν περὶ τὰ μαθηματικά, ἔλυσα αὐτὸ πρὶν τῶν ἄλλων· ἀλλὰ τὸ ἐξαχθὲν ὄνομα μοὶ ἐφάνη δυσπρόφερτον, καὶ ἦν ὅλως ἄγνωστον εἰς ἐμέ· οἱ δ' καὶ ὅτε ἔδωκα τὰ τετράδια εἰς τὸν διδάσκαλον τῷ εἶπον ταπεινῇ τῇ φωνῇ «Τί ἀλλόκοτον ὄνομα μᾶς

ἐδώκατε! » καὶ ἐξῆλθον τῆς αἰθούσης ἡμίσειαν ὥραν πρὸ πάντων τῶν συμμαθητῶν μου, μὴ ἀμφιβάλλων περὶ τῆς πληρεστᾶτης καὶ θριαμβευτικῆς μου ἐπιτυχίας. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ μετανοήσω διὰ τὴν μεγάλην καὶ μὴ λελογισμένην σπουδὴν μου. Τὸ προταθὲν ὄνομα ὃ ἐπρόκειτο νὰ εὕρωμεν ἦν Rouvroix. Καὶ ὑπελόγισα μὲν ἀκριδέστατα πάντα τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ, εἰς ὃ πολλοὶ τῶν ἄλλων ἐντελῶς ἀπέτυχον· ἀλλ' ὅτε ἐπρόκειτο νὰ κατατάξω αὐτὰ πρὸς καταρτισμὸν τοῦ ὀνόματος, τότε ἐξ ἀπλῆς ἀβλεψίας ἔγραψα ἐν γράμμα πρωθυστερον. Ἐπειδὴ δέ τινες, ἐπίσης ἐπιλύσαντες τὸ πρόβλημα, καίτοι πολὺ μετ' ἐμέ, δὲν ὑπέπεσαν εἰς τὸ λάθος τοῦτο, τούτου ἔνεκα, ὅσον ἐλάχιστον καὶ ἂν ἦν τὸ παράπτωμα, οὐδαμῶς μαθηματικὸν μάλιστα, μ' ἐστέρησεν ὅμως καὶ τοῦτο δικαίως τοῦ πρώτου βαθμοῦ, ὃν ἄλλως ἤθελον λάβει ἀφευκτως. Τὸ δὲ παράδοξον, ὅτι συνετέλεσεν, ἴσως ἐπίτηδες εἰς τὸ νὰ μὴ ἀναδειχθῶ πρῶτος, καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς, καταριθμήσας καὶ τὴν στίξιν μετὰ τῶν γλωσσικῶν σφαλμάτων, καὶ τάξας διὰ τοῦτο ἄλλους μαθητὰς ὑπὲρ τὸν Σοῦτσον καὶ ὑπὲρ ἐμέ, τοὺς δύο μόνους δηλαδὴ τοὺς ἠξεύροντας Γαλλικὰ ἐν τῇ τάξει. Ἐνεκα τούτου ἐγὼ μὲν ἐξῆλθον τέταρτος, ὁ δὲ Σ. Σοῦτσος δέκατος μετὰ τοὺς 26 μαθητῶν τῆς ὀγδόης τάξεως.

3.

Ἐκδρομή.

Μετὰ τὸ τέλος δὲ τῶν ἐξετάσεων, ἡ ἐβδόμη τάξις τοῦ σχολείου, ἐκείνη ἣν ὑπερεπηδῆσαμεν ἵνα μεταβῶμεν εἰς τὴν ὀγδόην, προσδιωρίσθη ἵνα ἐξέλθῃ ἐπὶ τῶν διακοπῶν εἰς περιοδείαν χωρομετρήσεως, ὑπὸ τὸν ταγματάρχην τοῦ μηχανικοῦ Jeetze, τὸν διδάσκαλον τῆς τοπογραφικῆς ἰχνογραφίας, καὶ πατέρα ἑνὸς τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως ἐκείνης. Ἐν ᾧ δ' οἱ λοιποὶ τῶν συμμαθητῶν ἡμῶν τῆς ὀγδόης

ἔσπευδον ν' ἀναλάβωσι τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ νὰ χαρῶσι τὰ πλεονεκτήματα τὰ προσηρητημένα εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ, ὃν ἡ ἐπιτυχία ἐν ταῖς ἐξετάσεσι τοῖς ἐξησφάλιζεν, ἡμεῖς, κρίνοντας ὅτι ἡ ἐκδρομὴ ἐδύνατο ν' ἀποβῇ λίαν ὠφέλιμος εἰς τὰς σπουδὰς ἡμῶν, παρεκαλέσαμεν νὰ προσαρτηθῶμεν εἰς αὐτήν, ὅπερ προθύμως μᾶς ἐπετράπη· τὸν δὲ στρατηγὸν καὶ τοὺς μαθητὰς τῆς ἐβδόμης ἡγχαρίστησε μεγάλως ἡ αἵτησις αὕτη, διότι ἀπεδείκνυνεν ὅτι οὐδόλως ἐδιστάζομεν νὰ καταταχθῶμεν μετὰ τῶν ὑποδεεστέρων ἡμῶν, καὶ νὰ μείνωμεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἔτι ὑπὸ τὴν αὐστηράν τοῦ σχολείου πειθαρχίαν, ἃν διὰ τούτου ἐδυνάμεθα ν' αὐξήσωμεν τὰς γνώσεις, ὧν εἶχομεν ἀνάγκην.

Ἡ ἐκδρομὴ ἐγένετο πεζῇ, καὶ ἡ καθημερινὴ πορεία ἦν πολὺωρος καὶ ἐπίπονος· ἀλλ' ὑπεβαλλόμεθα εἰς αὐτήν χαίροντες, διότι ἐθεωροῦμεν ὡς προάσκησιν τῶν κακοπαθειῶν εἰς ἃς ἐμέλλομεν νὰ ἐκτεθῶμεν ἐν τῇ ἀγωνιζομένῃ Ἑλλάδι. Ἀνεκούφιζον δὲ καὶ περιέσπων ἡμῶν τὸν κάματον τὰ ἄσματα τῶν συμμαθητῶν, ἀντηχοῦντα ἐν πολυφώνοις χοροῖς εἰς τὰ δάση καὶ τὰς βαθείας κοιλάδας.

Μετὰ τριήμερον ὁδοιπορίαν ἐφθάσαμεν εἰς Ober - Amergau, ὠραῖον χωρίον, διαρρέεμενον ὑπὸ ῥύακος, καὶ εἰς τὸν μυχὸν κείμενον μιᾶς τῶν ποικίλων καὶ κατασκίων κοιλάδων τοῦ Βαυαρικοῦ Τυρολίου. Ἐνταῦθα δέ, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον κατοικήσαντες, ἡγόμεθα ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου εἰς τῶν περιχώρων τὴν χωρογράφησιν, ἀναβαίνοντες εἰς κορυφὰς ἀποτόμους, διερχόμενοι διὰ κινδυνωδῶν στενωπῶν, καὶ περιλαμβάνοντες εἰς τὴν ἐργασίαν ἡμῶν πᾶσαν τὴν ἔκτασιν τῆς κοιλάδος, ἀπὸ Unter-Amergau μέχρι τοῦ μοναστηρίου Etthal, μεθ' ὧν τῶν περικειμένων λόφων καὶ τῶν ἀπωτέρων ὑψηλῶν ὀρέων ὅσα ἐβλέπομεν. Ἐπεδιδόμην δ' ὅλη καρδίᾳ εἰς τὰ περιγραφικὰ ταῦτα ἔργα· καὶ ἐνθυμοῦμαι πόσον ἐδυσφόρησα, ὅτε ποτὲ ἀπὸ λόφου τινὸς τῶν περιχώρων ὡς σημεῖον τῆς τριγωνομετρικῆς βάσεως τῆς ὅλης καταμετρήσεως σταυρόν τινὰ λαβὼν ὅστις ἵδρυτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀντικειμένου ἀποτόμου ὄρους, καθ' ἣν στιγμὴν ἔθετον τὸν ὀφθαλμὸν ἐκ δευτέρου εἰς τὸ μαθηματικὸν ὀπίστρον διὰ

τὸν ἀναπόφευκτον ἔλεγχον τῆς ἀκριθείας τῆς ἀρχικῆς μου παρατηρήσεως, αἴφνης ὁμίχλη καταβάσα, μοὶ ἀπέκρυψε τὸν σταυρόν, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διαρκέσασα κατέστησεν ἀδύνατον τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐργασίας, ἥτις θὰ ἦν πρὸ πολλοῦ περατωμένη, ἂν ἡ ὁμίχλη ἤρχετο ἐν δευτερόλεπτον μόνον βραδύτερον.

Οὐδὲν δὲ ἦν τερπνότερον δι' ἐμέ τῆς πλανήσεως ταύτης εἰς τὰ ὕψη τῶν ὄρεων καὶ εἰς τὰ βάθη τῶν γραφικωτάτων κοιλάδων· καὶ ἐπειδὴ τακτικὴν σπουδὴν τότε δὲν εἶχον, μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐβυθιζόμεν μόνος πολλάκις εἰς τὰ σκοτεινὰ ὁάση, ἢ ἐξηπλούμην εἰς τὴν χλόην τῶν λόφων, καὶ ἀνέπνεον ποίησιν ἐκ πάντων τῶν περιστοιχιζόντων με ἀντικειμένων. Τότε καὶ διάφορα ἄσματα ἐποιοῦν κατ' ἤχους Γερμανικούς, οὓς εἶχον ἐναύλους, στοχαζόμενος πάντοτε τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐλπίζων ὅτι θὰ ἐψάλλοντο ποτὲ ὑπὸ τῆς μαχίμου Ἑλληνικῆς νεολαίας, ἐξάπτοντα αὐτὴν εἰς ἔργα ἀνδρείας. Ἐκ τούτων εἰσὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἐκδοθέντα «ὁ Κλέφτης», «ἡ Σάλπιγξ» καὶ ἄλλα.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Ἀμεργάου εἶχον ἰδιαιτέραν βιομηχανίαν τὴν ξυλογραφίαν, καὶ πολλοὶ παρηγγείλαμεν αὐτοῖς ξοάνια κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὁμοιογραφικά, παριστῶντα ἡμᾶς φέροντας τὸν ὁδίτην χιτῶνα (blouse), τὸν εὐρὺν ψιάθινον μέλανα ὁδοιπορικὸν πῖλον καὶ τὴν μακρὰν βακτηρίαν, ἥτις ἦν ἀφευκτον ἐφόδιον διὰ τὴν ὀρειβάσιαν. Τοιοῦτο ἀγαλμάτιον ἔχον τὴν ἀξίωσιν ὅτι μοὶ ὁμοιάζει, ἔπεμψα εἰς τοὺς γονεῖς μου. Ἐδώκαμεν δὲ καὶ χορὸν ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἡμῶν, εἰς ὃν συνῆλθον προσκληθεῖσαι πολλαὶ τῶν περιχώρων οἰκογένειαι, ἐν ἅλλοις καί τις κόμησα ἐξ Etthal μετὰ τῆς ὠραίας θυγατρὸς της, ἃς εἶχον γνωρίσει ἐπὶ τῶν εἰς τὸ μοναστήριον ἐπισκέψεών μου.

4.

Ἐν τῷ στρατῷ.

Ὅτε δ' ἐπεστρέψαμεν ἐκ τῆς ἐκδρομῆς, ἀπεφασίσαμεν ὅτι ἀνάγκη ἦν νὰ μείνωμεν ἐπὶ τινὰ καιρὸν εἰσέτι εἰς τὸν στρατόν, ἵνα καὶ πρακτικῶς ἐξασκήσωμεν ὅ,τι εἶχομεν διδαχθῇ θεωρητικῶς, τὰ τῆς ὑπηρεσίας βέλτιον γνωρίσωμεν καὶ προσαποκτήσωμεν καὶ τινὰς ἄλλας γνώσεις, ὧν τὴν ἔλλειψιν ἡσθανόμεθα. Κατὰ τοὺς Βρυα-
ρικούς κανονισμούς, οἱ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις τῆς στρατιωτι-
κῆ σχολῆς εὐδοκίμως ὑποστάντες, ἐλάμβανον βαθμὸν ἀνθυπασπι-
στοῦ, καὶ οἱ μὲν 10 πρῶτοι ἐδικαιοῦντο νὰ ἐκλέξωσιν ὅποιον ὄπλον ἤθελον, οἱ δὲ λοιποὶ κατετάσσοντο ὅπου ἀπεφάσιζε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Ἡμεῖς λοιπὸν ἐξελεξάμεθα ἀμφοτέρου τοῦ πυ-
ροβολικόν, φρονοῦντες ὅτι ἐν αὐτῷ εἶχομεν περισσότερα νὰ μάθωμεν, καὶ αἱ γνώσεις ἡμῶν ὅτι ἔμελλον ὠφελιμώτεραι νὰ ᾧσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐνομίζομεν ἐν αὐταῖς μάλλον καθυστεροῦσαν. Ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν ὅμως, ἐπειδὴ αὐτὸς μᾶς ἠνάγκαζεν εἰς καθημερι-
νὴν τακτικὴν ὑπηρεσίαν, συσκευθέντες ἐζητησάμεθα δι' ἀναφορᾶς νὰ ταχθῶμεν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν τοῦ ἀπλοῦ στρατιώτου, ἵνα οὕτω διέλθωμεν διὰ πασῶν τῶν βαθμίδων τῆς ὑπηρεσίας καὶ γνωρίσωμεν αὐτάς, νὰ μᾶς ἐπιτραπῇ δὲ συγχρόνως νὰ περιορίσωμεν τὴν ὑπηρεσίαν ἡμῶν εἰς μόνον τὰ γυμνάσματα, ἔχοντες τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ἐλεύθερον, ἵνα φοιτῶμεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἡ αἵτησις αὕτη εὐηρέστησε μεγάλως, καὶ ἐνεκρίθη προθύμως ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ὅστις προσδιέταξε νὰ ἐξακολουθῇ διδομένη εἰς ἡμᾶς ἡ μικρὰ σύν-
ταξις ἐκ ὁρ. 62, ἥτις ἐχορηγεῖτο δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν ἐν ὧσιν διε-
μένομεν εἰς τὸ σχολεῖον, ὡς ἐπίδομα (Taschengeld), διὰ τὰς μικρὰς ἡμῶν δαπάνας, ὡς προμηθείας διδακτικῶν βιβλίων, γραφι-
κῆς ὕλης κτλ. Κατωκήσαμεν δὲ τότε ἀπέναντι τῆς οἰκίας τοῦ Θειρσίου παρὰ τῇ Κυρίᾳ Schlichtegroll, τῇ χήρᾳ τοῦ ποτὲ προέ-

ορου τῆς Βαυαρικῆς ἀκαδημίας, κυρία σεβαστῇ καὶ πεπαιδευμένῃ, ἣτις διῆγεν ἄλλοτε εἰς φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Στάελ καὶ πολλῶν τῶν μᾶλλον διακεκριμένων γυναικῶν τῆς ἐποχῆς τῆς. Ἐπὶ τινὰ δὲ χρόνον εἶχε παρ' ἐαυτῇ καὶ καλὴν τινὰ ἀνεψιάν τῆς ἐκ Νυρεμβέργης. Εἵμεθα δ' ὑπότροφοι αὐτῆς, καὶ παρεκαθήμεθα εἰς αὐτῆς τὴν τράπεζαν πρὸς οὐ μικρὸν ἡμῶν ὄφελος διὰ τὴν εὐγενῆ καὶ διδακτικὴν αὐτῆς ὁμιλίαν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἤλθεν εἰς Μονάχον, ἵνα σπουδάζῃ ἐπίσης, καὶ συγκατώκησε μεθ' ἡμῶν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Σκαρλάτου Δημήτριος, ὅστις φιλοσκώμων ὢν καὶ ὁπωσοῦν ἀνημμένης συμπεριφορᾶς, δυσκόλως δὲ καὶ τὴν Γερμανικὴν ὁμιλῶν, δὲν ἐδυνήθη μέχρι τέλους νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῆς ἀγαθῆς ἡμῶν οἰκοδεσποίνης, καὶ ἀπέβη ἀναγκαῖον νὰ γευματίζῃ εἰς ξενοδοχεῖον, μέχρις οὐ καὶ ἡμεῖς ἐγκατελείψαμεν μετὰ λύπης ταύτην τὴν οἰκίαν, ἀποβάσαν πολὺ στενόχωρον δι' ἡμᾶς.)

Τῷ ὄντι ἀφ' οὔτου ἐσπουδάζομεν ἐν Μονάχῳ, πολλοὶ Ἕλληνες, ἐκ τοῦ παραδείγματος ἡμῶν προτραπέντες, ἤρχισαν νὰ συρρέωσιν εἰς τὸ ἐκεῖ πανεπιστήμιον εἰς ὃ ἄλλως τε ὁ Βασιλεὺς Λουδοβίκος εἶχε καλέσει ὀνομαστοτάτους καθηγητὰς ἐκ πάσης τῆς Γερμανίας. Ἀφ' οὔτου δ' ἐξήλθομεν τῆς στρατιωτικῆς Σχολῆς, ἡ οἰκία ἡμῶν ἦν τὸ κέντρον τῶν πλείστων ἐκ τῶν Ἑλλήνων τούτων, ἐν οἷς διέπρεπον ὁ ἔκτοτε γνωστὸς γενόμενος καὶ ὑπὸ πάσης τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰς γνώσεις καὶ τὸν χαρακτῆρά του τιμηθεὶς Κωνσταντῖνος ὁ Προβελέγιος, ὁ ἐπὶ πολυμαθείᾳ καὶ ἀγγινοίᾳ καὶ ὡς ιδιώτης καὶ ἐν δημοσίαις θέσεσιν ἐν μετὰ ταῦτα χρόνοις διακριθεὶς Κ. Δρόσιος, ὁ Ποντίκης, ὅστις ἐν Ἑλλάδι ἔπειτα ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῶν σοφωπέρων καθηγητῶν, διότι εἰς τὰ πρῶτιστα Πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας διῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως πᾶσας τὰς σχολὰς, ἐζητάσθη εἰς πᾶσας τὰς ἐπιστήμας, καὶ εἰς πᾶσας ἐπρώτευσεν. Συνώδευσεν δ' αὐτὸν καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς του, ὅστις ὁμῶς εἰς οὐδὲν ποτὲ πανεπιστήμιον θελήσας νὰ φοιτήσῃ κατετάχθη εἰς τὸ ἱππικὸν σύνταγμα τῶν θωρακοφόρων, ἐνεδύθη λαμπρὰν στολὴν, ἔσυρε μακρὰν σπάθην εἰς τὰ λιθόστρωτα τοῦ Μονάχου, καὶ ἐφημίζετο μόνον διὰ τὰς

ἀσκόπους καὶ ἄφρονάς του μονομαχίας. Καὶ ἐκ Βλαχίας δ' εἶχον ἔλθει Ἕλληνες καὶ Βλάχοι προσέτι, οἱ μὲν ἵνα σπουδάσωσιν, οἱ δὲ ἵνα δαπανήσωσιν εὐθύμως ὅσα οἱ γονεῖς τοῖς ἐχορήγουν λόγῳ σπουδῆς. Μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων εἰς τῶν οἰκείων ἡμῶν ἦν ὁ Κ. Μανέσκος, συγγενῆς τῆς οἰκογενείας Καρακάση, μεθ' ἧς τσσαύτη σχέσις μὲ συνέδεε παιδιόθεν. Τινὲς τῶν Ἑλλήνων ἤρχοντο συνεχέστατα τὰς ἐσπέρας εἰς τὴν οἰκίαν ἡμῶν, καὶ λαμπρὰ καὶ ὅλως ἐθνικὴ ἦν ἡ ὑποδοχὴ ἦν τοῖς παρεσκευάζομεν. Συνίστατο δ' εἰς τοῦτο, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, αὐτοπροσώπως εἰς τὰ ἐργαστήρια μεταβαίνοντες, ἡγοράζομεν ὀλίγον βούτυρον καὶ ὀρύζιον, καὶ πρὸ τῆς συναναστροφῆς, πλύνοντες τοῦτο ἐπιμελῶς, ὅτε οἱ φίλοι συνήρχοντο, καὶ ἡ θερμάστρα ἀνήπτετο διὰ τὴν ἐσπέραν, τὸ ἐθέτομεν εἰς αὐτὴν ἐντὸς πηλίνου ἀγγείου νὰ βράσῃ, καὶ ἐν καιρῷ προσθέτοντες καὶ τὸ βούτυρον, κατεσκευάζομεν πιλάφιον ἐθνικώτατον, ὃ ἐτρώγομεν πάντες ὁμοῦ εἰς ἐνθύμησιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ἐκηρύττομεν ἀμίμητον. Ἐνίοτε δὲ τὰς μαγειρικὰς ἡμῶν ἀξιώσεις ἐπιτείνοντες, κατωρθώσαμεν, οὐχὶ ἀδοκίμως, καὶ κατὰ-φιον ἐκ φιδὲ ὑπὸ τὰ βλέμματα τῆς συναναστροφῆς νὰ παρασκευάσωμεν, καὶ προσέτι καὶ τὸν πολὺ σοφωτέραν τὴν παρασκευὴν ἀπαιτοῦντα πλακοῦντα, τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει σαραιλί καλούμενον, διότι ὑποτίθεται ὅτι εἰς μόνους τοὺς εὐδαίμονας τοῦ σαραγίου ἐνοίκους δέδοται νὰ γεύωνται τοῦ ἐκλεκτοῦ τούτου ἐδέσματος. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ ἀριστοτέχνης τῶν μαγειρικῶν τούτων παρασκευῶν ἦν ὁ Σκ. Σοῦτσος, ἐγὼ δὲ ἤμην ὁ παραμάγειρος. Τὸ προϊόν δὲ τῆς τέχνης ἡμῶν ἦν τὸ μόνον παρατιθέμενον εἰς ταύτας τὰς ἐσπερίδας. Οἶνος δὲ παντελῶς ἀπεκλείετο, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ εὐθυμία.

Ἐκαστος ἡμῶν ἐξέθετε τὰ περὶ τῶν σπουδῶν του, καὶ ὠμιλοῦμεν καὶ περὶ Ἑλλάδος, καὶ ἐσυζητοῦμεν τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα, καὶ ἐσχεδιάζομεν, ἕκαστος κατ' ἰδίαν κρίσιν, τὸ μέλλον αὐτῆς, καὶ ἀνεγινώσκομεν, ὅσοι ἐδύναντο, προϊόντα τῆς ἀώρου Μούσης των, μὴ ἀμφιβάλλοντες ὅτι οἱ αὐτῶν ἐδοξάσαμεν τὴν πατρίδα, καὶ ἡ φαι-

δρότης ἡμῶν ἐκορυφοῦτο μέχρις ἄσμάτων, ἐν οἷς προεξῆρχεν ὁ Προβελέγιος, ψάλλων μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ, εἰ καὶ μετὰ παρατόνου φωνῆς, τὴν *Κυρά Μαριώραν*, καὶ οἱ λοιποὶ ἐπανελαμβάνομεν αὐτὴν ἐν χορῷ.

Ἐνταῦθα πρέπει ν' ἀπομνημονεύσω ὅτι ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καθ' ἣν ἐπεσκεπτόμεθα τὸν Μανέσκον, εἰσῆλθε, χωρὶς ν' ἀναγγελθῇ, νέος ἄγνωστος ἡμῖν, φορῶν ἐνδυμὰ ὡς περίπου τὸ τῶν Ἱερολοχιτῶν, καὶ μᾶς προσεφώνησε διὰ τῶν λέξεων «Χαίρετε, Ἕλληνες συμπατριῶται». Ἐπειτα δὲ ἀνέπτυξεν ἐνώπιον ἡμῶν θριαμβευτικῶς ἐλαιογραφίαν ἣν ἐκράτει τετυλιγμένην, καὶ παρίστωσαν τὴν Ἑλλάδα θέτουσαν τὸν πόδα καὶ τὴν ἄκραν τοῦ ξίφους ἐπὶ Τούρκου πεφονευμένου. Μᾶς ἔδειξε δὲ καὶ τρεῖς λαμπράς καταγλύφους βάσεις καπνοσυρίγγων (λουλάδες) ἐκ σηπίου, ὧν ἐκάστη παρίστα ἐν ὠραιοτάτῃ καὶ λίαν ἀνεχούσῃ γλυφῇ ἄλλη ἄλλην σκηνὴν ναυμαχίας, καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι ἀπῆρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνθα θὰ προσέφερεν αὐτάς ὡς δεῖγμα πατριωτικῆς εὐγνωμοσύνης εἰς ἐκάτερον τῶν τριῶν Εὐρωπαίων ναυάρχων, τῶν ναυμαχησάντων ἐν Πύλῳ. Ὁ ἐνθουσιώδης οὗτος Ἕλληνα ὠρμάτο ἐκ Πέστης, καὶ ὠνομάζετο . . . Ζήσης Σωτηρίου.

Μία τῶν πρωτίστων ἡμῶν ἀσχολιῶν ἦσαν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον τὰ γυμνάσια τοῦ πυροβολικοῦ, ἐφ' ὧν ὑπηρετοῦντες ὡς ἀπλοῖ στρατιῶται, ἐγενόμεθα λίαν ἔμπειροι εἰς τε τὴν λοιπὴν τῶν πυροβόλων διαχείρισιν καὶ εἰς τὴν σκόπευσιν, μὴ οὔσαν ἐντελῶς ἀπηλλαγμένην παντὸς κινδύνου, διότι παραδείγματα ὑπῆρχον αἰφνιδίας ἐκπυρσοκροτήσεως ἐνίοτε, ἂν ὁ σκοπεύων δὲν ἔκλειεν ἐπιμελῶς τὴν ἀναφλεκτικὴν αὐτοῦ ὁπὴν διὰ τοῦ δακτύλου. Τὰ δ' ἀποτελέσματα ἦσαν τότε ὀλέθρια καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὸν γεμίζοντα. Ἀλλὰ τὸ μάλιστα ὀχληρὸν ἦν, ὅτε προσήγομεν τὴν θρυαλλίδα εἰς τὴν ὁπὴν, ὅτι ὁ κρότος τῆς ἐκρήξεως κατ' ἀρχὰς μοι ἐφαίνετο ὅτι θὰ διαρρήξῃ τὸ ἀκουστικὸν τύμπανόν μου, καὶ μετὰ τινὰς κανονοβολισμοὺς ἀληθῶς ἔμενον κωφὸς ἐπὶ ὥρας ἢ καὶ ἐφ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Βαθμηδὸν ὁμῶς συνείθισα καὶ εἰς τοῦτο, ἀφ' οὗ μάλιστα

δοιόχθην ν' ἀνοίγω εὐρέως τὸ στόμα μου ἐπὶ τῆς ἐκपुरσοκροτή-
σεως. Εἰς τὰ γυμνάσια ταῦτα ὠδηγοῦμεθα καὶ ἔξω τῆς πόλεως
ἐνίοτε μὲν περὶ ὄρθρον βαθύν, καὶ διὰ παχυτάτης ὁμίχλης, ἐνίοτε
δὲ τὴν νύκτα, ἀσκούμενοι εἰς τὴν ῥίψιν τῶν φωτεινῶν σφαιρῶν.

Τὸν δ' ἐπίλοιπον καιρὸν ἡμῶν ἀφιερῶμεν ἢ ἔπρεπε ν' ἀφιερῶμεν
εἰς ἀκροάσεις τοῦ Πανεπιστημίου, φοιτῶντες εἰς τὸ μάθημα τῆς
πειραματικῆς χημείας ὅπως τακτικῶς παρὰ τῷ ἱκανωτάτῳ καὶ
δεξιωτάτῳ καθηγητῇ Vogel, καὶ εἰς τὸ τῆς φυσικῆς παρὰ τῷ
καθηγητῇ Staal, ὅστις πολὺ ἤλαττοῦτο τοῦ συναδέλφου του, ἴσως
οὐχὶ κατὰ τὰς γνώσεις, διότι ἐφημίζετο ἐπ' αὐταῖς, ἀλλὰ βεβαίως
κατὰ τὴν εὐχέρειαν, δι' ἣ καὶ ποτὲ σχεδὸν τὰ πειράματα αὐτοῦ
δὲν ἐπετύγγανον ἀκριβῶς, καὶ σπανίως ἐπεχειρεῖ τοιαῦτα δι' ὑγρῶν,
χωρὶς νὰ περιχύσῃ τοὺς πλησιεστέρους του φοιτητάς, πρὸς γενικὴν
εὐθυμίαν τοῦ ἀκροατηρίου. Οὐδ' εἰς τὰς μαθηματικὰς δ' ἀποδείξεις
εἶχε πολλὴν ἐτοιμότητα, καὶ ἐν γένει ἡ προφορικὴ αὐτοῦ ἐκθεσις
δὲν διεκρίνετο δι' εὐαρέστου εὐκρινείας. Μίαν ἡμέραν, χαράξας
σχῆμά τι εἰς τὸν πίνακα, μᾶς ἐξέθετε δὲν ἐνθυμοῦμαι τίνας ἀνα-
λογίας μεταξὺ μεγάλης τινὸς καὶ ἄλλης μικρᾶς ἐν αὐτῷ καθέτου.
Ἐξ ἀγνοίας ὅμως τῆς Ἑλληνικῆς, ἔλεγεν ἀντὶ τῆς καθέτου,
ἀρσενικῶς der Kathete, καὶ ἐπανελάμβανε πολλάκις ὅτι der
grosse Kathete ἔχει πρὸς τὸν kleinen Katheten, κτλ. Γε-
νικὸς δὲ ἦν ὁ καγχασμὸς εἰς τὸ ἀκροατήριον πρὸς πολλὴν ἐκπληξιν
καὶ δυσαρέσκειαν τοῦ καθηγητοῦ, ὅστις μὴ ἐννοῶν τὴν αἰτίαν τῆς
εὐθυμίας ἐπανελάμβανε σοβαρῶς τὴν φράσιν του, καὶ ὁ γέλως ἐδι-
πλασιάζετο, προερχόμενος ἐκ τούτου, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν
εἴμεθα ὁ Σ. Σοῦτσος καὶ ἐγώ, τὴν στρατιωτικὴν στολὴν τοῦ σχο-
λείου ἔτι φέροντες· ἂν δὲ καὶ ὁ Σοῦτσος δὲν ἦν μεγαλόσωμος, εἶχεν
ὅμως ὅπωςδὴποτε ἀνάστημα ὑψηλότερον τοῦ ἐμοῦ, καὶ οἱ φοιτηταὶ
ἐφήρμοζον εἰς ἡμᾶς τὰς ἐξηγήσεις τοῦ καθηγητοῦ: Der grosse
Cadet und der kleine Cadet.

Πλὴν τούτων δ' ἠκούομεν, ἀλλὰ δυστυχῶς οὐχὶ ὅσον ἔπρεπε τα-
κτικῶς τὸν Θεόρσιον, ἐξηγοῦντα τοῦ Αἰσχύλου τὰς «Εὐμενίδας»,

καὶ ἐνίοτε, ἀλλὰ κατ' ἐξαίρεσιν, τὰ φυσιολογικὰ μαθήματα τοῦ Ocken, νέου τότε, μέλανας φλογεροὺς ἔχοντος ὀφθαλμοὺς, μέλαιναν κόμην, καὶ μετ' ἰσχυρᾶς πεποιθήσεως καὶ ποιητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὁμιλοῦντος. Ἐφοιτῶμεν δέ, ἀλλ' ἐκ περιεργείας μᾶλλον ἢ πρὸς ἐμβριθῇ σπουδῇ, καὶ εἰς τὰς φιλοσοφικὰς παραδόσεις τοῦ Schelling, ὅστις πολιὰν εἶχε τότε τὴν κόμην, καὶ ὑπὸ λευκᾶς ὀφρῦς ἠκόντιζε νεαρῶς καὶ νοημόνως σπινθηροβολοῦντα τὰ βλέμματα· ὠμίλει δὲ ἡσύχως μὲν, ἀλλὰ μετ' εὐφραδείας ἀκατασχέτου. Ἐπειδὴ ὅμως τὰς εἰκόνας καὶ τὰ παραδείγματα αὐτοῦ πολλάκις ἐδανείζετο ἐκ τῆς μαθηματικῆς, οὐ σπανίως συνέβαινε ἡμεῖς μόνον ἐκ τῶν ἀκροατῶν νὰ ἤμεθα οἱ αὐτὸν ἐντελῶς ἐννοήσαντες, ὥς μᾶς ἀπεδείκνυον αἱ μετὰ τὴν ἀκρόασιν ἐκφραζόμεναι ἀπορίαι τῶν ἄλλων, καὶ αἱ πρὸς ἡμᾶς πολλάκις ἀποτεινόμεναι αὐτῶν ἐρωτήσεις πρὸς λύσιν τῶν ἀποριῶν των.

Μετ' ὀλίγον ἦλθεν εἰς Μόναχον καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Ρίζου Δημήτριος, καὶ ἀπεφασίσσαμεν νὰ συμπαραλάβωμεν καὶ αὐτὸν ὡς συγκάτοικον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ οἰκία τῆς Κυρίας Schlichtegroll δὲν μᾶς ἐπάρκει πρὸς τοῦτο, καὶ αἱ μετ' αὐτῆς σχέσεις, μὴ συμβιβαστέας πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Δημ. Σούτσου, εἶχον γίνεαι δυσκολώτεραι, ἐμισθώσαμεν ὅλον τὸν πρῶτον ὄροφον μεγαλητέρας οἰκίας εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἔαρος (Frühlingstrasse), τὴν ἐκβάλλουσαν εἰς τὸν Ἀγγλικὸν κήπον. Ἐκεῖ δὲ μετὰ ταῦτα συμπαραλάβωμεν ὡς σύνοικον καὶ τὸν νέον Σχινᾶν, προερχόμενον ἐκ Κορώνης, ἀνεψιὸν δὲ τοῦ Μιχαήλ Σχινᾶ, ἀποθανόντα μετὰ τινα ἔτη ἐν Ἑλλάδι· προσέτι δὲ καὶ τὸν Γεωργιάδην Μολλᾶν, τὸν ἔπειτα ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Ἀθήναις γενικὸν Γραμματέα τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν χρηματίσαντα. Οὕτω διανεμόμενον, τὸ ἐνοίκιον τῆς μεγάλης οἰκίας ἀπέβαινε δι' ἡμᾶς ἐλαφρόν, καὶ ἀνάλογον τοῖς ἡμετέροις βαλαντίοις, ἅτινα ἦσαν ὑπὲρ πᾶσαν ἰδέαν κοῦφα· διότι, ἀφ' οὗτου, ἀπόφοιτοι τοῦ σχολείου, ἐμείναμεν ἀνεξάρτητοι, ἀπεφασίσσαμεν ὁ Σ. Σούτσος καὶ ἐγώ, νὰ μὴ ἤμεθα πλέον εἰς βάρος τῶν γονέων ἡμῶν, ὧν ἐγνωρίζομεν τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις, καὶ νὰ ζῶ-

ἐκ μόνῃς τῆς ἐλαχίστης ἐκείνης χορηγίας τοῦ Βασιλέως τῆς
 βασιλείας. Δι' αὐτῆς βεβαίως λίαν ἄνετον δὲν ἐδυνάμεθα νὰ ἄγωμεν
 ὄρεον, ἀλλ' ἐστοχαζόμεθα τῶν συμπατριωτῶν ἡμῶν, οἵτινες ἔζων ἐν
 ἀνδύνοις καὶ κακουχίαις, καὶ δὲν ἐφρονοῦμεν ὅτι ἐδικαιούμεθα νὰ
 ἀιτῶμεθα ἡμεῖς μόνοι ἐν ἀπολαύσεσιν· ἄλλως τε ἡ σπουδὴ ἡμῶν
 νὰ ἐγγυμνασθῶμεν εἰς τὰς στερήσεις, ὥς καθῆκον καὶ σκοπὸν
 εἶχομεν μετ' οὐ πολὺ νὰ συμμερισθῶμεν. Καὶ ἐνδύματα μὲν εἶχομεν
 ὅσα ἐλάβομεν ἐκ τοῦ σχολείου, δυνάμενα ἐφ' ἱκανὸν χρόνον νὰ μᾶς
 ἀρκέσωσιν εἰς ὃν διετελοῦμεν βαθμὸν στρατιώτου· τὸ δ' ἐνοίκιον ὡς
 διενεμήθη μεταξὺ πέντε, ἦν μετριώτατον εἰς τὴν ἀναλογία ἐκά-
 στου. Ἐμεινεν ἡ δαπάνη τῆς θερμάνσεως καὶ τοῦ φωτός, ἣν περιο-
 ρίζομεν εἰς τὸν ἐλάχιστον αὐτῶν ὅρον, μὴ θερμαίνοντες τοὺς κοι-
 τῶνας, καὶ συνδιαιτῶμενοι καὶ σύσπουδάζοντες πάντες εἰς τὴν αὐτὴν
 αἴθουσαν. Εἰς κοινὸς ὑπηρέτης ἤρχετο τὸ πρωὶ καὶ ἐκαθάριζε πάντων
 ἡμῶν τὰ ἐνδύματα, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ὑπηρετοῦμεν αὐτοὶ ἑαυτούς.
 Ἀπελείπετο ἔτι μόνον τῆς τροφῆς ἡ δαπάνη. Δι' αὐτὴν δ' εἰσή-
 χθημεν εἰς λέσχην τινά, ὅπου ἐφοίτων ἄποροι διδάκτορες, ἄγαμοι
 καθηγηταί, τινὲς κατώτεροι ἀξιωματικοί, καὶ ἐκεῖ λιτώτατα ἐγευό-
 μεθα. Τοῦ οἴνου καὶ καπνοῦ αἱ ἀπολαύσεις ἦσαν ξέναι εἰς ἡμᾶς,
 ὁρμωμένους ἐκ τῆς ἀρχῆς, ἣν ἄλλως τε καὶ παιδιόθεν μοὶ εἶχεν ἐμ-
 φυτεύσει ὁ πατήρ μου, ὅτι Ἕλληνες ὄντες, προωρισμένοι νὰ μετὰ-
 σχωμεν ἀγῶνος ὅστις ἐπέβαλλε πᾶσαν στέρησιν, ἔπρεπε νὰ συνη-
 θίσωμεν εἰς ἐγκράτειαν. Οὕτως ἀρξάμενος, οὐδέποτε ἔπια οἶνον καὶ
 οὐδέποτε ἐκάπνισα δι' ὅλου τοῦ βίου μου. Συνίστατο δὲ τὸ γεῦμα
 ἐκ μόνου ζωμοῦ καὶ ἐνὸς ἐδέσματος κρέατος, καὶ ἐτρώγομεν ἅπαξ
 τῆς ἡμέρας, λέγοντες ἐνίοτε εἰς τοὺς ἐλέγχοντας ἡμᾶς διὰ τοῦτο,
 ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι πολεμοῦντες εὐτυχεῖς θὰ ἦσαν πολλάκις ἂν εἶχον
 τόσῃν καὶ τοιαύτῃν τροφῇ· τὸ δ' ἐσπέρας εἰς ἑξ ἡμῶν ἀλληλοδια-
 δόχως ἐξήρχετο εἰς τὸ σκότος, φέρων τὸν στρατιωτικὸν τοῦ μαν-
 δύαν, ἐπορεύετο πρὸς ἀρτοπώλην τινά ἔχοντα τὸ ἐργαστήριόν του
 ἐντὸς τοῦ λεγομένου Αὐλικοῦ κήπου, (Hofgarten), μὴ πολὺ ἀπέ-
 χοντος τῆς ἡμετέρας οἰκίας, ἐκτύπα εἰς αὐτοῦ τὸ παράθυρον, καὶ

ὅτε ἡνοίγετο, κατέθετεν ἐκεῖ σιωπηλῶς τὰ ὀλίγα ἀπαιτούμενα κέρματα, ἐλάβανεν ἓνα μικρὸν ἄρτον, καὶ κρύπτων αὐτὸν ὑπὸ τὸν μανδύαν του, τὸν ἔφερεν εἰς τὸν οἶκον, ὅπου ὁ Σκ. Σοῦτσος καὶ ἐγώ, οἱ δύο μόνοι οἵτινες εἴχομεν κοινὴν τὴν διαίταν, τὸν ἐφυλάττομεν ἐπιμελῶς ὑπὸ κλειῖδα, καὶ ἐλαμβάνομεν ἕκαστος ἀνὰ ἓν οὐχὶ μέγα τεμάχιον καθ' ἐσπέραν, καὶ ἕτερον τὸ πρωί, τρώγοντες αὐτὸ ὡς πρόγευμα μετὰ μόνου γάλακτος, καὶ οὕτως οἰκονομοῦντες τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ ἐπὶ πλείονας ἡμέρας.

Διὰ τῆς τοιαύτης διαίτης κατωρθοῦμεν νὰ γράψωμεν εἰς τοὺς γονεῖς ἡμῶν ὅτι δὲν ἔχομεν ἀνάγκην χρημάτων. Αἱ 68 δὲ δραχμαὶ εἰς ἕκαστον κατὰ μῆνα τῷ ὄντι οὐ μόνον μᾶς ἐξήρκουν, ἀλλὰ, τὸ θαυμαστότερον, κατωρθοῦμεν νὰ μᾶς μένη ἐνίοτε καὶ ἐλάχιστόν τι περίσσευμα, ὃ ἐχρησιμοποιοῦμεν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ θεάτρου. Αὕτη ἦτον, ἐννοεῖται, σπανιωτάτη ἀπόλαυσις, ἀλλὰ δι' ἐμὲ μεγίστη καὶ τὴν περιώριζον εἰς τὰ ἀριστουργήματα τῆς Γερμανικῆς καὶ Ἀγγλικῆς μούσης ὅσα δὲν εἶχον ἔτι ἰδεῖ ἀπὸ τῆς σκηνῆς.

Ἀστεῖον ἐνθυμοῦμαι ἐν ἐπεισόδιον τῆς τότε πενιχρᾶς ἡμῶν διαίτης. Τὸ Μόναχον ἐπισκεφθεὶς, ἦλθε καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ Κ. Ἰωάννης Σοῦτσος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἡγεμόνος Μιχαήλ, νέος κομψὸς καὶ εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀνήκων κοινωνίαν, ὃν, ὅτε τὸ πρῶτον εἶχον διέλθει διὰ Βιέννης, εἶχον ἀπαντήσῃ ἐκεῖ οἰκείως συναναστρεφόμενον μετὰ τοῦ Δὸν Μιγουέλου τῆς Πορτογαλλίας. Εἰς τὸ παράθυρον τῆς αἰθούσης ἡμῶν ἰδὼν ὁ Κ. Σοῦτσος ὑέλινον φιάλιον, ὑπέλαβε φυσικῶς τῷ λόγῳ ὅτι περιεῖχεν εὐώδεις μύρον καὶ τὸ ἔλαβεν εἰς τὴν χεῖρά του, ἥτις ἔφερεν ὠραῖον χειρόκτιον. Ἀλλὰ μετὰ φρίκης ἀναγνώρισας τὴν ἀπάτην του, «Λάδι εἶναι», ἀνέκραξε καὶ τὸ ἀφῆκε ἀποσύρων τὴν χεῖρα ὡς ἂν εἶχε ἐγγίσει ἔχιδναν. Εἰς τὸν νοῦν δὲν ἐδύνατο νὰ τῷ ἐπέλθῃ βεβαίως ὅτι φιάλη ἐλαίου διὰ λύχνον ἦν δυνατὸν ν' ἀπαντηθῇ εἰς αἵθουσαν ὑποδοχῆς.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἴχομεν τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τοῦ ἄλλου Ἰωάννου Σούτσου, τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Σκαρλάτου, τοῦ πρὸς ὃν ὡς βρέφος ἔτρεφον διακαῇ ἀδελφικὴν ἀγάπην. Ἀπήρχετο δὲ

τε εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν τῶν γνώσεων, ἃς πλουσιωτά-
 τας εἶχεν ἀποκτήσει αὐτοδιδάκτως. Ἀκούσας παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ
 τοῦ ὅτι ἐπεδιδόμην ἐνίοτε εἰς ποίησιν, ἐπέμεινε νὰ τῷ ἀναγνώσω
 ἑκάστην αὐτῆς, καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία τοῦ πολὺ μ' ἐνεψύχωσεν,
 ὥστε ἐξηκολούθησα ὁράματι τι ὃ ἔγραφον τότε ὑπὸ τὸν τίτλον « Φρο-
 νήνη » θελήσας νὰ ποιήσω ἐθνικὸν τι ἀντικείμενον. Ἐγγραφον δὲ
 καταφεύγων εἰς μεμονωμένην τινὰ σκιάδα τοῦ Ἀγγλικοῦ λεγομένου
 κήπου παρὰ τεχνητὸν καταρράκτην, ἐνθα ἔμενον εἰς θάμνους πυκνοὺς
 κρυπτόμενος ἐπὶ πολλὰς ὥρας πολλάκις, ἃς ἀφῆρουν ἐκ τῶν τοῦ
 περιπάτου καὶ τῆς ἀναπαύσεως. Ἡ συνείδησις ὅμως πολλάκις μοὶ
 προσῆψεν ὅτι, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σπουδῶν, ἀντὶ ν' ἀφιερῶ πά-
 σας μου τὰς στιγμὰς εἰς συγκομιδὴν γνώσεων, ἐσπατάλουν πολλὰς
 αὐτῶν εἰς ἀτελῶν καὶ ἀώρων προϊόντων παραγωγὴν. Ἀλλ' ἐκτὸς
 τοῦ ὅτι ἡσθάνομην ὡς τινὰ ἐνδόμυχον καὶ δυσυπερνίκητον τούτου
 ἀνάγκην, ὠρμώμην προσέτι καὶ ἐκ τῆς ιδέας ὅτι ἡ ἀναστᾶσα Ἑλ-
 λὰς ἔπρεπε ν' ἀποδείξῃ τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς ἐν τῷ πολιτισμῷ,
 ἐπιδεικνύουσα προσπάθειαν πρὸς τὴν φιλολογίαν, καὶ ἐφρόνουν ὅτι
 πᾶς ὁ ὅπως δῆποτε δυνάμενος ἔπρεπε νὰ γράφῃ ἢ νὰ μεταφράζῃ,
 ἵνα μὴ κρινώμεθα ἀνάξιοι ἀπόγονοι τῶν ἐνδόξων ἡμῶν προγόνων,
 καὶ ἵνα ὅσον τάχιον πολλαπλασιασθῶσι παρ' ἡμῖν αἱ πηγαὶ τοῦ ἐθνι-
 κοῦ φωτισμοῦ. Διὰ τοῦτο ἔγραφον τότε καὶ πρὸς τὰς ἀδελφάς μου
 ὅτι ἡμῶν μὲν τῶν ἀνδρῶν καθήκον ἦν νὰ μαχώμεθα καὶ νὰ θυσια-
 σθῶμεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος· αἱ γυναῖκες ὅμως, αἱ ἀγωγῆς καὶ παι-
 δείας τυχοῦσαι, ὅτι ἐδύναντο καὶ ὤφειλον αὐταὶ ν' ἀναλάβωσι τὸ
 ἔργον μεταφράσεως καλῶν ξένων συγγραμμάτων, καὶ συνίστων αὐ-
 ταῖς, οὐχὶ ἴσως μετὰ πολλῆς κρίσεως, ὡς πρῶτον δοκίμιον μεταφρά-
 σεως εἰς ὃ νὰ ἐπιδοθῶσι τὴν βιογραφίαν τοῦ Βύρωνος ὑπὸ τῆς Κ^{ας}
 Βελλόκη, ὑποσχόμενος ν' ἀναλάβω ἐγὼ τὰ ἔμμετρα αὐτοῦτεμάχια.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μᾶς ἦλθε καὶ ἄλλη ἐπίσκεψις, ἡ τῶν
 νέων Γολέσκων, οἵτινες ἀφ' οὗ ἐν Ἑλβετίᾳ ἐσπούδασαν, διήρ-
 χοντο διὰ Μονάχου ἵνα, πρὶν ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια, ἐπανίδωσι
 τὸν ἀρχαῖον συνοδοιπόρον των.

Οικοδεσπότης ἡμῶν ἦν ὁ K. Götz, ἀπλοῦς ξενοδόχος, νομίζω, καὶ οὐδὲν πλέον. Ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ εἶχε πρῶτον ἄνδρα τινά K. Altenbach, δημοτικὸν τοῦ Μονάχου ταμίαν, καὶ ἐξ αὐτοῦ εἶχε δύο θυγατέρας, τὴν Ἰωάνναν καὶ τὴν Σοφίαν, ὣν ἡ μὲν ἦν οὐχὶ πλέον τῆς πρώτης νεότητος, ἀγαθὴ οἰκονόμος καὶ βοηθὸς τῆς μητρὸς της ἐν τῷ εἰς τὸν κάτω ὄροφον κειμένῳ ξενοδοχείῳ, φέρουσα τὸν ἀργυρόστικτον κεφαλόδεσμον, τὸν μιμούμενον ὧτα λαγωῦ, ὅστις ἦν τότε τὸ διακριτικὸν κόσμημα τῆς ἀστῆς τοῦ Μονάχου, καὶ οὐδόλως ἔχουσα ἀξιώσεις ἀνωτέρας ἀστῆς (bourgeoise), ἡ νεωτέρα ὁμῶς, Σοφία, οὐδέποτε ὕβρισε διὰ τοιοῦτου καλύμματος τὴν χρυσίζουσαν κόμην της, ἥτις ἦν τὸ μόνον ἀλλὰ λαμπρὸν κόσμημα τοῦ ωραίου προσώπου της. Εἶχε δ' ἀριστοκρατικωτέρους τοὺς τρόπους, καὶ δι' ἐλευθερίου καὶ ἐπιμελοῦς ἀνατροφῆς τὸ πνεῦμα κεκοσμημένον δι' ἀναγνώσεων, ἡσχολεῖτο εἰς μουσικὴν, ψάλλουσα διὰ φωνῆς λίαν ἐπαγωγῶ, καὶ παίζουσα, οὐχὶ μὲν κύμβαλον, ἀλλὰ τὴν τότε ἔτι ἀκουσμένην, καὶ ταῖς μετρίαις περιουσίαις προσιτὴν κιθάραν. Αὕτη ἦν ἡ διηνεκὴς συναναστροφή ἡμῶν, καὶ μάλιστα ἐμοῦ, διότι ὥρας πολλὰς κατέτριβον, συναναγινώσκων μετ' αὐτῆς τὰ συγγράμματα τῶν Γερμανῶν κλασικῶν, αἰσθανόμενος ὅτι τούτων ἡ ἐπιρροὴ ἐξῆπτε καὶ ἐχρωμάτιζε τὴν ἔτι ἄπειρον φαντασίαν μου. Καὶ ἐσπαταλᾶτο μὲν οὕτω τῷ ὄντι χρόνος πολὺτιμος, ὃν ὤφειλον εἰς τὴν ἐντελεστέραν ἐκπαίδευσίν μου· ἡ ἀγνότης δὲ τοῦ κατέχοντός με τότε ποιητικοῦ αἰσθήματος ὑπῆρξεν ἴσως ὁ φρουρὸς ἀγγελός μου ἢ καὶ ἰσχυρῶς ὑπεστήριξε τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς ἃς οἴκοθεν ἔφερον, κατὰ τῶν παρεκτροπῶν εἰς ἃς μένει ἐκτεθειμένη καὶ πολλάκις ἐμπίπτει ἡ ἀνοδὴγητος νεολαία. Καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς τότε συνοίκους μου ἀναλογιζόμενος, πολλάκις ἐσκέφθην πόσον ῥιψοκινδυνεύουσιν οἱ γονεῖς οἱ τοὺς υἱούς των εἰς τὴν ξένην πρὸς ἐκπαίδευσιν πέμποντες καὶ εἰς ἑαυτοὺς τούτους καταλείποντες, ὅτε ἡμεῖς οἱ βαθέως τὸ καθήκον συναισθανόμενοι, ὃ αἱ τότε περιστάσεις μᾶς ἐπέβαλλον, νὰ σπουδᾶσωμεν ὅ,τι ἐντελέστερον καὶ ὅ,τι τάχιστα, ἵνα γίνωμεν ἄξιοι νὰ χρησιμεύσωμεν εἰς τὴν ἀγωνιῶσαν πατρίδα, οὐχ

ἥττον δι' ἑλλειψιν χειραγωγίας καὶ πεφωτισμένων συμβουλῶν ἀποωλέσαμεν οὐ μικρὸν μέρος τοῦ τελευταίου τούτου ἔτους, πρὸς ζημίαν ἡμῶν ἀνεπανόρθωτον, οὐδὲ καὶ φροντίσαντες διὰ καλῶν ἐκθέσεων ν' ἀποκτήσωμεν τὴν ἀνεσιν ἐκείνην τῶν τρόπων, παρέχουσιν καὶ τὴν εἰς ἑαυτὸν πεποίθησιν ἣτις πρέπει εἰς ἕκαστον νέον προωρισμένον νὰ ζήσῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἀλλ' ὅμως, εἰ καὶ ζῶν ἐν ατμοσφαίρᾳ ποιήσεως, δὲν παρημέλουν τὰ φίλα μοι μαθηματικά. Ἐξ ἐναντίας ἐπεχείρησα μετὰ τοῦ Σ. Σούτσου τὴν μετάφρασιν τῶν προβλημάτων τῆς στοιχειώδους μαθηματικῆς τοῦ Meyer Hirsch, βιβλίου θεωρουμένου ἐν Γερμανίᾳ ὡς ἀναποφεύκτου εἰς πάντα σπουδαστὴν τῶν μαθηματικῶν, καὶ ὃ οἱ μαθηταὶ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου εἶχον, ὡς τὸν Ὅμηρον ὁ Ἀλέξανδρος, πάντοτε ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν των. Δὲν περιορίσθημεν δ' εἰς ἀπλὴν μετάφρασιν, ἀλλ' ἐκ πολλῶν καὶ τῶν ἀρίστων ἄλλων συγγραμμάτων, καὶ Γερμανικῶν καὶ Γαλλικῶν, συνελέξαμεν ὅσα πλεῖστα ἐδυνήθημεν περίεργα καὶ εἰς ἄσκησιν ὠρισμένα προβλήματα, καὶ εἰς αὐτὰ προσθέντες καὶ τὰ ἀξιολογώτερα τῶν εἰς ἡμᾶς πολλάκις δοθέντων ὑπὸ τῶν καθηγητῶν, ἀπετελέσαμεν Ἑλληνικὸν κείμενον σχεδὸν διπλάσιον τοῦ Γερμανικοῦ, πεπεισμένοι ὅτι ἐπρομηθεύσαμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀναγκαῖον, καὶ ὅλως ἑλλειπόν βοήθημα διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιστημῶν, καὶ μάλιστα τῶν στρατιωτικῶν.

Μοὶ ἐδόθη δὲ τότε ἀφορμὴ καὶ ἵνα ὑπερμαχήσω ὑπὲρ τῶν ἀγαπητῶν μοι μαθηματικῶν, ἡ ἐξῆς. Εἰς τῶν ἐκ Βλαχίας ὁμογενῶν, ὁ Κ. Τούλης, ἀκροατὴς φιλοσοφικῶν μαθημάτων, ἦλθεν ἡμέραν τινὰ πρὸς ἐμέ, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ μαθηματικὴ κινδυνεύει ν' ἀπολέσῃ τὴν γενικῶς αὐτῇ ἀποδιδομένην ὑπόληψιν ἀληθείας ἀπταιστου, διότι ὁ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας, δὲν ἠξέυρω πλέον τίς ἐξ αὐτῶν, εἶχε τὴν ἡμέραν ἐκείνην διῆσχυρισθῇ ἀπὸ τῆς καθέδρας, ὅτι μόνη ἄπταιστος ἀλήθεια ἐστὶν ἡ φιλοσοφική, ἐν ᾗ ἡ μαθηματικὴ καὶ αὐτὴ πολλάκις σφάλλεται ἀπολήγουσα εἰς ἄτοπα συμπεράσματα. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ λόγου του κατέστρωσεν εἰς τὸν πίνακα ἐξίσωσιν τινὰ τῆς διαφορᾶς τῶν τετραγώνων δύο ἀριθμῶν, ἐξισουμένης πρὸς

τὸ γινόμενον τοῦ κεφαλαίου ἐπὶ τῆς διαφορᾶς, καὶ τοῖς ἀριθμοῖς τὴν μονάδα ἀντικαταστήσας ἀπέδειξε, πρὸς ἐκπληξιν καὶ τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐμπείρων τῆς μαθηματικῆς ὅτι $1=2$! «Βλέπετε, τοῖς εἶπεν ὁ καθηγητής, ποῦ φέρει ἡ μαθηματικὴ λογικὴ, καὶ ὅτι ἡ λογικὴ τῆς φιλοσοφίας ἐστὶν ἡ μόνη ἄπταιστος. Ἄν τις ἐξ ὑμῶν νομίζῃ ὅτι δύναται ν' ἀντιτάξῃ τι εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀποδείξεως ταύτης, ἅς προέλθῃ». Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἐκινεῖτο, «δὲν θέλω, ἐξηκολούθησε, νὰ σᾶς προλάβω ἀνετοιμούς. Μεθαύριον, εἰς τὸ προσεχὲς μάθημα, θέλω περιμείνειν τὰς ἐνστάσεις ὑμῶν, ἂν ἐνστάσεις δύνανται νὰ ὑπάρχωσι κατὰ λύσεως τοσοῦτον ἀναμφισβητήτου». Πολὺς δὲ ἦν μετὰ τὸ μάθημα ὁ θόρυβος καὶ ὁ θαυμασμός μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν, καὶ ὁ Τούλης ἔσπευσε πρὸς ἐμέ, διότι ἐγνώριζε τὸν ὑπὲρ τῆς μαθηματικῆς ἐνθερμον ζῆλόν μου, καὶ μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι εἰς τὴν φίλην μου ἐπιστήμην κατηνέχθη καίριον τραῦμα. Ἐγὼ δέ, λαβὼν τὴν ἐξίσωσιν παρ' αὐτοῦ, τὴν ἠρεύνησα κατ' ἰδίαν καὶ τὴν ἐμελέτησα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφαίνετο ἄπταιστος. Ἀλλὰ μέχρι τέλους ἀνεκάλυψα τὰ τρωτὰ αὐτῆς καὶ κατέστρωσα δύο νέας λύσεις, τὴν μὲν μᾶλλον λογικὴν, στηριζομένην ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν ἀριθμῶν καὶ τοῦ μηδενικοῦ, τὴν δὲ καθαρῶς μαθηματικὴν. Δοὺς δ' αὐτάς εἰς τὸν φίλον μου Τούλην, τῷ παρήγγειλα εἰς τὴν ἐπομένην ἀκρόασιν, ἂν μὲν τις τῶν φοιτητῶν, ὡς ἦν ἐπόμενον, παρουσίαζε πειστικὴν τινα ἐνστάσιν, αὐτὸς ν' ἀπόσχῃ πάσης ἀναμίξεως, διότι αὕτη δὲν ἔπρεπεν εἰς ξένον, καὶ ἀπλοῦν μόνον ἀκροατὴν. Ἄν ὅμως, παρ' ἐλπίδα, ἄλλος δὲν παρουσιάζετο, τότε αὐτὸς νὰ ἐγερθῇ, ἵνα μὴ ἀφήσωμεν τὴν μαθηματικὴν ἄνευ ἀμύνης.

Εἰς τὴν ἀρχὴν λοιπὸν τοῦ προσεχοῦς μαθήματος, συγκεφαλαίων τὸ προγενέστερον, «Σᾶς ὑπέβαλον, εἶπεν ὁ καθηγητής, προχθὲς ἀλγεβρικὴν ἐξίσωσιν, ἐξ ἧς ἐξάγεται τὸ ἄτοπον συμπέρασμα ὅτι $1=2$, καὶ σᾶς ἀφῆκα δύο ἡμέρας ἵνα τὴν μελετήσητε. Ἐχει τις ἐξ ὑμῶν ν' ἀντιτάξῃ τι εἰς τὴν λύσιν ἣν σᾶς ἐξέθηκα»; Σιωπὴ ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ. «Προφανὲς λοιπὸν, ἐξηκολούθησεν ὁ καθηγητής,

ἡ περίφημος μαθηματικὴ ἀλήθεια δὲν εἶνε ἀξία τῆς φήμης της, καὶ ἐλαττοῦται κατὰ πολὺ τῆς φιλοσοφικῆς.

— Μοὶ ἐπιτρέπετε, Κύριε Καθηγητά. . . . » εἶπε διστάζων, καὶ χεῖλῳ ἀναστάς ὁ συμπατριώτης μου, ὅστις καὶ φύσει ἦν συνεσταλμένος καὶ δὲν εἶχεν ἀνέτους τοὺς τρόπους.

— Πῶς; εἶπεν ὁ καθηγητὴς σαρκαστικῶς μειδιῶν. Ἔχετε, Κύριε, τὴν ἀξίωσιν ὅτι εὑρετε ἄλλην λύσιν; ὦ! δότε νὰ τὴν ἰδῶμεν. Θὰ ἦμαι περίεργος. ὦ! καὶ δύω ἀντὶ μιᾶς! » προσέθηκε, καταμετρῶν τὸν τρέμοντα φίλον μου μετ' εἰρωνικοῦ βλέμματος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.

Ἐπειτα δὲ ἀνέγνω καθ' ἑαυτὸν τὴν πρώτην λύσιν, τὴν λογικὴν, καί, ἀμέσως, ὡς ὁ Τούλης μοὶ περιέγραψε τὴν σκηνήν, διότι ἐγὼ δὲν ἠθέλησα νὰ παρευρεθῶ, τὸ εἰρωνικὸν μειδίαμα ἐξέλιπεν ἀπὸ τῶν χειλέων του. Λαβὼν δὲ τὴν κρητίδα, ἀπεπειράθη τῆς ἄλλης λύσεως, τῆς ἀλγεβρικῆς, ἐπὶ τοῦ πίνακος, καὶ ἐν τῷ μέσῳ διακόπτων αὐτήν: — « Καλόν, εἶπεν. Εἰς τοῦτο τὸ ζήτημα ἐπανερχόμεθα ἄλλοτε. » Καὶ ἐξηκολούθησε τὴν παράδοσιν, ἀποφυγὼν πάντα περαιτέρω αἰνιγμὸν συγκρίσεως μεταξὺ τῆς φιλοσοφικῆς καὶ τῆς μαθηματικῆς ἀληθείας. Οὔτε δ' εἰς τὸ προσεχές, οὔτε εἰς ἄλλο τι μάθημα ἔθιξε πλέον τὸ ἀντικείμενον¹.

Οὐκ ὀλίγην δ' ἀσχολίαν μᾶς ἔδιδε καὶ ἡ παρουσία τοῦ Δημητρίου Σούτσου, ὅστις ἀπεφάσισε καὶ αὐτὸς στρατιωτικῶς νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου παραδείγματος καὶ τῶν λόγων ἡμῶν. Ἀλλ' οὔτε τρόπον εἶχεν οὐδ' εἰς ἡλικίαν ἦν πλέον ἵνα καταταχθῇ εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον· δι' ὃ καὶ ἀνε-

¹ ΣΗΜ. Εἰς τὴν ἐξίσωσιν $(a+b)(a-b) = a^2 - b^2$ ἐκλαμβάνων $a = 1$ καὶ $b = 1$, ἔγραψεν $(1+1)(1-1) = 1^2 - 1^2$, καὶ ἐπομένως ἐπίσης $\frac{(1+1)(1-1)}{1-1} = \frac{1^2 - 1^2}{1-1}$, ἄρα $1+1$ ἦτοι $2 = \frac{1^2 - 1^2}{1-1}$. Ἐπειδὴ ὁμοίως

$1^2 = 1$, διὰ τοῦτο $2 = \frac{1-1}{1-1}$. Καὶ ἐπειδὴ ἕκαστος ἀριθμὸς δι' ἑαυτοῦ διαιρούμενος ἐστὶν $= 1$, διὰ τοῦτο $2 = 1$.

λάβομεν ὁ ἀδελφός του καὶ ἐγὼ νὰ τῷ διδάξωμεν καθ' ὅσον ἦν δυνατὸν, τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν μαθηματικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐπιστημῶν, ὅπερ καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἦν χρησιμώτατον, διότι ἐπανελαμβάνομεν, καὶ ἠναγκάζομεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν ὅ,τι ἡμεῖς αὐτοὶ εἶχομεν διδαχθῇ.

Ἦρχισα δ' ἐγὼ τότε συγχρόνως νὰ μανθάνω καὶ τὴν Ἀγγλικήν, ἀλλὰ μόνος κατ' ἐμαυτόν, διότι δὲν ἐδυνάμην νὰ πληρώσω διδάσκαλον. Καὶ κατῴρθωσα μὲν μέχρι τέλους νὰ ἐννοῶ, ἀλλ' οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ προφέρω, καὶ ἀπλῶς ἀνεγίνωσκον καθ' ἣν μέθοδον οἱ Ἑρασμῖται ἀναγινώσκουσι τὴν Ἑλληνικήν. Ἡμέραν δέ τινα, φέρων ὑπὸ μάλης ἀγγλικὸν λεξικὸν ὃ εἶχον προμηθευθῇ παρὰ φίλου, διηρχόμην μίαν τῶν παρόδων τῶν παρὰ τὸ Πανεπιστήμιον, ὅτε ἤσθάνθην ὅτι τις μὲ ἤγγισεν ὀπισθεν εἰς τὸν ὦμον. Στραφεὶς δὲ ἵνα ἰδῶ τίς ἦν, ἔμεινα ἐκπληκτος διότι ἀνεγνώρισα . . . τὸν Βασιλέα τῆς Βαυαρίας.

— « Χάϊρε, Χελλέν, » μοὶ εἶπε. Καὶ ἐξακολουθῶν Γερμανιστί, — Πῶς ἔχεις; προσέθηκεν. Εὐχαριστεῖσαι ἐδῶ; σπουδάζεις πάντοτε; Προχωρεῖς; Τί βιβλίον ἔχεις ἐκεῖ;

Καὶ λαβὼν αὐτὸ εἰς τὰς χεῖράς του, — "Α! Ἀγγλικὸν λεξικόν." προσέθηκε. Μανθάνεις τὴν Ἀγγλικήν; Καλὰ κάμνεις, ὅ,τι μάθης εἶναι καλόν. Ἡ Ἀγγλικὴ φιλολογία εἶναι ὥραία. Ἔχεις δίκαιον νὰ τὴν ἀγαπᾷς. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀγαπᾷς καὶ τοὺς Ἀγγλοὺς. Ἐκεῖνοι δὲν σᾶς ἀγαποῦν. Δὲν θέλουν τὴν ἐλευθερίαν σας. » Καὶ μετὰ τὴν διπλωματικὴν ταύτην νουθεσίαν, μὲ ἀφῆκε καὶ ἐξακολούθησε τὴν ὁδὸν του.

Πλὴν δὲ τούτων πάντων, ἄλλην τινὰ συμπλήρωσιν τῆς ἀνατροφῆς μου ἐνόμισα ἀναπόφευκτον, τὴν γνῶσιν μέχρι τινὸς τῆς μουσικῆς, ἧς ἕως τότε οὐδὲ τὴν ἐλάχιστην εἶχον ἰδέαν· δι' ὃ καὶ οἰκονομήσας, οὐδ' ἐγὼ ἤξεύρω πλέον πῶς, τ' ἀναπόφευκτα ἐκ τῶν ἐλαχίστων ἐκείνων ἃ εἶχομεν ὡς ἐφόδια, ἐμίσθωσα διδάσκαλον αὐλοῦ. Ὁ σκοπός μου, οὐδ' ἡ ἐλπίς μου ἦν νὰ κατορθώσω ποτὲ νὰ παίζω μετὰ τινος δεξιότητος, ἀλλ' ἤθελον νὰ γνωρίσω καὶ τὴν

θωρίαν καὶ τὸν ὀργανισμόν τῆς τέχνης ταύτης, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῆς
 νὰ μὴ ἤχῃ ἀκατανοήτως εἰς τὴν ἀκοήν μου.

Οὕτω παρῆλθε τὸ ἔτος, καὶ ἄφ' οὗ συνενοήθημεν μετὰ τῶν
 γυνέων ἡμῶν, ἀνεφέραμεν εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Βαυαρίας ὅτι ἐνο-
 μίζομεν ἔγκαιρον νὰ μὴ παρατείνωμεν περαιτέρω τὴν ἐν Γερμανίᾳ
 δαμονήν ἡμῶν, ἀλλὰ ν' ἀπέλθωμεν ἐνθα τὸ καθήκον μᾶς ἐκάλει,
 εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τότε δὲ ὁ Βασιλεὺς, ἄφ' οὗ ἐζήτησε πληροφο-
 ρίας περὶ ἡμῶν, μᾶς ἐχορήγησεν εἰς ἀμφοτέρους τὸν βαθμὸν τοῦ
 ἀνθυπολοχαγοῦ εἰς τὸ ἔφιππον πυροβολικόν, παραδεχθεὶς καὶ τὸν
 ὅρον ὃν ἡμεῖς αὐτοὶ τότε ἐζητησάμεθα, ὥς εἵχομεν πράξει καὶ ἅμα
 τοῦ σχολείου ἀποφοιτήσαντες, τοῦ νὰ διέλθωμεν διὰ πάντων τῶν
 διὰ μέσου βαθμῶν, ἵνα γνωρίσωμεν πρακτικῶς πᾶσαν τὴν ὑπηρε-
 σίαν. Πρὸ παντὸς ὅμως ἀνάγκη ἦν τότε νὰ φροντίσωμεν περὶ τῆς
 προμηθείας τῆς στολῆς, ἣτις ἀπῆτει δαπάνην. Ἀπετάθημεν λοιπὸν
 πρὸς τοὺς γονεῖς ἡμῶν, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ μᾶς πέμψωσι ταύτην
 τὴν μόνην χορηγίαν ἣν μέχρις ἐκείνου τοῖς ἐζητήσαμεν. "Οτε δ'
 ἐνεδύθημεν ὡς ἀξιωματικοί, δὲν ἄρνοῦμαι ὅτι τὰς πρώτας ἡμέρας
 ἡσθάνομεθα παιδαριώδη τινὰ περιφιλαυτίαν, καὶ ἐσύρομεν μᾶλλον
 θορυβωδῶς τὰ κρεμαστὰ ἡμῶν ξίφη εἰς τὰ λιθοστρώματα τῶν
 ὁδῶν, νομίζοντες ὅτι ὅλον τὸ Μόναχον θὰ ἔσπευδεν εἰς τὰ παράθυρα
 ἵνα ἰδῇ τοὺς δύο τούτους νέους ἀστέρας τοὺς ἄρτι ἀνατείλαντας εἰς
 τὸ στερέωμα τῆς στρατιωτικῆς κοινωνίας. Προήρχετο ὅμως ὁ κομ-
 πασιμὸς οὗτος ἐν μέρει καὶ ἐκ τῆς συναισθήσεως ὅτι αὕτη ἦν ἡ πρώτη
 βαθμὶς ἀνεξαρτήτου δημοσίας ἐνεργείας εἰς ἣν ἀνεβαίνομεν.

Τὴν δ' ὑπηρεσίαν ἡρχίσσαμεν ἀπὸ τῆς τοῦ στρατιώτου, οὐ μόνον
 εἰς τὰ γυμνάσια, εἰς ἃ οὐδὲν εἵχομεν πλέον νὰ μάθωμεν, ἀλλὰ καὶ
 εἰς φυλακὰς ἡμέρας καὶ νυκτός. Ἐπειδὴ ὅμως ἐφρουροῦμεν ὡς στρα-
 τιῶται, καίτοι ὄντες ἀξιωματικοί, διὰ τοῦτο ἐτασσόμεθα μόνον εἰς
 θέσεις τιμῆς, ἰδίως ἐμπρὸς τῆς πύλης τοῦ στρατηγοῦ, ἀρχηγοῦ τοῦ
 Πυροβολικοῦ, ἐνθα τῷ ὄντι οἱ ἀξιωματικοὶ στρατιῶται εἰλκύομεν
 τὴν προσοχὴν καὶ τὰ βλέμματα τῶν παρερχομένων, καὶ πάντες οἱ
 γνώριμοι διήρχοντο ἵνα μᾶς ἰδῶσι, καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοὶ ἐπίσης

ἵνα τοῖς φέρωμεν ἢ παρουσιάσωμεν τὸ ὄπλον. Ὡς ὑπαξιωματικὸς ἀπῆλθον δις ὁδηγῶν ἀπόσπασμα εἰς φρουρήσιν ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας τῶν ἀποθηκῶν τῆς πυρίτιδος, μακρὰν ἐκτὸς τῆς πόλεως. Ἐπὶ μιᾶς δὲ τῶν φρουρήσεων τούτων, ἐγερθεὶς περὶ τὰς δύω μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐξῆλθον μόνος εἰς περιπολίαν καὶ ἐπιθεώρησιν τῶν σκοπῶν, οἵτινες ἐφύλαττον τὰς διαφόρους ἀποθήκας, κειμένας εἰς μεγάλας ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις τοῦ εὐρέος πεδίου. Ὡς δ' ἐπλησίασα εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, «Τίς εἶ;» ἔκραξεν ὁ σκοπός· ἀλλ' ἐγὼ ἐσιώπησα, ἵνα πεισθῶ, ἂν ἐκπληροῖ ἀκριβῶς τὸ καθήκον του. Τότε ἐπανέλαβε τὴν ἐρώτησιν, καὶ σιωπῶντός μου πάλιν, ἠτοίμασε τὸ ὄπλον καὶ ἠρώτησεν ἐκ τρίτου, ὅτε ἀμέσως ἀπεκρίθην «Ἀξιωματικός!» πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ μοὶ ἀποδείξῃ ἐντελῶς καὶ ἐμπράκτως ὅτι ἐγνώριζε τὰ καθήκοντά του.

Ἐπὶ τῆς ἄλλης δὲ φρουρήσεώς μου ἦλθον καὶ μὲ εὖρον εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην πεδιάδα τρεῖς ὁμογενεῖς ἀφικόμενοι ἐξ Ἑλλάδος. Ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν ὠνομάζετο Φίλιππος Ἰωάννου, καὶ ἦν ὁ διὰ τὴν ἑξοχὸν παιδείαν του τοσοῦτον γνωστὸς ἑκτοτε γενόμενος ἐν Ἑλλάδι, εἰς οἰκογένειαν δ' ἀνήκων μακρόθεν συγγενεύουσιν μετὰ τῆς μητρικῆς μου. Οἱ δὲ ἄλλοι δύω ἦσαν οἱ υἱοὶ τοῦ Μιαούλη, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἐπὶ Ὀθωνος ἐγένετο πρωθυπουργός, ὁ δ' ἄλλος ὑπασπιστὴς τοῦ Βασιλέως, καὶ μετέβαινον εἰς Ἀγγλίαν ὅπου ἔμελλον νὰ ἐκπαιδευθῶσι.

5.

Ἐκ Μονάχου.

Τότε δ' ἔγραψα πλέον εἰς τὸν πατέρα μου ὅτι τὸ ἔργον ἡμῶν ἐν Μονάχῳ εἶχε περατωθῇ καὶ ὅτι ἕτοιμος ἤμην ν' ἀπέλθω εἰς τὴν Ἑλλάδα ἵνα τὴν ὑπηρετήσω. Εἰς ἀπάντησιν δ' ἔλαβον μετ' ὀλίγον τὴν εἶδησιν ὅτι ὁ ἴδιος ἔμελλε ν' ἀφίχθῃ εἰς Βιέννην, καὶ ἐκεῖ

καλούμενη καὶ ἐγώ, ἵνα συνοδοιπορήσωμεν. Μοὶ ἔπεμπε δὲ καὶ τινὰ χρήματα πρὸς προμήθειαν πολιτικῶν ἐνδυμάτων, καὶ δι' ὁδοιπορικὰ μέχρι Βιέννης. Οὕτω λοιπὸν παρασκευασθεὶς, ἄφ' οὗ παρουσιάσθην μετὰ τοῦ Σ. Σούτσου εἰς τὸν Βασιλέα καὶ ἀπεχαιρέτισα τὸν Θείριον καὶ τοὺς ἐν Μονάχῳ συνήθεις καὶ φίλους μας οὐχὶ ἄνευ διαρρύων, ἀπῆλθον μόνος εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Αὐστρίας.

Ἡ ὁδοιπορία διήρκεσε τρεῖς ἡμέρας ἢ τέσσαρας, ἐφ' ὧν ἐξηγνητλήθη καὶ τὸ πλεῖστον τῶν χρηματικῶν ἐφοδίων μου· ἀλλὰ τοῦτο δὲν μὲ ἀνησύχει, διότι ἀπαντῶμενος μετὰ τοῦ πατρός μου, οὐδενὸς πλέον θὰ εἶχον ἀνάγκην. Δυστυχῶς ὅμως ὁ πατήρ μου δὲν εἶχε φθάσει, καὶ διετέλουν ἐν ἀμνηχανία, μένων τὸ δὴ λεγόμενον εἰς τοὺς πέντε δρόμους, ὅτε ὡς Θεὸς ἐκ μηχανῆς παρέστη καὶ μ' ἐφιλοξένησεν εἰς τὸν οἶκόν του ὁ ἐκεῖ τότε τὴν ὁδοντοϊατρικὴν σπουδάζων Ἀλέξανδρος Μιμῆς, ἐκ Βουκουρεστίου γνῶριμος ἡμῶν, ὅστις συνοικῶν μετὰ τινος Κ. Ροδοκανάκη ἀδελφικῶς ὅλως μὲ περιέθαλψεν.

Ἡ πρώτη μου φροντίς, ἅμα φθάς εἰς Βιέννην, ἦν ν' ἀπέλθω εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ ζητήσω τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ διαβατηρίου μου διὰ τὴν περαιτέρω ὁδοιπορίαν· ἀλλὰ μοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι Ἕλληνας διαβατήριον δὲν ἐπιθεωρεῖται διὰ τὴν Ἑλλάδα· οὐδ' ὠφέλησεν ὁ ἰσχυρισμός μου ὅτι ἤμην Βαυαρὸς ἀξιωματικός. Ἡ ἄρνησις αὕτη πολὺ μὲ παρώξυνε, θίξασα τὴν πατριωτικὴν μου φιλοτιμίαν καὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ τὴν ἀξιοπρέπειαν· δι' ὃ καὶ πρὸς τοὺς ἐν Βιέννῃ ὁμογενεῖς, οὓς διὰ τοῦ Κ. Μιμῆ ἐγνώρισα, ἀπεφάνθην ὅτι δὲν θὰ ἐνδώσω τόσον εὐκόλως· αὐτοὶ δὲ μετὰ πλείστου μὲν ἐνδιαφέροντος, μετ' ἐλαχίστης δ' ἐλπίδος μ' ἔβλεπον τολμῶντα ν' ἀντιπαλαίσω ὑπὲρ τοῦ ἐθνισμοῦ ἡμῶν κατὰ τῆς φοβερᾶς καὶ μέχρι τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἀμειλίκτου Αὐστριακῆς Ἀστυνομίας. Ἐρευνήσας λοιπὸν καὶ μαθὼν ποῦ κατῴκει ὁ πρέσβυς τῆς Βαυαρίας, συνέλαβον τὴν ἀπότολμον ἀπόφασιν ν' ἀπέλθω πρὸς αὐτόν, καὶ παρουσιασθεὶς τὴν ἐπαύριον τῷ ἐξέθηκα τὰ κατ' ἐμέ, προσθεὶς ὅτι ὡς εἰς ἀξιωματικὸν Βαυαρὸν τοῦλάχιστον ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις οὐδόλως ἐδί-

καιούτο νὰ μοὶ ἄρνηθῇ διαβατήριον, ὁ δὲ Κύριος Πρέσβυς μοὶ ὤφειλε τὴν ὑπεράσπισίν του. Φαίνεται δ' ὅτι εἶχον δίκαιον, ἢ τοῦλάχιστον ὅτι ὁ πρέσβυς ἔκρινεν οὕτω, διότι ἀφ' οὗ οἱς ἢ τρεῖς διέτρεξε σιωπηλῶς τὸ δωμάτιον ἐπιστρέψας τέλος πρὸς ἐμέ, μοὶ εἶπε μετὰ πολλῆς προσηνείας νὰ ἐπανέλθω τὴν ἐπαύριον μετὰ μεσημβρίαν εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ νὰ δοκιμάσω ἐκ νέου.

Τὴν ἐπιούσαν λοιπόν, κατὰ τὴν ὑποδειχθεῖσάν μοι ὥραν, ἀπῆλθον εἰς τὸ κατάστημα τῆς ἀστυνομίας, φέρων τὴν στολὴν τοῦ ἀξιωματικοῦ. Μὲ συνώδευσαν δὲ καὶ πλεῖστοι Ἕλληνες μετ' ἀνησυχίας τὸ τολμηρὸν διάβημα βλέποντες, καὶ τὴν ἔκθασιν αὐτοῦ περιμένοντες. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἔμειναν κάτω εἰς τὴν ὁδόν· ἐγὼ δ' ἀναβάς, ἔδωκα τὸ ὄνομά μου, καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀργοπορίας μ' ἐδέχθη εἰς τὸ γραφεῖόν του ὁ διευθυντής, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις τὴν προτεραίαν μοὶ εἶχεν ἀντιτάξει ἀπόλυτον ἄρνησιν. Μοὶ ἐφάνη δὲ τότε ἄλλος ἄνθρωπος. Μὲ παρεκάλεσε νὰ καθήσω, μοὶ ὠμίλησε μετὰ πολλῆς γλυκύτητος, καὶ δίδων μοι ὑπογεγραμμένον τὸ διαβατήριον, μοὶ εἶπεν· « Ὑπάγετε ν' ἀγωνισθῇτε ὑπὲρ τῆς πατρίδος σας. Σᾶς εὐχομαι πᾶσαν ἐπιτυχίαν. Ὅλοι ἀγαπῶμεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπιθυμοῦμεν τοῦ μεγάλου ἀγῶνός της τὴν ἐπιτυχίαν». Συγκεκινημένος τῷ ἔσφιγξα τὴν χεῖρα, καὶ κατελθὼν διηγήθην τὴν ἔκθασιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἐθεώρησαν αὐτὴν ὡς ἐθνικὸν θρίαμβον. Καὶ τῷ ὄντι δὲ ἔκτοτε, εἴτε διότι ἐγένετο αὕτη ἡ ἀρχή, εἴτε ἄλλως χαλαρωθείσης τῆς αὐστηρότητος τῆς αὐστριακῆς διπλωματίας, ἄλλη πλέον ἄρνησις διαβατηρίου δὲν ἐγένετο εἰς Ἕλληνας, καὶ ἀνοικτὴ τοῖς ἔμεινε τοῦ λοιποῦ ἡ ὁδὸς τῆς Τεργέστης.

Εὐρον δὲ τότε ἐν Βιέννῃ τὴν Κυρίαν Ζαφειρίαν Ῥίζου, σύζυγον τοῦ θείου μου, Ἰακώβου Ῥίζου τοῦ Νερουλοῦ, διατρίβουσιν ἐκεῖ μετὰ τῆς οἰκογενείας της, καὶ δεινῶς πάσχουσιν ἐκ σκύρου, ὅστις καὶ τὴν ἐθανάτωσε μετὰ τινὰς μῆνας ἐν Τεργέστη. Ἐκεῖ δ' ἀπῆντησα καὶ τὸν Παναγιώτην Σούτσον, ὅστις ἦν τοῦ Ἰακώβου Ῥίζου ἀνεψιὸς πρὸς μητρός, ὡς πρὸς πατρός τοῦ αὐθέντου Σούτσου. Ἀφ' οὗ ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξάνδρου,

επέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ εἶτα εἰς Ὀδησσόν, ὅθεν μοὶ ἔγραφον αἱ ἀδελφαί μου ὅτι ἐκίνησε τὸν γενικὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ θορυβωδέστατας χειροκροτήσεις, λαμπρὰ ἀπαγγεῖλας ποιήματα εἰς τοῦ σχολείου τὰς ἐξετάσεις. Καὶ ἀλλαχόθεν δ' εἶχον πληροφορηθῇ ὅτι ἀμύνοτεροι οἱ ἀδελφοὶ εἰς τὴν φιλολογίαν εἶχον ἀποδοθῇ, καὶ ὁ Παναγιώτης ὅτι καὶ δράματα ἔγραφε. Μετὰ μεγίστης δὲ χαρᾶς εὗρον ποτὲ ἐν Μονάχῳ εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν τῆς μητρός μου ἐγκεκλεισμένον βραχυλόγον, συνεπτυγμένον, ἀλλὰ λίαν ποιητικὸν ἐπιστόλιον τοῦ Παναγιώτου. Ἡ καρδίᾳ μου ἐσκίρτα ἐκ συγκινήσεως ὅτι μέγας ποιητὴς συγκατέβη εἰς ἀλληλογραφίαν μετ' ἐμοῦ.

Οὕτω προδιατεθειμένος εἶδον αὐτὸν ἐν Βιέννῃ ὅλον ἐνθουσιῶντα διὰ τὴν ποίησιν, πρὸ πάντων ὅμως τὴν ἰδικήν του. Τῷ ὄντι δ' ἰσχυρὰν ἐνεποίου ἐντύπωσιν καὶ εἰς ἐμὲ αἱ ὥραϊαι, νῦν μὲν τρυφερότητα, νῦν δ' ὕψος λόγου πνέουσai συνθέσεις του, ὡς καὶ ὁ πομπώδης τρόπος καθ' ὃν μεγαλοφώνως ἀπήγγελλε καὶ δὲν ἔπαυεν ἐπαναλαμβάνων αὐτάς. Ἡ καρδίᾳ μου ἐσκίρτα διότι εἵχομεν καὶ ἡμεῖς τὸν Λαμαρτῖνον ἡμῶν ἢ τὸν νέον Πίνδαρον, καὶ ὁ θαυμασμός μου δι' αὐτὸν ὅρια δὲν ἐγνώριζε. Πρέπει ὅμως νὰ προσθέσω ὅτι ὡς ἐν μετέπειτα χρόνοις ἔκρινα, τὰ τεμάχια ἐκεῖνα ἦσαν τὰ ἄριστα τῶν ὅσα ποτὲ ἐποίησεν ὁ Π. Σοῦτσος, αὐτὰ ἐκεῖνα ἃ μετὰ ταῦτα κατέτεμε καὶ πολλαχῶς ἡλλοίωσεν, ἀφαιρέσας ἀπ' αὐτῶν μέγα μέρος τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν ἀξίας, ἵνα τὰ εἰσβιάσῃ εἰς δράματα, καθ' ἑαυτὰ ἐλαχίστην ἔχοντα ἀξίαν δραματικὴν.

Διέκειτο δὲ πρὸς ἐμὲ φιλικώτατα ὁ Π. Σοῦτσος, καὶ διότι ἐν Ὀδησσῷ εἶχε τύχει φιλοξενίας προθυμοτάτης ὑπὸ τῶν γονέων μου, καὶ διότι ἔβλεπεν ἐν ἐμοὶ ἐνθουσιώδη ἐκτιμητὴν τῶν ποιητικῶν του προτερημάτων. Ὡν δ' ἐξ ἀδελφός πρὸς μητρὸς τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ὅστις ἐμάχετο ἡρωϊκῶς ἐν Ἑλλάδι, καὶ τότε ὠδήγει τὴν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι κατὰ τῶν Τούρκων τελευταίαν ἐκστρατείαν, μοὶ ἔδωκεν ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, συνιστῶσάν με ἵνα ὁ Ὑψηλάντης μὲ προσλάβῃ ὡς ὑπασπιστήν του· καὶ ταύτην ἔλαβον μετ' ἀμέτρου χαρᾶς, διότι μοὶ παρεῖχε τὴν ἀφορμὴν ν' ἀναλάβω

ἀμέσως ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅπερ ἦν ἡ διακαεστὰς ἐπιθυμία μου.

Ἐν τούτοις μὲν εἶχε παρέλθει, καὶ ἔτι πλέον, ὁ δὲ πατήρ μου δὲν ἐφαίνετο, οὐδ' ἐπιστολήν του ἐλάμβανον· ἡ χρηματική μου δὲ περιουσία εἶχεν ἐξαντληθῇ, πλήν τινων ὀβολῶν. Διετέλουν ἐπομένως ἐν ἀμνηχανίᾳ, ὅτε, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, συνοδεύων ἐφ' ἀμάξης τὸν Π. Σοῦτσον διὰ μιᾶς τῶν πολυανθρωποτέρων ὁδῶν τῆς Βιέννης, βλέπω διερχομένην Κυρίαν τινὰ ἣτις μοὶ ἐφάνη ὡς γνῶριμος. Παρατηρήσας δὲ προσεκτικώτερον, ἀνεγνώρισα αἰφνης τὴν Καν Σουβέρτ, τὴν πρώτην ἡμῶν οἰκοδέσποιναν ἐν Μονάχῳ, μεθ' ἧς συνεχεῖς μὲν σχέσεις δὲν εἶχον διατηρήσει, ἣτις ὅμως ἔτρεφε πάντοτε φιλικώτατα αἰσθήματα πρὸς ἐμέ, ὥστε καὶ ὅτε τὸ πρῶτον ἐξῆλθον τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ἐζήτησε παρὰ τινος φίλης τῆς καλλιτέχνου νὰ μὲ ζωγραφίσῃ, καὶ ἡ ἐλαιογραφία ἔμεινε παρ' αὐτῇ ἀγνοῶ δὲ τί ἀπέγινεν. Ὅπωςδὴποτε ἡ Καν Σουβέρτ ἦν δι' ἐμέ ἡ ἀνάμνησις τοῦ Μονάχου, ὅπου εἶχον διέλθει τέσσαρα περίπου ἔτη, καὶ τόσας εἶχον γνωριμίας καὶ σχέσεις, ὥστε εὐχερέστερον θὰ ἐδυνάμην νὰ διαμένω ἐκεῖ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀνοικονομήτου στενοχωρίας μου. Τοῦτο διανοηθεὶς ἀφῆκα τὸν Κ. Σοῦτσον καὶ ταχέως ἀποβάς τῆς ἀμάξης, ἔσπευσα εἰς ἀπάντησιν τῆς Καν Σουβέρτ. Καὶ ὅτι μὲν πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐγκαταλείψει τὸ Μόναχον μοὶ ἦτο γνωστόν· ἀλλ' οὐδὲ τὸν λόγον ἠξεύρομεν, οὐδὲ ποῦ εἶχε μεταβῇ· οὐδὲ καὶ τότε δὲ μοὶ τὸ εἶπεν, οὐδὲ τὴν ἠρώτησα πῶς εὐρίσκετο τότε ἐν Βιέννῃ, καὶ πῶς μόνη καὶ ἄνευ τοῦ συζύγου τῆς, ὡς καὶ ἐν γένει τίνες ἦσαν αἱ περιστάσεις τοῦ βίου τῆς. Μαθὼν δὲ παρ' αὐτῆς μόνον ποῦ κατῴκει, τὴν ἐπεσκέφθην ἐκεῖ μετ' ὀλίγον· τὸ μέρος μοὶ ἐφάνη ὡς τις κρύπτη ἐντὸς στενῆς παρόδου παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ. Εἶχε δ' ἐν γένει ἡ ἐκεῖ διαμονή τῆς τὶ τὸ μυστηριώδες, καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ μὴ γράψω ἢ εἰπῶ εἰς οὐδέναν τὴν διεύθυνσιν τῆς. Μετὰ τρεῖς δ' ἡμέρας ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν ἐκ δευτέρου, τῇ διηγήθην τὰ κατ' ἐμέ, καὶ τὴν στενοχωρίαν μου ἐν Βιέννῃ, καὶ πόσον θὰ ἐπροτίμων ἂν ἔμενον περιμένων τὸν πατέρα μου ἐν

Μονάχω, ἔνθα πολλάς θὰ εἶχον καταφυγὰς κατὰ τὰς ὥρας τῆς πτενοχωρίας μου.

— Ἀγαθὴ τύχη ! μοὶ εἶπεν. Ἐπιθυμεῖτε νὰ ὑπάγητε εἰς Μόναχον ; Ἐμελλον ἐγὼ αὐτὴ ν' ἀπέλθω ἐκεῖ, καὶ ἔλαβον τὸ εἰσιτήριόν μου εἰς τὴν ταχυδρομικὴν ἄμαξαν· ἀλλὰ μετέβαλλα πρό-
εσιν καὶ δὲν ἀναχωρῶ. Τὸ εἰσιτήριο μοὶ μένει περιττόν. Σᾶς τὸ
χαρίζω. Ἀλλ' ἰσχύει μόνον μέχρι τοῦ Σαλσβούργου.

Καὶ ἐκίνησε μὲν μεγάλως τὴν εὐγνωμοσύνην μου ἡ προσφορὰ αὕτη, ὅσον καὶ ἂν ἦτο μικρά, ἀλλ' οὐχ ἥττον ἠναγκάσθη νὰ τὴν ἀποποιηθῶ διότι τὸ βαλάντιόν μου δυστυχῶς δὲν περιεῖχε τάπαι-
τούμενα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὁδοιπορίας. Νὰ καταφύγω δὲ πρὸς
συμπλήρωσιν αὐτῶν δὲν ἐδυνάμην οὔτε παρὰ τῷ Κῳ Μιμῇ, ὅστις
τοσοῦτο φιλοφρόνως δεχθεὶς με διὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν οἰ-
κίαν του, ἠναγκάσθη νὰ μὲ διατηρήσῃ ὑπὲρ τὸν μῆνα, καίτοι πολὺ
ἀπέχων τοῦ νὰ εὐπορῇ ὁ ἴδιος, οὔτε παρὰ τῇ θείᾳ μου Κυρίᾳ Ῥί-
ζου, ἥτις θὰ ὑπελάμβανεν ἴσως ὅτι ἤθελον νὰ ἐκμεταλλευθῶ τὴν
συγγένειαν· ἔτι δ' ὀλιγώτερον παρὰ τοῦ Π. Σούτσου, διότι ἐκεῖ-
νον ἐθεώρουν ὡς ποιητὴν μόνον, ὡς ὃν ἰδανικὸν καὶ ἀνώτερον τῶν
ἀνθρωπίνων σχέσεων. Ταύτην μου ὅμως τὴν δυσχέρειαν κατανοοῦσα
ἡ ἀγαθὴ Κυρία Σουβέρτ, καὶ γελῶσα, διότι πάντοτε ἐγέλα,
ἠνέωξε τὸ γραφεῖόν της καὶ μοὶ ἔδειξεν ὅτι ἐκέκτητό ὡς μόνην περι-
ουσίαν. . . . τρία σφάντσικα ! Ἐξ αὐτῶν λοιπὸν μοὶ παρεχώρησε
τὸ ἓν, τὸ ἐδέχθη ὡς εὐθύμως τὸ ἔδιδε, διότι φαίνεται ὅτι αὐτὸ
συνεπλήρου τὸ ἔλλειμμα τῶν μέχρι Μονάχου ὁδοιπορικῶν μου. Οὕτως
ἀπεφάσισα, καὶ διὰ τοῦ δωρηθέντος μοι εἰσιτηρίου ἐπέβην εἰς τὴν
ἄμαξαν, ἵνα ἐν Μονάχῳ περιμένω τοῦ πατρός μου τὰς ὁδηγίας.

Ἐν Βιέννῃ εἶχον γνωρίσει τὸν Κ. Γεώργιον Μανούσσην, υἱὸν
πλουσίου ἐμπόρου ὁμογενοῦς, λαμπρὰν ἰδιόκτητον κεκτημένου οἰκίαν,
τὸν μετὰ ταῦτα πενθερόν τοῦ Κ. Καλλιγᾶ. Νέος τότε, διεκρίνετο
μεταξὺ τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν διὰ τὸν σπουδαῖόν του χαρακτῆρα καὶ
διὰ τὴν μεγάλην του φιλομάθειαν. Πολλὴν δὲ φιλίαν πρὸς ἐμέ
τρέφων, ἤρχετο καθ' ἐκάστην, μὲ παρελάμβανεν εἰς τὴν πολυτελεῆ

ἄμαξάν του, μὲ ὠδήγει εἰς τοὺς περιπάτους καὶ ἰδίως εἰς τὰ μάλ-
λον ἀξιοθέατα τῶν καταστημάτων τῆς πόλεως, ὡς καὶ εἰς τὰ
θέατρα ὅσας τις ἀκροάσεως ἄξιον ἐδιδάσκετο, καὶ μοὶ ἐπεδείκνυε
τὰ ἀξιόλογα βιβλία δι' ὧν δὲν ἔπαυε πλουτίζων τὴν ἀξιόλογόν του
βιβλιοθήκην. Μοὶ ὠμίλει δὲ μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ περί τινος ἐξα-
δέλφου του, Θεοδώρου καλουμένου, ὅστις ἐν τῇ Βορείῳ Γερμανίᾳ
σπουδᾶσας, εἶχε γίνεи σοφώτατος, καὶ ἔμελλε τότε που νὰ μεταβῇ
καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρὸς μέγιστον αὐτῆς ὄφελος, καὶ ἦν ὁ
ἐξάδελφος οὗτος ὁ μετὰ ταῦτα καθηγητῆς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπι-
στημίῳ. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν εἰσηρχόμεν εἰς τὴν ταχυδρομικὴν
ἄμαξαν ἐφάνη εἰς τὸν σταθμὸν ὁ Κ. Μανούσης, ὅστις εἶχε μάθει
ὅτι ἀπέρχομαι, καὶ μοὶ ἔφερε καὶ μοὶ ἔδωκεν εἰς ἐνθύμημα ὠραίαν
ἐκδοσιν τοῦ Ὠρατίου, ἣν διετήρησά πάντοτε μετ' ἀγάπης εἰς τὴν
βιβλιοθήκην μου.

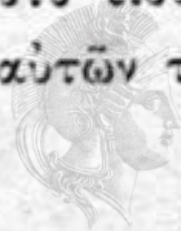
Ἐκ Βιέννης ἀνεχώρησα περὶ τὸ μεσονύκτιον, καὶ περὶ τὴν με-
σημβρίαν τῆς ἐπιούσης ἀφίχθην εἰς Σαλσβούργον. Ἐκεῖ δέ, εἰς τὸ
ξενοδοχεῖον εἰς ὃ ἀπεβιβάσθημεν, οὔτε γεῦμα ἐζήτησα οὔτε κατὰ-
λυμα, ἀλλ' εἶπον ὅτι ἀπέρχομαι ἀμέσως εἰς Μόναχον. Νὰ μὴ φάγω
δύο ἡμέρας ἦν βεβαίως δεινόν. Ἀλλ' ἀνάγκη καὶ Θεοὶ πείθονται·
τὸ δὲ σφάντσικον ἐχρειάζετο διὰ τὰ ὁδοιπορικά. Ἐπαρηγορούμην
δ' ἀναλογιζόμενος ὅτι θ' ἀπεζημιούμην ἐν Μονάχῳ. Ἀλλ' ἐν τῷ
ταχυδρομείῳ ἔνθα ἐπορεύθην, ἔμαθον ὅτι ταχυδρομικὴ ἄμαξα δὲν
ὑπῆρχε, καὶ μόνον μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπῆρχετο! Τί λοιπὸν ἔδει
γενέσθαι; Νὰ μείνω τρεῖς ἡμέρας ἐν Σαλσβούργῳ; Καὶ ἂν ἡ νεα-
νικὴ μου ἀνυπομονησία ἐπείθετο, τὸ βαλάντιον ἐπιτακτικῶς μοὶ τὸ
ἀπηγόρευε. Νὰ μισθώσω ἰδιαιτέραν ἄμαξαν μετὰ ταχυδρομικῶν
ἵππων, ὡς μοὶ ἐπρότειναν; Τοιαύτην μυθώδη πολυτέλειαν οὐδὲ νὰ
φαντασθῶ ἐδυνάμην. Σκεφθεὶς ἐπομένως ἐπ' ὀλίγας στιγμάς, ἀπε-
φάσισα, καὶ ἀμέσως καὶ ἐξετέλεσα.

Ἐπιστρέψας εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἐνεδύθην τὴν στολὴν τοῦ ἀξιω-
ματικοῦ, περιεζώσθην τὸ κρεμαστὸν ξίφος, εἶπον ὅτι ἀναχωρῶ, καὶ
ἐπιγράψας τὸ κιβώτιόν μου εἰς ὄνομά μου, διηύθυνά αὐτὸ εἰς Μό-

αχον, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ K. Götz, ἀφ' ἧς εἶχον ἀπέλθει. Οὕτω παραδούς τὸ δέμα εἰς τὸ ταχυδρομεῖον, ἐμελέτησα μετὰ προσοχῆς τὸν χάρτην, ἔλαβον σημειώσεις περὶ τῆς ὁδοῦ ἣν εἶχον νὰ διατρέξω, ἐφιλοδώρησά τινα κέρματα εἰς τὸν ὑπηρέτην, καὶ ἀπῆλθον τεζός!

Πᾶσαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπεριπάτησα, καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν ἔφθασα εἰς τὰ Βαυαρικὰ μεθόρια, ἐνθα θ' ἀπῆντων μεγάλα προσκόμματα καὶ χρονοτριβὰς ἴσως καὶ σπουδαίας δυσαρесκείας, ἂν ἡ στολή μου ἦν εἶχον πρόνοιαν νὰ ἐνδυθῶ, δὲν μοὶ ἐχρησίμευεν ὡς τὸ ἄριστον τῶν διαβατηρίων, ὥστε καὶ οἱ στρατιῶται μοὶ ἔφερον ὅπλα, καὶ οἱ τελῶναι καὶ ἀστυνόμοι μ' ἐχαιρέτων ἐδαφιαίως, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα ἀδιακρίτους ἐρωτήσεις περὶ τοῦ πόθεν καὶ ποῦ, καὶ τοῦ διατὶ καὶ πῶς πορεύομαι. Κατέλυσα δ' εἰς τὸ μικρὸν τοῦ χωρίου ξενοδοχεῖον, καὶ μετὰ λιτώτατον γεῦμα, ὃ, ὡς καὶ τὸ κατὰ λυμα, ἐπλήρωσα ἀφ' ἐσπέρας, ἐρωτήσας περὶ τῆς διευθύνσεως ἣν εἶχον ν' ἀκολουθήσω, κατεκλίθην ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐγερθῶ καὶ ἐπαναλάβω τὴν πορείαν μου πρὸ τῆς ἀνατολῆς. Ἀλλὰ περὶ τὸ μεσονύκτιον φοβερὰ ἐξερράγη καταιγίς, μετὰ βροχῆς ῥαγδαίας, ἀστραπῶν, βροντῶν καὶ κεραυνῶν, καὶ ἐν ἀπελπισίᾳ ἔβλεπον ματαιούμενον πᾶν σχέδιον περαιτέρω πεζοδρομίας. Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας ὅμως ἐκόπασεν ἡ θύελλα, καὶ τότε, τὴν κλίνην καταλιπὼν, ἀνῆψα φῶς, ἐνεδύθην, ἐξῆλθον τοῦ ξενοδοχείου ἀψοφητὶ περὶ τὴν 4ην ὥραν τῆς πρωΐας, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἐν αὐτῷ ἐκοιμῶντο, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ σκότους ἐτράπην τὴν ὁδὸν ἣν εἶχον ἀφ' ἐσπέρας σπουδάσει.

Οὕτως ἐβάδισα ἐπὶ δύο περίπου ὥρας πρὶν ἢ χαράξῃ. Τότε δ' εὐρέθην ἐντὸς δάσους πυκνοῦ, καὶ ἐκεῖ, εἰς πρώτας ἀκτῖνας τῆς ὑποφωσκούσης αὐγῆς διέκρινα εἰς τινα ἀπόστασιν ἐμπρὸς μου διάφορα ἀντικείμενα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις φερόμενα, καὶ ἐγνώρισα ὅτι ἦσαν ἄνθρωποι, οἵτινες ὅμως οὔτε τὴν αὐτὴν ὁδὸν μετ' ἐμοῦ ἐβάδιζον προηγούμενοι, οὔτε κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν ἤρχοντο, ἀλλ' ἐκ τοῦ δάσους προελθόντες καὶ πάλιν εἰς αὐτὸ εἰσδύοντες διεσταύρουν ἀδιακόπως τὸν δρόμον. Τὰ διαβήματα αὐτῶν ταῦτα,

εἰς μέρος οὕτω μεμονωμένον καὶ ἔρημον, ἐφαίνοντο μᾶλλον ἢ ὕπτα. Τὰ μελανὰ καὶ μακρόθεν εἰς τὸ λυκαυγὲς τῆς πρωίας δυσδιάκριτα ἐκεῖνα φαντάσματα ἀνεπόλουν τοὺς Ληστὰς τοῦ Σχιλλέρου εἰς τὴν φαντασίαν μου. Ἀλλὰ πολλῆς σκέψεως πλέον καιρὸς δὲν ἔμενεν, οὐδ' ἐδύνατο ἡ σκέψις εἰς τι νὰ ὠφελήσῃ. Λαβὼν ἐπομένως εἰς τὴν μίαν μου χεῖρα τὸ κρεμάμενον ξίφος, καὶ θείς τὴν ἑτέραν εἰς τὴν λαβὴν, προὔχωρησα θαρράλῃως πρὸς αὐτούς, διότι καὶ ἂν τὴν ὀπισθοδρόμησιν δὲν ἐθεώρουν ὡς μὴ πρέπουσαν εἰς ἀξιωματικόν, οὐδ' αὕτη θὰ μ' ἔσωζε πλέον ἀπὸ τοσούτου στίφους ἐχθρῶν. Ἦν λοιπὸν ἡ ἀπόφασίς μου, ἂν ἐνέπεσα ἀληθῶς εἰς κακουργούς, τοῦλάχιστον νὰ πληρώσω ὅσον ἐδυνάμην ἀκριβῶς τὴν ἐπίθεσιν των. Οὕτως ἐξηκολούθησα προχωρῶν, ὅτε δ' ἐπλησίασα, οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι οὕς ἔβλεπον ἤδη εὐκρινῶς ἔχοντας ξύλα καὶ πελέκεις διὰ χειρῶν, ἀντὶ νὰ ἐπιπέσωσιν ἐπ' ἐμέ, ἐξ ἐναντίας ἀπεσύρθησαν, παρετάχθησαν ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, καὶ διερχόμενον μ' ἐχαιρέτισαν μετὰ παντὸς τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν στολήν μου. Τότε δ' ἐγνώρισα ὅτι ἦσαν οὐδὲν ἕτερον ἢ εἰρηνικῶτατοι ὁδοποιοί, προλαβόντες τὴν ἡώ, καὶ ἐτοιμαζόμενοι εἰς τὴν ἐργασίαν των.

Ἐκεῖθεν δέ, μεθ' ἱκανὴν πορείαν, ἔφθασα εἰς χωρίον ἐνθα ἐπρογεύθην, ἐμελέτησα αὐθις τὸν χάρτην, καὶ ἐξηκολούθησα περιπατῶν μέχρι τῆς δευτέρας μετὰ μεσημβρίαν, ὅτε εἰς ἄλλο χωρίον καταλύσας ἐγεύθην λιτώτατα, ἔχων ὁμοτράπεζον περίεργόν τινα ἄνθρωπον, πολλὰ λέγοντα, μέχρις οὗ δυσάρεστοι φωναὶ δύω διαπληκτιζομένων ἀνθρώπων ἠκούσθησαν ἐκτὸς τῆς θύρας. Ἀλλ' ὡς ἠνεώχθη αὕτῃ παραδόξως οὐδένα ἐκεῖ εἶδομεν, καὶ τότε ἐμάθομεν ὅτι ὁ σύντροφός μου ἦν αὐτὸ τοῦτο ἐγγαστρίμυθος, ἀπερχόμενος εἰς Μόναχον ἵνα ἐπιδείξῃ τὴν τέχνην του.

Ὅτε δ' ἐξῆλθον τοῦ ξενοδοχείου ἐπιπτε χιὼν, καὶ ἐγὼ ἤμην ἄνευ μανδύου ἵνα μὴ μοι βαρύνῃ τὸν ὁρόμον· ἀλλ' ἡ ταχύτης τῆς πορείας, αὕτῃ μ' ἐθέρμαινε. Ἐβάδισα δὲ πᾶσαν τὴν μετὰ τὴν μεσημβρίαν, καὶ ἡ νύξ εἶχεν ἐπέλθει πρὸ δύω περίπου ὥρων, ὅτε

ῥθασα εἰς χεῖλος ὑψηλῆς ὀφρύος, καὶ βαθέως ὑπὸ τοὺς πόδας μου
 ὁδὸν πλῆθος φώτων, ἀγγέλλον παρουσίαν πόλεως, παρὰ ταινίαν
 στίλβουσιν εἰς τὸ φῶς τῶν ἀστέρων τοῦ τότε πάλιν αἰθριάσαντος
 οὐρανοῦ καὶ αὕτη ἦν εὐρύς ποταμός. Καταβάς δὲ μακρὰν ὁδόν,
 ῥθασα οὕτως εἰς Βασσερβούργ, καὶ εὐτυχῶς εὗρον ἔτι ἐν φαρμα-
 κοπωλεῖον ἀνοικτόν. Εἰσελθὼν δέ, ἠρώτησα ἄν δὲν ὑπάρχει ἴσως
 εἰς εὐκαιρία ἀναχωροῦσα τὸ ἐσπέρας ἔτι ἐκεῖνο διὰ τὸ Μόναχον.
 Κατὰ καλήν μου δὲ τύχην συνέπεσε νὰ ἤξεύρῃ ὁ φαρμακοπώλης ὅτι
 ἐντὸς τῆς νυκτὸς ἀναχωρεῖ τὸ δημοτικὸν ταχυδρομεῖον, ὁ Land-
 bothe, μεθ' οὗ ἴσως ἐδυνάμην νὰ συνοδοιπορήσω. Μαθὼν δὲ τὴν
 κατοικίαν τοῦ ταχυδρόμου, οὐ μακρὰν τοῦ φαρμακοπωλείου κειμέ-
 νην, ἐπορεύθην πρὸς αὐτόν, καὶ οὗτος, ἀγαθὸς κάτοικος τοῦ Βασ-
 σερβούργ, ἐκ τῆς τάξεως τοῦ λαοῦ, μαθὼν τί ἐπεθύμουν, μοὶ εἶπεν
 ὅτι ἀπέρχεται κατὰ τὰς δύο μετὰ τὸ μεσονύκτιον, καὶ ἕως τότε
 μοὶ ἔδωκε καθαρωτάτην κλίνην ἐν' ἀναπαυθῶ, οὐ εἶχον μεγίστην
 ἀνάγκην, ἀφ' οὗ ἐρωτηθεὶς περὶ δεῖπνου, τῷ εἶπον ὅτι εἶχον φάγει
 καὶ δὲν πεινῶ· ἀλλ' ἡ ἀλήθεια ἦτον ὅτι ἐπείνων μὲν, καὶ πολὺ,
 ἀλλὰ δὲν εἶχον νὰ πληρώσω τὸ δεῖπνον.

Περὶ τὰς 2 λοιπὸν μ' ἐξύπνησε, καὶ ταχέως ἐνδυσθεὶς, ἐκάθησα
 παρ' αὐτῷ εἰς τὴν ταχυδρομικὴν ἄμαξαν, ἥτις μοὶ ἀνεκάλει εἰς
 τὴν μνήμην τὴν δι' ἧς εἶχον ἀπέλθει ἐξ Ὀδησσοῦ, διότι ἦν ἐκ τῶν
 ἀγροτικῶν ἐκείνων ἃς καλύπτει, ἢ μᾶλλον ἐκάλυπτε τότε ἔτι
 ἄνωθεν κυλινδρικός θόλος ὑφάσματος. Οὕτως ὁδοιπορήσαμεν μέχρι
 τῆς πρωίας, ὅτε ἠσθάνθην τὸ φθινοπωρινὸν ψύχος δριμύτατον, καὶ
 περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐφθάσαμεν τέλος εἰς Μόναχον. Ἐκεῖ ἔδωκα
 τὰ συμφωνηθέντα ὁδοιπορικὰ εἰς τὸν ταχυδρόμον, ὅστις ὁμῶς ἐφάνη
 δυσαρεστηθεὶς καὶ ἀπαιτῶν καί τι ἐπίδομα δι' ἑαυτόν, ὃ ἔσπευσα
 νὰ προσθέσω μεγαλοδῶρως, χωρὶς νὰ τῷ εἰπῶ ὅτι ἦν αὐτὸ τοῦ
 βαλαντίου μου ὃ ὅλως ἔσχατος ὀβολός.

Ἡ ἀπροσδόκητος ἐπάνοδός μου, ὅτε ἐνομιζόμην ἀπελθὼν διὰ
 πάντοτε, προὐκάλεσε μεγάλην συγκίνησιν εἰς τοὺς ἀρχαίους οἰκο-
 δεσπότας μου. Ἐκ δὲ τῶν πρώην συνοίκων μου οὐδένα εὗρον πλέον,

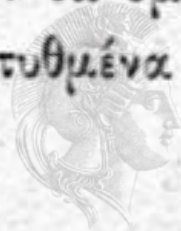
διότι ἡ ἀναχώρησίς μου εἶχε γίνει σύνθημα γενικῆς διαλύσεως, καὶ ὀλίγον μετ' ἐμὲ ἀπῆλθον οἱ Σοῦτσοι, προτιθέμενοι νὰ μὲ περιμείνωσιν ἐν Βενετίᾳ, ὅπως συναπέλθωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ δὲ Δ. Ρίζος ἐπέστρεψε πρὸς τὴν μητέρα του, ὁ Σχινᾶς ἀνεχώρησεν ἐπίσης ἐκ Μονάχου οὐ πολὺ μεθ' ἡμᾶς, καί, χωρὶς νὰ λάβῃ καιρὸν νὰ σπουδάσῃ, ἐπέστρεψεν οἴκαδε, ὅπου καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Γεωργιάδης νομίζω ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον· ἤξεύρω καὶ ὅτι ἐπεδόθη ἔκτοτε εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον.

Πολὺ δὲ δὲν διήρκεσεν ἡ χαρὰ τῶν φίλων μου ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ μου, διότι ἀμέσως τὴν ἐπαύριον ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ πατρός μου, λέγοντός μοι ὅτι ἀφ' οὗ ἐγὼ τὸ μεσονύκτιον ἀνεχώρησα ἐκ Βιέννης, κατὰ τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ ἴδιος· μὴ εὐρών με δέ, ἐξακολουθεῖ τὴν ὁδοιπορίαν του εἰς Τεργέστην, καὶ μοὶ πέμπει τ' ἀναγκαῖα ἐφόδια, ἵνα ὅσον τάχος μεταβῶ ἐκεῖ καὶ ἐγώ, καὶ συναποπλεύσωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οὕτω λοιπόν, ἄνευ ἄλλης ἀναβολῆς, ἐπαναλαβὼν τοὺς ἀποχαιρετισμούς, καὶ πέμψας τῇ Κ^α Σουβέρτ τὸ δανεισθέν μοι καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ὁδοιπορικοῦ γραμματίου, ἀπῆλθον διὰ Τεργέστην τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἡμέρας.

6.

Βενετία.

Τίνας εἶχον κατ' ἀρχὰς συνοδοιπόρους δὲν ἐνθυμοῦμαι. Τὴν δευτέραν ὅμως νύκτα ἦσαν ἐντὸς τῆς ἀμάξης δύο μόνον γραῖαι μετ' ἐμοῦ, καὶ παρεδιδόμην, ἐγὼ καὶ, εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως, ὅτε βιαία κίνησις μ' ἐξύπνησε, καὶ εὗρον ὅτι ἡ ἀμαξά εἶχεν ἀνατραπῇ εἰς τὴν παρόδιον τάφρον. Ἄν τοῦτο εἶχε συμβῇ ἑκατὸν βήματα περαιτέρω, μέχρι τοῦδε οὐδ' ἡ μνήμη ἡμῶν θὰ ἔμενε, διότι ἐκεῖ τὴν ὁδὸν παρέτεινε βαθὺς κρημνός, εἰς οὗ τὸν πυθμὲνα θὰ κατε-

καλιόμεθα. Κατ' οἰκονομίαν ὁμῶς τῆς προνοίας ἀνετράπημεν ἐν ἐθέτῳ χώρῳ καὶ ἐπέσαμεν εἰς τὰ μαλακά. Ἐγὼ τότε, κατορθώσας ν' ἀνοίξω τὴν παρ' ἐμὲ θύραν, ἣτις ἔκειτο μετὰ τὴν πτώσιν ὑπεράνω ἐμοῦ, ἀνεῤῥιχήθη ἐκτὸς αὐτῆς, εἰς ὃ μ' ἐβλήθησαν καὶ αἱ ἐν τῷ σχολείῳ γυμναστικάί μου ἀσκήσεις, καὶ ἔπειτα, μετὰ τινὴν δυσκολίῳν ἀνείλχυσα καὶ τὰς δύο γραίας συνοδοιπόρους μου. Ἀπέμψαμεν δ' ἔφιππον ἓνα τῶν ἡμετέρων ἁμαξηλατῶν εἰς τὸ προσεχέστερον χωρίον, ἵνα μᾶς φέρῃ βοήθειαν, καὶ μόνον τὴν πρωΐαν ἐδυνήθημεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ὁδοιπορίαν.

Πόσας ἡμέρας διήρκεσεν αὕτη δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ εἰπῶ. Ἐπὶ μιᾶς δ' ἐξ αὐτῶν κατελύσαμεν εἰς μικρὸν ξενοδοχεῖον ἀκριβῶς ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὑψηλοῦ ὄρους Λοίβελ, ἐνὸς τῶν κλάδων τῶν Ἀλπεων, ὅν τὴν ἐπαύριον ἔπρεπε νὰ ὑπερβῶμεν. Ἐπειδὴ ὁμῶς τὸ ὄρος ἐκαλύπτετο ἤδη ὑπὸ βαθείας χιόνος, καὶ ἡ ἄνοδος ἦν μακρὰ καὶ ἀπότομος, ἀντὶ ἵππων μᾶς ἐζευξαν εἰς τὴν ἁμαξάν βόας, ὡς ἔχοντας ἀσφαλέστερον τὸν πόδα, καὶ ἀνωτέραν τὴν δύναμιν τῆς ἑλξεως. Ὅτε δ' ἐφθάσαμεν ἀκριβῶς ἐνθα ἡ ἄνοδος ἤρχιζεν, ἐγὼ, βαρυνόμενος τὴν δυσκινησίαν τῶν βραδυπόδων ζώων, ἀφῆκα τὰς γραίας ἐν τῇ ἁμάξῃ, καὶ ἐπροπορεύθην πεζός, ἔχων χιόνα μέχρι τῶν γονάτων. Ἄνω δ' ἐφθασα εἰς χιονοσκεπῇ μικρὰν πεδιάδα, περιλαμβανομένην ὑπὸ δάσους τότε ἀφύλλου. Ἐκεῖ αἰφνης ἐξ αὐτοῦ προέκυψεν εἰς ὑπάντησίν μου ἀνὴρ μεγαλόσωμος Τυρολικὴν φέρων ἐνδυμασίαν, ὡπλισμένος μέχρις ὀδόντων διὰ πυροβόλων καὶ μαχαιρῶν. Πλησιάσας με δὲ μὲ ἠρώτησεν ἀποτόμως ποῦ ὑπάγω. Ὅτι οὗτος δὲν ἦν ὁδοποιός, ἀλλὰ γνήσιος ληστής τῶν ὀρέων, περὶ τούτου οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀμφιβολία. Θεῖς λοιπὸν ἀμέσως τὴν δεξιάν ἐπὶ τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους μου, ἵνα τῷ δείξω ὅτι καὶ ἐγὼ δὲν ἦμην ἄοπλος, καὶ τραχύνας ὅσον αἱ περιστάσεις τὸ ἐπέτρεπον τὴν ὀπωσοῦν συγκεκινημένην φωνήν μου, τῷ ἀπήντησα ὅτι ἐγὼ μᾶλλον τὸν ἐρωτῶ ποῦ ἐκεῖνος ὑπάγει καὶ τί ζητεῖ ἐκεῖ. «Οἱ χωροφύλακες, ἐπρόσθεσα, οἱ συνοδεύοντες τὴν ἁμαξάν μου, κατόπιν μου ἀναβαίνουσιν, θέλουν τὸν ἀναγκάσει ν' ἀποκριθῇ». Οἱ χωροφύλακες ἐννοεῖται ὅτι

ἦσαν ἐντελῶς πλάσματα τῆς ἐπινοίας μου. Εὐτυχῶς ὁμως, ὡς ἐπικυροῦσα μέρος τῆς ἀληθείας τῶν λόγων μου, ἠκούσθη τὴν στιγμὴν ταύτην πλαταγοῦσα ἡ μάστιξ τοῦ βοηλάτου, καὶ ὁ ὀρειβάτης ἐκεῖνος ἔκρινε συνετώτερον νὰ μὴ παρατείνῃ τὸν διάλογον, καὶ στραφεὶς εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὸ δάσος, εἰς ὃ οἱ χωροφύλακές μου δὲν τὸν κατεδίωξαν.

Τὸ μόνον ὃ ἄλλο ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ταύτης εἰς τὴν μνήμην μου παραμεῖναν ἐστὶν ὅτι κατελύσαμεν μίαν ἡμέραν διὰ γεῦμα εἰς Λεῦβάχ, τὴν πόλιν ἣτις εἶχε γείνει ἐπίσημος ἔνεκα τῆς πρὸ ὀλίγου ἐκεῖ συγκροτηθείσης περιφήμου συνόδου τῶν Βασιλέων. Ἐκεῖθεν δὲ προσελάβομεν καὶ δύο νέους συνοδοιπόρους, μνηστῆρα μετὰ τῆς μνηστῆς του, οὐχὶ πολὺ διασκεδαστικωτέρους τῶν δύο γεροντισσῶν, διότι μόνον εἰς ἀλλήλους ἐπρόσεχον, τῇ δ' ἐπαύριον, μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου φθάσαντες εἰς τὴν ὑψηλὴν Ὀψιναν εὐρέθημεν ἐνώπιον θεάματος καταπληκτικοῦ. Ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν ἐξετείνετο ὡς φυτόσπαρτος πεδιάς ἡ πόλις τῆς Τεργέστης, καὶ πέραν ὡς χυτὸς ἄργυρος στίλβων καὶ τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ ἀντανακλῶν ὁ Ἀδρίας. Ἐγὼ δ' ἔβλεπον τὸ θέαμα τοῦτο σκιρτῶν ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ, καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι μετ' ὀλίγον ἐκείνη ἡ θάλασσα ἔμελλε νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος! Μετ' ἀπότομον δὲ καὶ μακρὰν κατάβασιν ἐφθάσαμεν εἰς Τεργέστην, καὶ ἔτρεξα ἀμέσως ἐγὼ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ **Μέλανος Ἀετοῦ**, ὅπου ἤξευρον ὅτι ἐλθοῦσα ἐκ Βιέννης κατέλυεν ἡ Κυρία Ρίζου, καὶ ὅπου ἐπομένως ἤλπιζον νὰ εὕρω καὶ τὸν πατέρα μου, ἢ καὶ πληροφώρας περὶ τοῦ καταλύματος αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ Κυρία Ρίζου μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας της καὶ μετὰ τοῦ πατρὸς μου εἶχεν ἀπέλθει εἰς ἐσπερινὴν συναναστροφὴν. Ὑπηρέτης ὁμως ἔσπευσεν εὐθὺς ἐκεῖ νὰ μὲ ἀναγγείλῃ καὶ ὁ πατήρ μου ἦλθεν ἀμέσως, καὶ μετὰ τὰς πρώτας τρυφεράς περιπτύξεις μετὰ τοσοῦτον μακρὸν χωρισμόν, μ' ὠδήγησεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν οἰκίαν ἣν εἶχεν ἐνοικιάσει.

Ἐκεῖ μ' ἐδέχθη, μετὰ τεταμένων τῶν ὀφθαλμῶν καὶ εὐρέως ἠνεωγμένου στόματος, μακρόσωμος τζουμπεδοφόρος, ὁ ὑπηρέτης

Νικόλαος Καλόγνωμος, ὄν, παιδίον αἰχμαλωτισθέντα ἐν Χίῳ καὶ ἔπειτα ἐξαγορασθέντα, εἶχε παραλάβει ὁ πατήρ μου ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ ὅστις ἔκτοτε καὶ μετὰ ταῦτα, ἐπὶ 40 ὅλα ἔτη ἔμεινεν εἰς τὴν οἰκογένειαν ἡμῶν προσηλωμένος. Τότε δὲ δὲν ἐδύνατο νὰ καθέξη τὴν ἐκπληξιν καὶ τὴν χαρὰν του, ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ κυρίου του ἔβλεπεν ἐν στολῇ, φέροντα ξίφος εἰς τὸ πλευρὸν καὶ πτερὸν εἰς τὴν χειρὰν.

Ἐν Τεργέστη δ' ἐμείναμεν δύο μόνον ἡμέρας, μεθ' ἧς ἀπεφασίσαμεν νὰ μεταβῶμεν εἰς Βενετίαν, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ἐκεῖ διατριβούσης ἀδελφῆς τοῦ πατρός μου Κας Γκίκα, διότι μᾶς ἐβεβαιώθη ὅτι καὶ ἐκεῖ εὐρίσκομεν ἐπίσης πλοῖα ἀποπλέοντα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ πατήρ μου ἐπομένως ἔλαβε καὶ ἐπλήρωσε θέσεις εἰς τὸ ἀτμοκίνητον τὸ πλέον εἰς Βενετίαν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀποπλεύσωμεν, ἄνεμος ἠγέρθη σφοδρότατος, ὁ λυσσώδης ἐκεῖνος βορρᾶς ὅστις ἐνίοτε ἐπικρατεῖ εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἀδριατικῆς, καὶ ἐπιφέρει πολλὰ δυστυχήματα. Ὡρας τινὰς πρὸ τῆς ἐπιβιβάσεως, ἐγευματίζομεν προσκεκλημένοι εἰς τὴν παραθαλάσσιον οἰκίαν τοῦ Κ. Καρτζιώτη, τοῦ τότε πλουσιωτάτου καὶ προέχοντος τῶν ὁμογενῶν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ἀποικίαν. Ἐν ᾧ δ' ἐκαθήμεθα εἰς τὴν τράπεζαν, τὰ κύματα, θραυόμενα εἰς τὴν παραλίαν, ἐσφενδονίζοντο μέχρις ὑπεράνω τῆς στέγης τῆς ὑψηρεφούς οἰκίας, καὶ πάντες μᾶς συνεβούλευον νὰ μὴ ἐκτεθῶμεν εἰς τὴν ἀγρίαν ἐκείνην θάλασσαν. Μετ' αὐτῶν δὲ συνεφώνουν καὶ ἐγώ, διότι οὐδέποτε θαλασσοπλοήσας, ἀπετροπιαζόμεν τὸ ἄγνωστον, ὑπὸ τοιούτους μάλιστα οἰωνοὺς κατὰ πρῶτον παρουσιαζόμενον.

Συνιδὼν ἐπομένως καὶ ὁ πατήρ μου τὸν κίνδυνον, ἢ καὶ τὸ δυσάρεστον τῆς θαλασσοπορίας ἐκείνης, ἀπεφάσισε, ζημιούμενος ὅσα εἶχε πληρώσει εἰς τὸ ἀτμόπλοιο, νὰ λάβῃ ἄλλας θέσεις εἰς τὴν ταχυδρομικὴν ἁμαξάν, καὶ οὕτως ἀνεχωρήσαμεν κατὰ τὰς 9 τῆς ἑσπέρας. Ὡς δικαιολογῶν δὲ τὴν μεταβολὴν τῆς ὁδοῦ ἡμῶν ὁ ἄνεμος, ἔπνεε τοσούτῳ σφοδρῶς ὅτε ἀνεβαίνομεν εἰς τὴν Ὀψιναν, ὥστε ἐκινδύνευε ν' ἀνατρέψῃ καὶ τὴν ἁμαξάν, ὅπερ, ὡς ἐμάθομεν, συμβαίνει ἐνίοτε.

Ἡ ὁδοιπορία ἦν εἴκοσι περίπου ὥρων συνεχῶν, καὶ ἐξημερώθη-
μεν εἰς τὴν Βενετικὴν ἐπαρχίαν, ἧς αἱ ὁδοὶ ἦσαν εὐρεῖαι καὶ ὠραῖαι,
δενδρόφυτοι ἐκατέρωθεν μετ' ἀμπέλων ἀναρρίχωμένων εἰς στεφά-
νους ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον. Ἦν δὲ καὶ ἡ ἄμαξα ἡμῶν ἄνετος
καὶ καλή, καὶ μόνος ὢν ἐν αὐτῇ μετὰ τοῦ πατρός μου, διῆλθον
ὅσον καιρὸν δὲν ἀφιέρουν εἰς τὸν ὕπνον, διηγούμενος τὰ κατ' ἐμέ,
ἀκούων τὰ περὶ τῆς οἰκογενείας ἀφ' οὗτου ἐμακρύνθην ἀπὸ τῶν κόλ-
πων της, καὶ προσχεδιάζων τὸ μέλλον. Κατ' αἵτησιν δὲ τοῦ πα-
τρός μου τῷ ἀνέγνω καὶ τινὰ μέρη τῆς τραγωδίας «Φροσύνης»,
ἣν εἶχον γράψει ἐν Μονάχῳ, καὶ οὕοντος τοῦ ἡλίου, ἐφθάσαμεν εἰς
τὴν παραλίαν. Ὁ ἄνεμος εἶχε κοπάσει, καὶ εἰς εὐρύχωρον γόνδο-
λαν ἐπιβιβασθέντες, μετὰ δῖωρον κωπηλασίαν ἐφθάσαμεν εἰς τὰς
διώρυγας τῆς θαλασσογενοῦς πόλεως, καὶ ἀπεβιβάσθημεν εἰς τὸ
κατάστημα τοῦ ταχυδρομείου.

Ἐκεῖ, μεταξὺ τῶν συνωθουμένων περὶ τοὺς ἀποβαίνοντας, μᾶς
ἐπλησίασε νέος τις, καὶ μετὰ τῆς πολυλογίας πῶν ξεναγῶν, ἐν
ἰταλικῇ γλώσσῃ πολλάκις δυσνοήτῳ ἔνεκα τῶν λέξεων τοῦ ἐπιτο-
πίου ιδιώματος ἃς παρενεῖρε, μᾶς συνίστα ξενοδοχεῖον εἰς ὃ προ-
σέφερε νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ· ἡμεῖς δὲ μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἐπροσπα-
θοῦμεν νὰ τῷ ἐξηγήσωμεν ὅτι ἔχομεν ποῦ νὰ καταλύσωμεν, καὶ
τῷ ὑπεσχόμεθα ἀμοιβὴν ἃν ἤθελε νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν
τῷ ἐπανελαμβάνομεν, ὅτε λαμπρὸς γέλως ἤχησε πέριξ ἡμῶν, καὶ
εἶδομεν ἡμεῖς αὐτοὺς περιστοιχιζομένους ὑπὸ τῆς θείας μου κυρίας
Γκίκα, τῆς θυγατρὸς της Κορνηλίας, τῶν δὺο Σούτσων Σκαρλά-
του καὶ Δημητρίου, οἵτινες προλαβόντες ἡμᾶς ἐκεῖ, ἐξενίζοντο παρὰ
τῇ θείᾳ μου, καὶ μᾶς περιέμενον ἵνα συνοδοιπορήσωμεν. Ὁ δὲ λά-
λος ἐκεῖνος ξεναγὸς ὃ ἡμᾶς πρῶτος προσομιλήσας, ἦν οὐδεὶς ἕτερος
ἢ ὁ ἐξάδελφός μου Ἰωάννης.

Ἐνεκα τοῦ χειμῶνος, καθ' ὃν ἦν ἄπλους, ἡ καὶ σπανίως δια-
πλεομένη ἡ Ἀδριατικὴ, ἠναγκάσθημεν ὅλας τεσσαράκοντα ἡμέρας
νὰ παραμείνωμεν ἐν Βενετίᾳ. Ὑπῆρξαν δ' αὗται ἐκ τῶν εὐτυχ-
στέρων τῆς ζωῆς μου, διότι διετήρουν πάντοτε τὴν παιδιόθεν ἔτρε-

τὴν θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὴν θείαν μου, καὶ ἤδη ἤμην πολὺ μᾶλλον εἰς κατὰστασιν νὰ ἐκτιμῆσω τὰς σπανίας αὐτῆς ἀρετάς, τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων διαφαινομένην διὰ τῆς λεπτότητος καὶ προσηνείας τῶν τρόπων, τὴν βαθεῖαν κρίσιν καὶ τὴν σπανίαν εὐφυΐαν, κοσμουμένην ὑπὸ ποικιλωτάτων γνώσεων. Καὶ ἡ ἐξαδέλφη μου δὲ Πιερνηλία ἦν πλήρης χαρίτων, καὶ φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων προτε-
ρημάτων, καὶ ἔτρεφον ἐνθουσιώδη αἰσθήματα πρὸς αὐτήν, ὡς φιλικώτατα καὶ πρὸς τὸν ἐξαδελφόν μου Ἰωάννην, ἔχοντα πᾶσαν τὴν ἀγαθότητα τῆς μητρὸς του, καὶ ἀνατρεφόμενον ὑπ' αὐτῆς μετὰ τῆς μεγίστης ἐπιμελείας. Εἰς τὴν τότε δ' εὐδαιμονίαν μου συνετέ-
λει καὶ τὸ ὅτι ἤμην μετὰ τοῦ πατρὸς μου, ὃν πάντοτε ἠγάπων περιπαθῶς, βλέπων ἐν αὐτῷ τὸ ὑπόδειγμα πάσης ἀρετῆς, καὶ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ εὐγενεστέρων αἰσθημάτων· ὁμοίως δ' ἔχαιρον ἀπαν-
τηθεῖς αὐθις καὶ παρὰ τῇ θείᾳ μου συνοικῶν μετὰ τῶν Σούτσων, μεθ' ὧν εἶχον συζῆσει βίον ἀδελφικόν.

Δι' ὅλων τῶν ἡμερῶν, ὅτε ἡ χιών δὲν ἤρχετο νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ, ἡ θεία μου μᾶς περιέφερεν εἰς πάντα τὰ πολυπληθῆ τῆς Βενετίας περίεργα, ὡς τὸ διάσημον μνημεῖον Βυζαντινῆς τέχνης τὸν "Ἀγιον Μάρκον, τὸ πολυτελές καὶ ἀμιμήτων τεχνουργημάτων πλήρες ἀρ-
χεῖον τοῦ Δόγου, τὰς πλείστας Ἑκκλησίας ἃς κοσμοῦσιν ἀθάνατα ἔργα τῶν ἐπισημοτέρων ζωγράφων, καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἃ πάντα καλῶς ἐγνώριζε καὶ πεφωτισμένως ἐξετίμα καὶ μᾶς ἐξήγει· τὸ δ' ἐσπέρας, ὅτε δὲν ἐπισκεπτόμεθα τὰς θεατρικὰς παραστάσεις τοῦ «Φοίνικος», ὡς ἐκαλεῖτο τὸ τότε μέγιστον τῶν ἐκεῖ θεάτρων, ἐμέ-
νομεν οἴκαδε, ἀναγινώσκοντες, ἢ παίζοντες λογοπαίγνια τὸ πνεῦμα ἀσκοῦντα, καὶ διασκεδαστικά. Συνετέλει δ' εἰς τὴν εὐθυμίαν αὐ-
τῶν καὶ ἡ παρουσία τῆς Γαλλίδος Κομήσσης Bon, ἣν ἡ θεία μου ἐπίσης ἐφιλοξένει, διότι εὐπορος οὖσα, ἤξευρεν ἐν πάσῃ περιστάσει νὰ ποιῇται χρῆσιν τῆς περιουσίας της. Συνεχεῖς δ' εἶχομεν σχέσεις καὶ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας Φορέστη, ἥτις κατ'ὥκει κατ-
έναντι τῆς θείας μου, καὶ ἡ ὁδὸς ἣ μᾶλλον ἣ διῶρυξ ἣ χωρίζουσα ἡμᾶς ἦν τόσο στενὴ, καὶ τόσο ἐπλησίαζον πρὸς ἀλλήλους οἱ προ-

έχοντες ἄνω δόμοι τῶν δύο οἰκιῶν, ὥστε ἡμεῖς ἡ νεολαία, ἐπινοήσαμεν νὰ ρίψωμεν λεπτὸν σχοινίον ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην, καὶ δι' αὐτοῦ, ὡς διὰ τηλεγράφου, νὰ πέμπῃ ἐπιστόλια ἡ ἐξαδέλφη μου, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ὄχι καὶ ἡμεῖς, εἰς τὰς νέας τῆς γειτονίσσης. Ἄλλαι δὲ κυρίαι Ἑλληνικῆς οἰκογενείας ἐπισκεπτόμεναι συνεχῶς τὴν θείαν μου ἦσαν ἡ σύζυγος καὶ ἡ γυναικαδέλφη τοῦ σοφοῦ Μουστοξύδου.

Περὶ δὲ τοῦ θείου μου οὐδὲ λόγος ἐγένετο· καί, ὡς ἔμαθον, εἰς τὰ ἦθη καὶ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἑτερογενῆ αἰσθανόμενος τὴν καθαρὰν ἀτμοσφαῖραν ἣτις ἀνεπνέετο ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ τὴν ἐπιρρόην, ἔζη μακρὰν αὐτῆς καὶ καθ' ἑαυτόν, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ, συμβάντος οὐ πολὺ μετὰ ταῦτα, ὅτε καὶ ἡ θεία μου ἔσπευσε πρὸς αὐτόν, καὶ τὸν περιέθαλψε κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ.

Ἄλλ' ὅση καὶ ἂν ἦν ἡ εὐχαρίστησις μεθ' ἧς διετρίβομεν ἐν Βενετίᾳ, τὰς τεσσαράκοντα ὁμῶς ἡμέρας ἐμείναμεν εἰς αὐτὴν οὐχὶ οἰκειοθελῶς, ἀλλὰ διότι, παρὰ τὰς βεβαιώσεις τῶν ἐν Τεργέστη πλοῖον ἀπερχόμενον διὰ τὴν Ἑλλάδα μάτην ἐζητοῦμεν, καὶ δὲν εὐρίσκομεν. Εἵχομεν δ' ἀποφασίσει νὰ ἐπιστρέψωμεν αὐθις εἰς Τεργέστην, ὅθεν νὰ ἐπιβιβασθῶμεν, ὅτε τέλος παρουσιάσθη εἰς ἡμᾶς νέος πλοίαρχος Σκλαβοῦνος, καὶ μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ πάρων (τὸ βρίκιον) αὐτοῦ, **Φουριόξος** καλούμενος, ἐμελλε ν' ἀπέλθῃ εἰς Πάτρας, ἅμα ἐτελείωνον αἱ ἐπισκευαί, ὁ καταρτισμὸς καὶ ἡ φόρτωσίς τοῦ. Ἐλλείψει λοιπὸν ἄλλου, ἐναυλώσαμεν τοῦτον, καὶ περιεμένομεν μεθ' ὑπομονῆς τὸ τέλος τῶν προπαρασκευῶν. Κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις δὲ τοῦ πλοίαρχου, ἤρκουν ὀκτὼ ἡμέραι ὑπὸ τοὺς ἀνέμους τοὺς πνέοντας πάντοτε ἐπ' ἐκείνης τῆς ὥρας τοῦ ἔτους ἵνα φθάσωμεν ἐκ Βενετίας εἰς Πάτρας. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἕκαστος ἐπιβάτης αὐτὸς ἐμερίμνα περὶ τῆς ἰδίας συντηρήσεως καὶ τροφῆς, ἡμεῖς ὡς προνοητικοὶ ἄνθρωποι, ἀντὶ δι' ὀκτὼ, ἐπρομηθεύθημεν ἐφόδια διὰ δεκαῆξ ἡμέρας.

7.

Θαλασσοπλοΐα.

Οὕτως ἐπεβιβάσθημεν, μετὰ περιπαθεῖς ἀποχαιρετισμούς, μίαν ὥν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Δεκεμβρίου εἰς τὸν Φουριόζον, ἡγκυροβωλημένον εἰς Μαλαμόνον, νῆσον ἀπέχουσαν μίαν ὥραν ἀπὸ τῆς πόλεως. Ἀλλ' οἱ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τοῦ ἔτους πνέοντες ἄνεμοι δυστυχῶς δὲν εἶχον ἔτι ἀρχίσει, ὡς μᾶς εἶπεν ὁ πλοίαρχος, καὶ ἀφ' οὗ οὕτω ὁλοκλήρους ἡμέρας ἐμείναμεν εἰς τὸ πλοῖον, τὸ δὲ πλοῖον ἐπὶ τῶν ἡγκυρῶν του, ἐμάθομεν πάλιν παρὰ τοῦ πλοιάρχου ὅτι ἂν δὲν ἀλλάξῃ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου, τῷ ἦν ἀδύνατον νὰ διαπλεύσῃ τὰς σκολιάς καὶ δυσεξιτήτους ἐξόδους τῆς Βενετίας, ὅτι ἐπομένως, ἂν προτιμῶμεν, θυνάμεθα νὰ ἐπιστρέψωμεν οἴκαδε, καὶ ὅταν πνεύσῃ ὁ οὐριος, θέλει μᾶς εἰδοποιήσῃ. Ἐννοεῖται ὅτι ἐπροτιμήσαμεν τοῦτο. Εὐθὺς λοιπὸν εἰς τὴν λέμβον, καὶ οὐδόλως περιμενόμενοι ἐπεστρέψαμεν εἰς τῆς θείας μου, ὡς πρὸ ὀλίγου εἶχον ἐπιστρέψει εἰς Μόναχον, καὶ ἐγενόμεθα δεκτοὶ μετ' ἀλλαλαγμῶν. Ἐκεῖ ἐπανηγυρίσαμεν τὰ Χριστούγεννα, ἐκεῖ προσέτι καὶ τὸ νέον ἔτος. Τὴν δὲ 2 Ἰανουαρίου 1829 ἐλθὼν ἀπὸ πρωίας, μᾶς παρέλαβε πάλιν ὁ πλοίαρχος, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῷ ὄντι, ἄραντες τὴν ἡγκυραν, ἀπεπλεύσαμεν, διότι, ὡς διετείνετο χαίρων, ἔπνευσαν τέλος οἱ οὐριοὶ ἄνεμοι.

Κατ' ἀρχὰς τὰ πάντα ἐχώρουν μετρίως, καὶ ἡ ναυτία δὲν μᾶς ἠνώχλει πολὺ. Ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν τὸ πρωὶ ὁ οὐριος ἄνεμος εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἀντίπρωρον, καὶ ἔπνεε σφοδρότατος, καὶ πᾶσα ἡ ἐντόσθιος οἰκονομία ἡμῶν τῶν ἀπείρων θαλασσοπόρων, εἶχεν ἐξαναστῇ, ὥστε μετὰ πλείστης εὐχαριστήσεως εἶδομεν τὸν πλοίαρχον ἀποφασίσαντα νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὸν Δαλματικὸν λιμένα τῆς Βόνδονας, ὅπου παρεμείναμεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἐπικαλούμενοι τὴν εὐνοίαν τοῦ Αἰόλου, χωρὶς νὰ θυνάμεθα νὰ ἐλευθεροκοινωνήσωμεν μετὰ τῆς πόλεως, ἀγνοῶ διὰ τίνα λόγον ὑγειονομικόν. Ἀναχθέν-

τες δ' ἄμα ὁ ἐναντίος ἄνεμος ὀλίγον ἐκόπασεν, ἤναγκάσθημεν νὰ προσορμισθῶμεν ἐκ νέου εἰς τὴν Φαζάνην, ἐνθα ἐπίσης εἰς τὴν πόλιν δὲν μᾶς ἐπετρέπετο νὰ κατέλθωμεν. Ἀπεβαίνομεν ὁμῶς εἰς παρακειμένην μικρὰν ἔρημον νῆσον παρ' ἣ εἵχομεν ἀγκυροβολήσει, καὶ πλήρεις χαρᾶς ἡσπαζόμεθα τὸ μόνον φυσικὸν αὐτῆς προϊόν ἀγρίαν συκῆν, ἣν ἐχαιρετῶμεν ὡς προάγγελον τῆς ἀγαπητῆς φύσεως τῆς πατρίδος, ὡς καὶ ὀλίγας αἶγας ἅς αἰπόλος Κροάτης φορῶν τὴν Ἑλληνικὴν φουστανέλλαν, ἔφερεν εἰς βοσκὴν.

Τέλος ἔπαυσεν ἡ κακοκαιρία, ὁ ποθητὸς οὐριος ἔπνευσεν, ἀλλ' ἀσθενὴς ἔτι καὶ γλυκύς, καὶ ἐπομένως ἀνήχθημεν, ἀναπετάσαντες τὰ ἱστία. Ἐκαθήμεθα δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἢ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὸ κατὰστρομα, ἀγαλλόμενοι ἐπὶ τῇ γαληνιαίᾳ θαλάσῃ, καὶ ἐπὶ τῷ ἡλίῳ ὅστις μᾶς ἔθαλπεν ἤδη διὰ τῶν μεσημβρινῶν τοῦ ἀκτίνων, ὅτε καὶ ὁ πλοίαρχος ἐλθὼν ἐκάθησε πλησίον ἡμῶν, καὶ τρίβων τὰς χεῖράς του ἐξ εὐχαριστήσεως. Αἶ, μᾶς εἶπεν, ὁ ἄνεμος! Δὲν σᾶς ἔλεγον ὅτι θὰ πνεύσῃ οὐριος; Τὸ βλέπετε, καθὼς τὸν προεῖπον.

— Ὠραίαν θάλασσαν ἔχομεν, εἶπον ἐγώ.

— Ναί, ὦραίαν, ἀπεκρίθη· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀπείρους πλοιάρχους τὸ μέρος τοῦτο δὲν εἶναι ἀκίνδυνον. Ἐδῶ πλησίον ὑπάρχει ὕφαλος, καὶ ὅσοι πλοίαρχοι δὲν ἠξεύρουσι περὶ αὐτῆς, δύνανται νὰ προσάρβῳσι καὶ νὰ συντριβῶσι.

Μόλις δ' ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, καὶ ἰσχυρὸς τρυγμὸς καὶ κλονισμὸς μᾶς ἀπέδειξε τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν, καὶ προσέτι ὅτι μεταξὺ τῶν ἀπειροτέρων πλοιάρχων ἔπρεπε δυστυχῶς νὰ καταταχθῇ ὁ ἡμέτερος. Οὗτος ἀνετινάχθη ὠχρὸς καὶ ὡς νεκρωθεὶς. Ὁ, τι δὲ μᾶς ἔσωσεν ἀμέσου ὀλέθρου ἦν τῆς θαλάσσης ἡ ἡρεμία. Χαλάσαντες τὰ ἱστία, ἐρρίψαμεν ἀμέσως διὰ τῶν λέμβων ἀγκύρας μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ καθ' ὅλην τὴν μετὰ τὴν μεσημβρίαν πάντες, ναῦται καὶ ἐπιβάται ἐσύρομεν πρὸς αὐτάς. Ἀγαθῇ δὲ τύχῃ περὶ τὴν ἐσπέραν ἐφάνη προσπλέον ἡμῖν πλοίαριον ἀλιευτικόν, καὶ ὁ ἀλιεύς, καλῶς τὰς θέσεις γνωρίζων, μᾶς ὠδήγησε μέχρι τέλους πῶς ν' ἀποσπασθῶμεν καὶ νὰ μακρυνθῶμεν τῶν ἐπικινδύνων ὑφάλων.

Ἐν τούτοις αἱ ἡμέραι παρήρχοντο τριπλάσιαι καὶ τετραπλάσιαι τῶν ὅς ὁ πλοίαρχος εἶχεν ἐγγυηθῇ, καὶ ἡμεῖς ἀπείχομεν ἔτι τοῦ τέρματος, οὐδ' ἐβλέπομεν πλέον ἀσφαλῆ τινὰ βάσιν ὑπολογισμοῦ δι' αὐτοῦ τὴν ἐπίτευξιν. Ἀπέβαινε δὲ καὶ ἡ διαμονὴ ἐπὶ τοῦ **Μανιώδους** ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυσάρεστος, διότι τὸ πλοῖον εἶχε φορτίον σανίδων, ὧν πλείστας εἶχε συσσωρευμένας ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν, ἐν τῇ ἀπειρίᾳ ἡμῶν, ἐθεωρήσαμεν τοῦτο ὡς ἐντελῶς ἀδιάφορον· ἀλλ' ἄφ' οὗ, ἀναχθέντες παρεδόθημεν εἰς τὴν φορὰν τῶν κυμάτων ἐνοήσαμεν ὅτι ἦν ἐλάττωμα σπουδαιότατον, καθ' ὅσον ὅτε μὲν ἔπνεεν ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ἐταράττετο, ὁ **Μανιώδης**, τὸ βάρος ἔχων ἄνω μᾶλλον ἢ κάτω, παρερρίπτετο οἰκτρῶς πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τ' ἀριστερὰ πρὸς μεγίστην ἡμῶν βάσανον, καὶ ἐπλευροδρόμει· ὅτε δ' ἐκόπαζεν ὁ ἄνεμος καὶ ἡρέμει ἡ θάλασσα, δὲν εἶχομεν ποῦ νὰ βαδίσωμεν ἢ νὰ τείνωμεν τὰ κεκμηκότα μέλη ἡμῶν. Ἦν δὲ τὸ πρῶτον τὸ συνηθέστερον, διότι οἱ οὐριοὶ ἄνεμοι, οὐδένα λόγον ποιούμενοι τῶν ὑποσχέσεων τοῦ πλοιάρχου, περιεμένοντο πάντοτε, σφοδρὸς δὲ καὶ ἐπίμονος νότος ἐμάστιζε τὸν Ἀδρίαν, καὶ ἄλλως δὲν ἐδυνάμεθα νὰ προχωρῶμεν, εἰμὴ πλαγιάζοντες καὶ διὰ λοξοδρομιῶν μακροτάτων, ὧν ἡ μία, ἀρχομένη ἐκ τῶν Τουρκικῶν ἀκτῶν, μᾶς προσεπέλαζεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας, οὐχὶ φαιδρὰν καὶ χαρίεσσαν ὡς ἡ φαντασίᾳ μου τὴν ἀνέπλαττεν, ἀλλὰ ζοφερὰν τότε καὶ ὑπὸ παραπέτασμα βροχερῶν συννέφων κεκαλυμμένην, ἡ δὲ μετ' αὐτὴν μᾶς ἐπανεφέρειν εἰς τὰ μέλανα καὶ συνωφρυωμένα ὄρη τῆς Ἰλλυρίας, εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν ἐκείνης ἐξ ἧς ὠρμήθημεν· ὥστε ἡ πρόοδος ἦκιστα ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰς βασιάνους τῆς ναυτίας αἵτινες ἦσαν ἡ σχεδὸν σταθερὰ ἡμῶν φυσιολογικὴ κατὰστασις. Ὅτε δ' αὕτη ἐνέδιδε, ἐπήρχετο ἡ πείνα, οὐχὶ μικρότερον δεινὸν διὰ τὴν θέσιν ἡμῶν, διότι τὰ ἐφόδια ἃ εἶχομεν προμηθευθῇ διὰ μόνον τὸ διπλοῦν διάστημα χρόνου τοῦ προαγγελθέντος ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου, εἶχον πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐξαντληθῇ, καὶ ὠφείλομεν νὰ περιοριζώμεθα εἰς σεσηπότα τινὰ δίπυρα ἐξ ὧν ἔζη τὸ πλήρωμα, καὶ εἰς ὀλίγα κάστανα,

ὧν εὐνοία τῆς προνοίας εἶχεν εὐρεθῇ εἰς σάκκος ἐν τῷ φορτίῳ. Ταῦτα βράζοντες εἵχομεν ὡς μόνον ὄψον.

Τὰς στερήσεις καὶ κακουχίας τῆς θαλασσοπορίας ταύτης ἀπειράθην νὰ περιγράψω πολὺ μετὰ ταῦτα ἐν μικρᾷ εἰκόνι εἰς διηγηματίον τι ἐπιγραφόμενον « Ὀδοιπορικαὶ ἀναμνήσεις. Δύω πόλεις τῆς Ἀδριατικῆς », καὶ ἐκδοθὲν ἐν τῷ δεκάτῳ τόμῳ τῶν « Ἀπάντων ».

Ἀλλὰ καίτοι βραδυτάτῳ βήματι καὶ ἐλικοειδῶς, οὐχ ἥττον ὅμως βαθμηδὸν ἐπροβαίνομεν, καὶ τέλος ἐφθάσαμεν εἰς τὸ στόμιον τῆς Ἀδριατικῆς. Ἐκεῖ δ' ἡ θέσις ἡμῶν ἀπέβη σοβαρωτάτη, διότι ἔνεκα τῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπικρατησάντων τρικυμιωδῶν νοτίων ἀνέμων, ἡ θάλασσα ἦν οὕτω βαθέως τεταραγμένη, ὥστε ἐφαίνετο ὡς ἂν ἤθελεν ὅλη διὰ μιᾶς νὰ εἰσορμήσῃ εἰς τὸν Ἀδρίαν. Τὰ κύματα, μακρὰ ὡς ὅλον τοῦ στομίου τὸ πλάτος, ὑψοῦντο εἰς ὄρη, καὶ ἡ πρύμνη τοῦ *Μανιώδους* πότε ἐφαίνετο σκοποῦσα πρὸς τὸν οὐρανόν, πότε ἐβυθίζετο πρὸς τὴν ἄβυσσον. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ὁ μέγας καὶ σπουδαῖος κίνδυνος, ὃν καὶ αὐτὸς ὁ πλοίαρχος ἐφαίνετο φοβούμενος, μὴ ἐπελθὼν ταχύτερον κἄνεν τῶν φοβερῶν τούτων κυμάτων, καλύψῃ καὶ καταποντίσῃ τὸ πλοῖον ἀδυνατοῦν νὰ διαφύγῃ, διότι ὁ ἄνεμος εἶχε σχεδὸν πέσει, καὶ παύσει πτερῶν τὰ ἱστία ἡμῶν.

Τέλος μίαν ἐσπέραν εἶδομεν μακρόθεν ὑπομέλανα καὶ στερεὰ τινα νέφη εἰς τὸν ἀνατολικὸν ὀρίζοντα, καὶ μετ' ἀφράστου ἀγαλλιᾶσεως ἐμάθομεν ὅτι ἦσαν αὐτὰ τέλος πάντων αἱ ποθηταὶ Ἰόνιοι νῆσοι, τῇ Ἀγγλίᾳ μὲν τότε ἀνήκουσαι, ἀλλ' Ἑλληνικαὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, αἱ νῆσοι τῶν Φαιάκων καὶ τοῦ Ὀδυσσέως !

8.

Ἰόνιοι νῆσοι.

Καὶ τὰς εἶδομεν μὲν, καὶ ἐκοιμήθημεν ἐν παρηγορίᾳ, καὶ Ἑλληνικοὶ ὄνειροι ἐκ τοῦ ἐλεφαντίνου κέρατος μᾶς ἐπεφοίτων πᾶσαν

τὴν νύκτα· ἀλλὰ τὸ πρῶτ' εὕρομεν ὅτι ἡ προσέγγισίς των δὲν ἦν εἰσέτι ἄνευ δυσκολιῶν, τῆς θαλάσσης οὔσης λίαν τεταραγμένης καὶ τοῦ ἀνέμου πνέοντος θυελλωδῶς, ὥστε τὸ πλοῖον ἐφέρετο μεθ' ὀρμῆς καὶ μετ' ἀτάκτων κινήσεων. Ἀριστερῶς ἡμῶν εἰς τινα ἀπόστασιν ἐβλέπομεν τὸν ὀρίζοντα καλύπτον παραπέτασμα μέλαν ὡς πύρρην, ἀπειλητικῶς ἐπὶ τῆς θαλάσσης κρεμάμενον, καὶ πέμπον ἡρῖν τρικυμιώδεις πνοάς· δεξιῶς δὲ ὑψοῦντο οἱ γυμνοὶ καὶ κάθετοι βράχοι τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Ζακύνθου, τόσον πλησίον ἡμῶν, ὥστε ὁ πλοίαρχος ἦν περίφροντις, φοβούμενος μὴ ὠθούμενοι ὑπὸ τοῦ μα-
 νιωδῶς προσπνέοντος ἀνέμου, καὶ ῥιφθέντες συντριβῶμεν ἐπὶ τῶν ἀπροσπελάστων ἐκείνων κρημνῶν.

Ἐν τούτοις περίεργον ὅτι καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτούς, τοὺς αὐτόχρημα χερσαίους, τὰ παθήματα εἶχον γίνεαι μαθήματα, καὶ ἐξ ὧν ὑπέστημεν εἰς τὴν θάλασσαν εἶχομεν διδαχθῆναι νὰ γνωρίζωμεν τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνέμων, τὴν ταχύτητα τοῦ πλοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου νὰ ὑπολογίζωμεν τὴν ὁδὸν τοῦ πλοίου, καὶ ταῦτα ἀκριβέστερον τοῦ πλοιάρχου, ὅστις στερούμενος τῶν μαθηματικῶν ἡμῶν γνώσεων, δὲν εἶχεν εἰσέτι οὐδὲ τὴν πολλάκις καὶ παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν ναυτιλλομένων ἀναπληροῦσαν αὐτὰς πεῖραν. Προελέγομεν ἐπομένως ὅτι, ἂν τι ἀπευκταῖον δὲν μᾶς συμβῇ, θέλομεν φθάσει εἰς Ζάκυνθον περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἐν ᾧ ὁ πλοίαρχος ἐνόμιζεν ὅτι, ἂν μόνον σωθῶμεν, θὰ εἴμεθα ἐκεῖ πολὺ πρὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Ἐπὶ πολλὰς λοιπὸν ὥρας παλαίοντες κατ' ἀνέμων καὶ κυμάτων, ὅπως διαφύγωμεν τὴν ἐπισφαλεστάτην ἐκείνην θέσιν, ἐκάμψαμεν τέλος τὸ βορειοανατολικὸν ἀκρωτήριο τῆς νήσου, καὶ ἐτράπημεν εὐθὺ πρὸς νότον. Ἀληθῶς δέ, καὶ συμφώνως πρὸς τοῦ πλοιάρχου τοὺς ὑπολογισμοὺς πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἠγκυροβολήσαμεν· ἀλλ' ἡ νύξ ἦν σκοτεινή, καὶ μόνον ἠδυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ὅτι εἴμεθα ἐντὸς εὐρέος λιμένος, καὶ εἰς τὴν γῆν, ἥτις μέλαινα ἐξετείνετο ἐνώπιον ἡμῶν, νὰ βλέπωμεν σπάνιά τινα φῶτα. Ἡ χαρὰ ὅμως ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ποθούμενον τέρμα, ὅτι εἴμεθα ἤδη εἰς πόλιν Ἑλληνικὴν, ἦν ἄμετρος, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ὀλίγον ἐκλείσα τὰ

βλέφαρα εἰς τὸν ὕπνον. Μόλις δὲ διεγέλα ἡ Ἥως καὶ εὐρέθην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἵνα ἰδῶ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ φημιζομένην ὡς πάγκαλον Ζάκυνθον.

Τοὺς ὀφθαλμοὺς περιέφερον γοητευμένους πέριξ ἐπὶ τῆς ωραίας παραλίας μαλακῶς καμπτομένης εἰς κόλπον εὐρύν, καὶ ἐπὶ τῶν στεφόντων αὐτὴν στρογγύλων λόφων, καὶ ἔβροσκον τὰ βλέμματα εἰς τὰ ἐπικαθήμενα αὐτοῖς πυκνὰ δάση, ὧν τὸ βαθύ χρῶμα διέτεμνον ἐνιαχοῦ χαριέστατα κείμεναι λευκαὶ ἀγροικίαι. Ἀλλὰ δὲν ἐδυνάμην νὰ ἐννοήσω πῶς ἔκειτο ἡ πόλις τῆς Ζακύνθου, ὥστε νὰ κρύπτηται καὶ νὰ μὴ τὴν βλέπωμεν. Μοὶ ἔλυσεν ὁμως τὴν ἀπορίαν ἡ πελιδνὴ μορφή τοῦ πλοιάρχου, κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐγερθέντος τῆς κλίνης καὶ προκύψαντος ἐκ τοῦ μυχοῦ τοῦ πλοίου. Περιαγαγὼν πέριξ τοὺς ὀφθαλμοὺς, τεταμένους καὶ περιτρόμους, ἐξέπεμψε μετὰ κραυγῆς ἀπελπισίας τὰς λέξεις, « Δὲν εἶναι ἡ Ζάκυνθος! » Κτυπήσας δὲ διὰ τῶν δύο χειρῶν τὴν κεφαλὴν του, ἐκάλεσε τὸ πλήρωμα πᾶν εἰς τὸ κατάστρωμα, ἔρριψε τὴν βολίδα εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγνωρίσθη ὅτι εἶχομεν δύο μόνον ποδῶν ὕδωρ ὑπὸ τὴν τρόπιν, καὶ ὅτι τὸ μέρος εἰς ὃ ἠγκυροβολήσαμεν ἦν τὸ λεγόμενον *Σαλίνας*, κείμενον εἰς τινα ἀπόστασιν βορείως τοῦ λιμένος τῆς Ζακύνθου, ὥστε ἂν κατεπλέομεν εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως, οἱ ἡμέτεροι ὑπολογισμοὶ περὶ τῆς ὥρας τῆς ἀφίξεως θὰ ἐπηλήθευον. Εὐτυχῶς ὁ ἄνεμος εἶχεν ἐντελῶς κοπάσει· ἄλλως, ἂν ὀλίγον ἡ θάλασσα ἐταράττετο, ἀφρεύκτως θὰ προσεκρούομεν εἰς τὸν πυθμένα καὶ τὸ πλοῖον θὰ συνετρίβετο. Πρὸς τοῦτο ἴσως ἐδυνάμεθα νὰ ἀδιαφορῶμεν ἡμεῖς ὅπως οὖν, ὡς ἀφίχθentes εἰς τὸν ἡμέτερον πρὸς ὃν ὄρον· δὲν ἠδιαφέρει ὁμως καὶ ὁ πλοίαρχος καὶ ἰδιοκτῆτης τοῦ *Μανιώδους*. Ἐπομένως μετὰ πάσης δραστηριότητος, ὡς ὅτε ὁ αὐτὸς κίνδυνος μᾶς ἠπείλησεν ἐν τῇ Ἀδριατικῇ, ἐπεδίβασε δύο ἀγκύρας εἰς τὴν λέμβον, τὰς ἔπεμψε καὶ τὰς ἐβύθισε μακρὰν εἰς τ' ἀνοικτά, καὶ ἔπειτα πάντες οἱ ναῦται, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ ἡμεῖς πάντες, ἐλάβομεν τὰ σχοινία ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἐσύρομεν δι' ὧν ἡμῶν τῶν δυνάμεων, ὥστε ὁ ἰδρὼς ἔρρεεν ἀπὸ τῶν μετώπων ἡμῶν,

καὶ ἐσύρομεν μέχρι τῆς ἐσπέρας, ὅτε τέλος τὸ πλοῖον ἔφθασεν εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀγκυρῶν του, καὶ ἀνεπετάσθησαν τὰ ἱστία του.

Ἐγκαίρως δὲ τοῦτο, διότι κατὰ τὴν ὕσιν τοῦ ἡλίου ἠγέρθη ἄλιν ὁ ἄνεμος, ὅστις βεβαίως θὰ ἐπέφερε τὸ ναυάγιον ἂν ἐμένομεν εἰς ἐπὶ τῆς ἀβαθοῦς παραλίας. Ὁ ἀρθεὶς ὅμως ἄνεμος ἦν ἀντί-ρωρος, πνέων ἐκ μεσημβρίας, ἀκριβῶς ἐκ τοῦ σημείου εἰς ὃ ἔπρεπε ἂν διευθυνθῶμεν ἵνα καταπλεύσωμεν εἰς Ζάκυνθον. Ἐνεδυναμοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, καὶ ταχέως ἐγένετο θυελλώδης ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ περιστείλωμεν τὰ πλεῖστα τῶν ἱστίων, καὶ εἰς τῶν ναυτῶν τῶν πρὸς τοῦτο ἀναρρίχηθέντων εἰς τοὺς ἱστούς, κατερρίφθη εἰς τὸ κατὰστρομα, καὶ βαρέως ἐτραυματίσθη. Κατ' ἀρχὰς ὁ πλοίαρχος ἤλπισε διὰ λοξοδρομιῶν νὰ καταχθῇ εἰς Ζάκυνθον· ἀλλ' ἔπειτα, τούτου παραιτηθεὶς ὡς ἀνεπιτεύκτου, ἐπροσπάθησε νὰ προσορμισθῇ εἰς τινὰ τῶν ἀντιπέρα λιμένων τῆς Πελοποννήσου, εἰς τὸ Κατάκωλον τῆς Ἡλείας, διαβόητον διὰ τὰ συνεχέστατα ἐκεῖ συμβαίνοντα ναυάγια, ἢ εἰς τὰς Πάτρας, ὅπερ θὰ ἦν τῶν βασάνων ἡμῶν τὸ τέλος. Ἀλλ' ὁ ἄνεμος, τρικυμίαν φουσῶν, οὐδὲν τούτων ἐπέτρεπε καὶ ἄφ' οὗ διήλθομεν νύκτα ἐλεεινὴν ἐν ναυτίᾳ καὶ ταραχῇ τοῦ **Μανιώδους** δεινῶς πλανάζοντος, τὴν πρωΐαν εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα ὁ ὑπηρέτης ἡμῶν Νικολῆς, ἔχων περιφόβως τεταμένους τοὺς ὀφθαλμούς καὶ μᾶς ἀνήγγειλεν . . . ὅτι πνιγόμεθα! Τὸ ἄκουσμα εἶχε βεβαίως πολλὴν σπουδαιότητα, ἀλλ' εἴτε διότι ἡ τρικυμία μᾶς εἶχε καταστήσει σωματικῶς ἀδρανεῖς, εἴτε διότι τὴν ψυχὴν εἴχομεν ἀνδρειοτέραν τοῦ Νικολῆ, οὐδόλως μετεκινήθημεν τῶν κλινῶν, καθ' ὅσον οὔτε νὰ χρησιμεύσωμεν πῶς ἐδυνάμεθα εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν, οὔτε ἐπὶ τῶν ποδῶν ἡμῶν μᾶς ἦτον εὐκόλον νὰ ἱστάμεθα. Ἀπετάθημεν ὅμως εἰς τὸν πλοίαρχον, εἰσελθόντα ἀμέσως μετὰ τὸν Νικολῆν, ὅπως παρ' αὐτοῦ ἀκούσωμεν τῆς τύχης ἡμῶν τὸν χρησμόν. Ὁ δέ, περὶ καταποντισμοῦ μὲν, τοῦλάχιστον ἀμέσου, οὐδὲν ἐπρόφερεν, ἦν ὅμως λίαν τεταραγμένος, καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι ὑπὸ νότου λυσσώδους ἤλαυνόμεθα ἀκατασχέτως πρὸς βορρᾶν, καί, ἂν δὲν κατορθώσωμεν νὰ

εἰσπλεύσωμεν εἰς Κεφαλληνίαν, ἄλλην ἐλπίδα δὲν ἔχομεν ἢ νὰ προσορμισθῶμεν . . . εἰς Τεργέστην !

Εὐτυχῶς περὶ μεσημβρίαν κατωρθώθη τὸ πρῶτον, καὶ εἰσεπλεύσαμεν εἰς τῆς Κεφαλληνίας τὸν βαθὺν κόλπον, ἐν ἀσφαλεῖ ἀγκυροβολήσαντες εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀργοστολίου.

Ἡ πρώτη ἡμῶν φροντίς ὑπῆρξε νὰ ῥιφθῶμεν εἰς τὴν λέμβον καὶ ν' ἀποβῶμεν εἰς τὴν γῆν, τὴν πρώτην γῆν τὴν Ἑλληνικὴν, ἣν ἐπατήσαμεν μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Δευτέραν δὲ μέριμναν ἔσχομεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ πρῶτον, τὸ καὶ μόνον τότε, ξενοδοχεῖον τοῦ Ἀργοστολίου, καὶ νὰ ζητήσωμεν θερμὴν τροφήν, ἥς εἴμεθα πρὸ τοσούτου χρόνου ἐστερημένοι. Μέχρις οὗ δ' αὕτη παρατεθῇ, κατεβροχθίσσαμεν πάντα τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης κείμενον μαλακὸν ἄρτον, ὅστις, μᾶς ἐφάνη μελιπῆκτου καὶ ἀμβροσίας γλυκύτερος.

« Ἐπεὶ δὲ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἔμεθα ».

(ἀδιάφορον ἂν δὲν συμφωνῇ πρὸς τὸ μέτρον, διότι οὐδ' ἡ ἐδητύς ἡμῶν εἰς μέτρον περιωρίσθη) ἠθελήσαμεν νὰ περιέλθωμεν μικρὸν καὶ τὴν πόλιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Κόντε Νικολῆ, ὅστις ἐκ τῆς πρώτης στιγμῆς εἶχε τεθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἡμῶν, καὶ μετὰ φιλοξένου καὶ πατριωτικῆς προθυμίας, ἀλλ' ἀντὶ κερμάτων, τὰ πάντα ἡμῖν διηκόνει. Ἄλλο δ' ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἐμάθομεν, οὐδ' ἠκούσαμεν ἄλλοτέ ποτε περὶ αὐτοῦ, ὥστε ἀγνοῶ εἰς τίνα οἰκογένειαν ἀνῆκε, καὶ πῶς ἦτο κόντες.

Ἄμα κατέβημεν εἰς τὴν θύραν τοῦ ξενοδοχείου, εὐρέθημεν ἀπέναντι προσκόμματος εὐφροσύνου μὲν δι' ἡμᾶς, ἀλλ' οὐχ ἥττον δυσοικονομήτου. Ἦν δὲ τοῦτο ὁ ἐνθουσιώδης πατριωτισμὸς τῶν φιλάτων ὁμογενῶν Κεφαλλήνων, ἐκφλεχθεῖς ἅμα ἔμαθον ὅτι δύο ἀξιωματικοὶ Ἕλληνες ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσόν των. Πάμπολλοι συνέρρευσαν πρὸ τοῦ ξενοδοχείου ἵνα ἴδωσι καὶ χαιρετίσωσι τοὺς προμάχους τούτους τῆς ἐλευθερίας, ὧν τὰ μέλλοντα κατορθώματα ἠγγυᾶτο ἡ στολὴ αὐτῶν. Ὡς δὲ προήλθομεν, εἰς ἕκαστον βῆμα ἡμῶν ἐξωγχοῦτο ἡ συνοδία, ὥστε καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν ὁδῶν ὀλί-

γρου δεῖν νὰ παρεμποδίσωμεν. Διὰ τοῦτο, καίτοι λίαν συγκεκινημένοι ἐκ τῆς ὑποδοχῆς ταύτης καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἐνδείξεως τῶν αἰσθημάτων τῶν ἡμετέρων συμπατριωτῶν, ἐκρίναμεν εὐπρεπὲς νὰ βραχύνωμεν τὴν ἐκδρομὴν, καὶ ταχύτερον ἢ ὅ,τι ἐπεθυμοῦμεν καταβάντες εἰς τὸν λιμένα, ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸν **Μανιώδη**, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἤρχισε ν' ἀνελκύη τὴν ἄγκυραν.

Ἐντὸς τοῦ λιμένος ἡ θάλασσα ἦν βεβαίως ἥττον τεταραγμένη ἢ εἰς τὸ πέλαγος, καὶ ὁ οὐρανὸς ἐφαίνετο κατὰ διαλείμματα καθαρός· ἀλλ' ὁ πλοίαρχος, ὅστις εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἀναχώρησιν, ἰστάμενος παρὰ τὸν ναύκληρον τῷ ἐδείκνυε τὰ νέφη, μετὰ πολλῆς ταχύτητος ὑπὲρ τὴν σελήνην πρὸς βορρᾶν φερόμενα, καὶ τῷ ἔλεγε μετὰ διστακτικῆς ἀνησυχίας: *La robba camina!* Οὗτος δέ, ὠριμώτερος τοῦ πλοιάρχου κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ κατὰ τὴν πεῖραν, ἔρριπτεν ἐπ' αὐτὰ βλοσυρὸν βλέμμα, καὶ ἐξηκολούθει ἀφώνως καπνίζων, καὶ βραχείας δίδον διαταγὰς πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀπόπλου, ὅστις μᾶς ἐφαίνετο ὅτι ἐγίνετο μᾶλλον παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ.

Τέλος ἡ ἄγκυρα ἀνειλκύσθη, τὰ ἱστία ἀνεπετάσθησαν, καὶ ὁ **Μανιώδης** ἤρχισε θαλασσομαχῶν, καὶ ἐφ' ἑκατέρας τῶν πλευρῶν διὰ λοξοδρομιῶν ζητῶν ἔξοδον ἐκ τοῦ λιμένος, πρὸς μεγίστην δυσἀρέσκειαν ἡμῶν, οἵτινες παρεβάλλομεν τὰς ἀπαισίους ἐκεῖνας στιγμὰς καθ' ἃς τὸ πλοῖον, ὡς φερωνύμως **μανιώδης**, παρερρίπτετο, πρὸς τὰς πρὸ ὀλίγων ὥρῶν ἀπολαύσεις ἡμῶν ἐπὶ τῆς νήσου. Οὐδ' ἀνησυχίας ὃ' εἵμεθα ἐντελῶς ἀπηλλαγμένοι, ἐνομίσαμεν μάλιστα τὸν κίνδυνον ἐπικείμενον ὅτε ἠκούσαμεν τὸν πλοίαρχον ἀποτείνοντα πρὸς τὸν ναύκληρον τὴν ἐρώτησιν: *Scapularemo?* ἦν ἡμεῖς ἐξελάβομεν ὁηλοῦσαν «θ' ἀποφύγωμεν τὸν καταποντισμόν;» ἥτις ὁμως ἦν τεχνικὸς ὅρος σημαίνων: «θὰ κατορθώσωμεν νὰ ὑπερβῶμεν τὸ ἀκρωτήριο;» Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπάντησις τοῦ ναυκλήρου, πρῶτον μὲν δι' ἀποτόμων νευμάτων, δεύτερον δὲ διὰ δραστηρίων, καὶ κατὰ τοῦ ἀνέμου λοιδορῶν ἐπιφωνημάτων, ἦν ὅλως ἀρνητικὴ, ἐνέδωκε τέλος τοῦ πλοιάρχου ἡ ἐπιμονή, καὶ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, ἐστράφη τὸ πηδάλιον καὶ ἡ πρύμνη τοῦ **Μανιώδους** ὀπίσω πάλιν

πρὸς τὸν λιμένα, ἔνθα τάχιστα ἐπανελθόντες ἠγκυροβολήσαμεν σχεδὸν ὅπου ἰστάμεθα πρὸ ὀλίγων ὥρων.

Τὴν δ' ἐπαύριον ὁμολογήσαντος τοῦ πλοιάρχου ὅτι ὁ ἄνεμος ἦν ἐπίμονος καὶ θὰ ἐξηκολούθει ἐναντίος πνέων δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἀπέβημεν αὖθις εἰς τὴν ξηράν, ἀλλὰ φροντίσαντες τὴν φορὰν ταύτην νὰ φορέσωμεν ἀντὶ τῆς στρατιωτικῆς στολῆς, τὰ πολιτικὰ ὁδοιπορικὰ ἡμῶν ἐνδύματα. Ματαία ἡ πρόνοια! Ὀλίγας στιγμὰς μετὰ τὴν ἀπόβασιν ἀνεγνωρίσθημεν, καὶ περιεστοιχίσθημεν αὖθις ὑπὸ πλήθους μείζονος ἢ τὴν προτεραίαν, παρακολουθοῦντος ἡμᾶς ἤδη καὶ οὐχὶ τὴν στολὴν ἡμῶν. Πολλοὶ καὶ τῶν ἐπισήμων ὁμογε- νῶν προσῆλθον τότε πρὸς ἡμᾶς, συνέδεσαν μεθ' ἡμῶν γνωριμίαν, καὶ μᾶς ἐξένισαν εἰς τὰς οἰκίας των μέχρι τῆς ἐσπέρας, ὅτε ἐπε- στρέψαμεν ἐκ νέου εἰς τὸ πλωτὸν ἡμῶν κατάλυμα.

Προχωρησάσης δὲ τῆς νυκτός, ἐκαθήμεθα περὶ τὴν κεντρικὴν τράπεζαν τοῦ κοιτῶνος τοῦ πλοίου ὁ πατήρ μου, οἱ δύο Σοῦτσοι καὶ ἐγώ, καὶ ἀνεγινώσκομεν τὴν **Φυλλάδα** τοῦ **Ἀλεξάνδρου**, ἣν εἶχομεν ἀγοράσει **Ἐνετίησι** παρὰ **Νικολάφῳ Γλυκεῖ**. ὁ δὲ ἡμέτερος Νικολῆς ἴστατο ὀλίγον περαιτέρω, μετὰ στόματος διεσταλμένου ἐκ τῆς εὐχαριστήσεως ὅτι ἠκροᾶτο τῆς εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ προσιτῆς ταύτης ἀναγνώσεως. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἄλλη αἰτία ἣτις τὸν ἐδέ- σμευεν ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος, ὅτι ἔξω εἶχεν ἐκραγῇ φοβερὰ καταιγίς, ὁ οὐριος βορρᾶς, ὃν ὁ πλοίαρχος ἀπὸ τῆς Βενετίας ἤδη μᾶς ὑπέ- σχετο, ἤρξατο πάλης λυσσώδους κατὰ τοῦ ἔτι ἐπικρατοῦντος νότου, καὶ ἀστραπαὶ ἀλλεπάλληλοι καὶ λαμπραὶ ἐφαίνοντο ὡς φλέγουσαι πᾶσαν τὴν νῆσον, καί, ὡς ἂν συνεκροτεῖτο μάχη πυροβολικοῦ, ἐκ τῶν ἀδιακόπων βροντῶν ἀντήχουν τὰ πέριξ ὄρη καὶ ἔτρυζε τὸ πλοῖον ἡμῶν. Αἰφνης ἀστραπὴ καταπληκτικὴ ἐπλημμύρισε φωτὸς τὸν κοιτῶνα, καὶ κρότος ἠκούσθη ὡς ἂν εἶχε συντριβῇ τοῦ οὐρανοῦ τὸ στερέωμα, καὶ κεραυνὸς ἐνσκήψας ἔθλασε καὶ ἔρριψεν εἰς ἐλάχιστα τεμάχια μέχρι τῆς τραπέζης περὶ ἣν ἐκαθήμεθα τὸ ὑπὲρ τὰς κε- φαλάς ἡμῶν ἐκτεινόμενον ὑαλῖον τοῦ φωταγωγοῦ, ὑφ' οὗ καὶ ἐσώ- θημεν, διότι ἀπ' αὐτοῦ, ὡς κακοῦ ἀγωγοῦ, ἀναπηδήσας ὁ κεραυνὸς

ἐν ἔπαισιν ἐν μέσῳ ἡμῶν, καὶ δὲν μᾶς ἐφόνευσεν. Ἀμέσως ἐπο-
λένως ἀνεπηδῆσαμεν, καὶ ἐψαύσαμεν ἡμᾶς αὐτούς, ἵνα βεβαιωθῶμεν
τι εἴμεθα ὑγιεῖς, πλὴν ὅτι τοῦ πατρός μου τὸ ὠρολόγιον ἔπαυσε
κινούμενον· ὁ δὲ Νικολῆς παρεπονεῖτο ὅτι ἐπλήγη τὸ σκέλος, ἴσως
ἀληθῶς πληγείς μόνον τὴν φαντασίαν.

Ἐξωρμήσαμεν δ' ἀμέσως εἰς τὸ κατάστρωμα, καὶ εὖρομεν ὅτι
κεραυνὸς ἦν ἡ κρίσις τῆς καταιγίδος, ὅτι ὁ ἄνεμος εἶχε διὰ μιᾶς
παύσει ἐντελῶς, καὶ διαδεχθῇ αὐτὸν ῥαγδαιοτάτῃ βροχῇ, ὡς ἂν
εἶχον ἀνοιχθῇ οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ. Ἦν δ' αὕτη δι' ἡμᾶς
εὐτυχεστάτῃ μεταβολῇ, διότι εὖρομεν ὅτι ὁ κεραυνὸς εἶχεν ἐνσκή-
ψει εἰς τὸν μέγαν ἱστόν, συντρίψει τινὰ τῶν ἐξαρτίων, καὶ ἀνάψει
τὸ ἱστίον, ὃ ἔκαιεν εἰσέτι. Ἡ βροχὴ ὅμως ἐκώλυσε τὴν περαιτέρω
πρόοδον τῆς πυρκαϊᾶς, ἣν ὁ ἄνεμος, ἂν ἔτι ἔπνεεν, ἤθελε κορυφώ-
σει. Καταβάς δὲ ὁ κεραυνὸς εἰς τὰ ὕφαλα, δὲν διετρύπησε μὲν
αὐτά, ἀλλὰ διὰ τῆς βιαίας ἐπὶ τοῦ πλοίου πιέσεως βυθίσας αὐτό,
ὡς μᾶς εἶπον, σχεδὸν μέχρι τῶν χειλέων εἰς τὸ ὕδωρ, διέρρηξε τὰ
περὶ τὴν τρόπιν, καὶ διὰ τῆς ῥωγμῆς ἤρχισεν εἰσρέον τὸ ὕδωρ. Εἰς
ἐνέργειαν λοιπὸν ἐτέθησαν εὐθὺς αἱ ἀντλῖαι καὶ δι' ὅλης τῆς νυ-
κτός τὸ πλήρωμα ἠναγκάσθη νὰ ἐργάζεται εἰς αὐτάς, ἵνα προλάβῃ
τὸν καταποντισμόν, εἰς ὃ καὶ ἡμεῖς ἐνδιαφερόμενοι συνυπηρετοῦμεν
τὸ κατὰ δύναμιν. Τὴν αὐγὴν ὅμως, τοῦ πλοίου τεθέντος ὅπως οὖν
ἐν ἀσφαλεῖ διὰ μέτρων προσωρινῶν, καὶ μὴ προκειμένου πλέον περὶ
ἀπόπλου μέχρις οὐ ἐπισκευασθῇ ἐντελῶς, ὅπερ δὲν ἀπῆτει μόνον
στιγμῶν ἢ ὥρων ἐργασίαν, ἀπέβημεν καὶ ἐκ τρίτου εἰς τὴν ξηράν·
οἱ δὲ φίλοι ὁμογενεῖς μᾶς ἔπεισαν ν' ἀφήσωμεν τὸν τραυματίαν
Φουριόξον, καὶ νὰ πλεύσωμεν εἰς Ζάκυνθον ἐπὶ τοῦ δι' ἡμᾶς, καὶ
ἐν γένει διὰ τοὺς τότε χρόνους θαλασσίου τέρατος, τοῦ ἀτμοπλοίου
τῶν Ἰονίων νήσων. Μέχρι δὲ τοῦ ἀπόπλου αὐτοῦ μᾶς διενεμήθη-
σαν εἰς τὰς οἰκίας των· καὶ ὁ μὲν Γεώργιος Λειβαδᾶς ἐφιλοξένησε
τὸν πατέρα μου, ἕτερος Λειβαδᾶς τὸν ἕνα τῶν Σούτζων, ὁ Φωκᾶς
τὸν ἕτερον καὶ ἐμὲ ὁ Νικόλαος Μεταξᾶς, ὅστις καὶ εἰς τὴν τράπε-
ζαν μ' ἐκάθιζε μετὰ τῆς οἰκογενείας του, εἰπὼν μοι ὅτι τοῦτο ἦν

τὸ ὑπέρτατον δεῖγμα ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐν τῇ Ἑπτανήσῳ αἱ γυναῖκες ἐκρύπτοντο ἔτι ἐπιμελῶς ἀπὸ τῶν βλεμμάτων τῶν ξένων, ὡς ἐγένετο καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ὑπῆρχον οἱ γυναικωνῖται καὶ τὰ καφάσια.

Ἡ διαμονὴ ἡμῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ διήρκεσεν ἡμέρας τινάς, διότι κατὰ δεκαπενθημερίαν μόνον διέπλεε τότε τὸ ἀτμόπλοιον τὰς νήσους. Κατὰ πᾶν δὲ τὸ διάστημα τοῦτο σφοδρῶς μὲ συνεκίνει καὶ μ' ἐξῆπτεν ἡ θερμότης τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων ἃ ἔβλεπον ἐμπνέοντα τοὺς εὐγενεῖς τῆς νήσου κατοίκους. Ἡ καρδία των ἐπάλλετο διὰ μόνην τὴν Ἑλλάδα· αἱ συνδιαλέξεις των δὲν εἶχον ἄλλο ἀντικείμενον, καὶ εἰς ἡμᾶς ἐξεμυστηρεύοντο τοὺς μυχίους πόθους των τοῦ ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς ξενικῆς προστασίας, ὑφ' ἣν ὅμως τοσαῦτα εὑρίσκον ὑλικά πλεονεκτήματα, καὶ νὰ συνενωθῶσι μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, εἰ καὶ γνωρίζοντες ὅτι αὐτῆς εἶχον κατ' ἀρχὰς μόνον τὴν πενίαν καὶ τὰς στερήσεις νὰ συμμερισθῶσιν. Εἶχον δ' ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἀρχαῖον συμπολίτην αὐτῶν, τὸν Καποδίστριαν, δι' αὐτοῦ ἐπροσδύκουν τὴν ταχεῖαν τῶν πόθων αὐτῶν ἐκπλήρωσιν, καὶ μᾶς ἔδωκαν συνθηματικὸν λεξιλόγιον ἵνα τοὺς εἰδοποιούμεν περὶ τῶν ἐνεργουμένων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ μεγάλου των πόθου. Ὅφείλω ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι οὐδέποτε ἐποιήσαμεθα χρῆσιν τοῦ λεξικοῦ τούτου, διότι οὐδέποτε εὔρομεν τὴν ἀφορμὴν ἣν αὐτὸ προϋπέθετε.

Συνοδεία δὲ τῶν φίλων ξενοδόχων ἡμῶν ἐπεσκέφθημεν καὶ εἴτι ἀξιοθέατον πέριξ τοῦ Ἀργοστολίου, καὶ διεπλεύσαμεν εἰς Ληξούριον, κωμόπολιν ἣτις τότε οὐδαμῶς ἡλαττοῦτο τῆς πρωτεύουσας τῆς νήσου. Εἰς δὲ τὴν ὡραίαν ἐξοχὴν τῆς Λειβαθοῦς, ὅπου ὁ Νικόλαος Μεταξᾶς ἐκέκτητο ἀγροικίαν, μετέβην ἑφιππος ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Γερασίμου. Ὁ νέος οὗτος, μειράκιον τότε εὐγενὲς καὶ εὐχάριστον, μετὰ τινὰ ἔτη, δὲν ἤξεύρω τί παθὼν, ἠὲ τοκτόνησε, δεκαοκταέτης μόλις νεανίας, βυθίσας τοὺς γονεῖς του εἰς ἀπαραμύθητον δυστυχίαν καὶ τὸ Ἀργοστόλιον εἰς πένθος βαθύ.

Κατὰ μίαν δὲ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς διαμονῆς ἡμῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐσκέφθημεν ὅτι πρέπον εἶναι νὰ ἐπισκεφθῶμεν καὶ τὸν Ἑφεδρὸν (Résident) ἦτοι τὸν Ἀγγλὸν διοικητὴν αὐτῆς, συνταγματάρχην Νάπιερ, ὅστις ἦν ὁ μετὰ ταῦτα ὡς Ἀντιβασιλεὺς διοικήσας τὰς Ἰνδίας. Δὲν μᾶς ἐδέχθη ὁμῶς, διότι, ὡς μᾶς ἐμήνυσεν, ἡ σύζυγός του ἡσθένει ἐπικινδύνως.

Τέλος δ' ἦλθε τὸ περιμενόμενον ἀτμόπλοιον, καὶ περιπαθῶς ἀποχαιρετίσαντες τοὺς ἀγαθοὺς φίλους, κατέβημεν εἰς τὸν λιμένα ἵνα ἐπιβιθασθῶμεν. Εὗρομεν δ' εἰς τὴν παραλίαν συνηγμένον μέγα πλῆθος, προπέμπον ἡμᾶς διὰ ζητωκραυγῶν, αἵτινες δὲν ἔπαυσαν μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν οἱ τροχοὶ ἐκινήθησαν καὶ τὸ πλοῖον ἔκαμψε τοῦ λιμένος τὴν ἄκρην. Ἡ συγκίνησις ἡμῶν ἦν μεγάλη. Περιέσπα δὲ μετ' ὀλίγον αὐτὴν καὶ τὸ αἶσθημα ὅτι κατὰ πρῶτον ἐβλέπομεν τὸ θαλάσσιον τοῦ ἀτμοκινήτου μηχανήμα καὶ ἐπλέομεν ἐπ' αὐτοῦ. Μεθ' ἡμῶν δὲ παρελάβομεν μόνα τὰ ἀναπόφευκτα ὁδοιπορικὰ σκεύη, ἀφέντες τὰ ὀγκωδέστερα εἰς τὸν Μανιώδη, ἵνα μᾶς φέρῃ αὐτά, ὅταν κατορθώσῃ νὰ εὐπλοήσῃ ὁ ἴδιος.

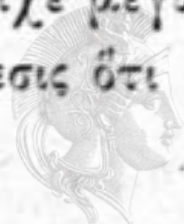
Εἰς τὴν Ἀδριατικὴν εἶχεν ἤδη θέσει πρῶτον ἀτμόπλοον ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις· ἀλλ' ἐκεῖνο εἶχεν ἀπολεσθῇ αὐτανδρὸν, καὶ ἔκτοτε ἡ ἀπότολμος ἀπόπειρα δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐπαναληφθῇ. Τὸ δ' ἡμέτερον μέγα δὲν ἦτον, εἰ δὲ καὶ ἡ θάλασσα ἦν ἱκανῶς ἔτι τεταραγμένη ἐκ τῶν ἐσχάτων τρικυμιῶν, οὐχ ἥττον ἐπεχαίρομεν ἡμεῖς ὅτι διεφύγομεν ἂν οὐχὶ τῶν κυμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνέμων τὴν τυραννίαν, καὶ ἐπροχωροῦμεν ἀκωλύτως, καίτοι μὴ πνέοντος τοῦ οὐρίου ὃν περιέμενε πάντοτε τοῦ Μανιώδους ὁ πλοίαρχος.

Περὶ τὴν δείλην τέλος τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐρρίψαμεν τὴν ἄγκυραν εἰς τὴν Ζάκυνθον, τὴν ἀληθῆ Ζάκυνθον τὴν φορὰν ταύτην, καὶ ἐν τῷ ἄμα ἀπέβημεν. Εἰς τὸ ὑγειονομεῖον δι' οὗ ἐπρόκειτο νὰ διέλθωμεν, ὁ προϊστάμενος αὐτοῦ μᾶς προσεκάλεσε ν' ἀφήσωμεν ἐκεῖ τὰ ξίφη ἡμῶν, διότι εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ἔνοπλος. Ἡ διαταγὴ αὕτη μᾶς ἐφάνη ἀδικαιολόγητος καὶ ἀτοπωτάτη, δι' ὃ καὶ τῷ εἶπομεν ὅτι δὲν θέλομεν συγκατατεθῇ εἰς αὐ-

τὴν, ἐξηγοῦντες ὅτι εἴμεθα ἀξιωματικοί. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος ἠδίαφόρει πρὸς τὴν ἐξήγησιν καὶ ἐπέμενεν· οὐχ ἥττον ὁμῶς ἐπειμένομεν καὶ ἡμεῖς, καὶ αἱ φωναὶ ἤρχισαν ὀλίγον ὑψοῦμεναι εἰς τῆς ἔριδος τὴν διαπασῶν, ὅτε ἐφάνη προσερχόμενος ἀξιωματικὸς ἐν μεγάλῃ στολῇ, καὶ ἠρώτησε τὸν ὑγειονόμον περὶ τίνος πρόκειται. Εἰπόντος δὲ τούτου τὸ ἀντικείμενον τῆς διαφορᾶς, ὁ ἀξιωματικὸς τῷ ἀπήντησεν ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν δίκαιον καὶ ὀφείλει νὰ μᾶς ἀφήσῃ τὰ ξίφη μας. Στραφεὶς δὲ πρὸς ἡμᾶς, μᾶς προσωμίλησεν εὐγενέστατα Γαλλιστί, μᾶς ἐζήτησε συγγνώμην διὰ τοῦ ὑπαλλήλου τὴν ἀπειρίαν, καὶ μαθὼν παρ' ἡμῶν ὅτι ἐπισκεπτόμεθα κατὰ πρῶτον τὴν πόλιν, μᾶς ὠδήγησεν ὁ ἴδιος εἰς τὸ ἄριστον τῶν αὐτῆς ξενοδοχείων ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἧτις διετρέχετο ὑπὸ πυκνῶν ὁμίλων μετημφιεσμένων, διότι εἴμεθα τότε ἐν πλήρει τῇ ἀποκρέῳ.

Μόλις δ' εἴχομεν πρὸ ἡμισείας ὥρας καταλύσει ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, καὶ ἐπανελθὼν ὁ αὐτὸς ἀξιωματικὸς, μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ Ἄγγλος Ἐφεδρὸς ἢ Ἐπαρχὸς τῆς νήσου, ὁ συνταγματάρχης Viceroy, οὗ αὐτὸς ἦν ὁ ὑπασπιστής, ἤρχετο εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν. Ἐσπεύσαμεν λοιπὸν ἀμέσως νὰ περιβληθῶμεν τὴν στολὴν ἡμῶν, καὶ ἐλθὼν ὁ Συνταγματάρχης, μετ' εὐγενεστάτας ἄλλας φιλοφρονήσεις, μᾶς προσεκάλεσεν, ἡμᾶς τοὺς δύο ἀξιωματικοὺς διὰ τὴν αὐτὴν ἐσπέραν εἰς τὸ γεῦμά του.

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ συνταγματάρχου πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθυπολοχαγούς, ἡ πρόσκλησις εἰς γεῦμα πρὶν καὶ τὸν ἀντεπισκεφθῶμεν, ἦσαν φιλοφρονήσεις τόσον ὑπερβολικῶς κολακευτικαί, ὥστε μᾶς ἐθορύβουν σχεδὸν καὶ μᾶς ἐξέπληττον. Κατὰ τὴν ὠρισμένην δὲ ὥραν, ἦλθε καὶ ἐκ τρίτου ὁ ὑπασπιστής, καὶ μᾶς ὠδήγησεν αὐτὸς εἰς τοῦ Διοικητοῦ, παρ' ᾧ εὕρομεν μεγάλην καὶ πλουσίαν τράπεζαν παρατεθειμένην, καὶ πάντας τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς φρουρᾶς προσκεκλημένους· ὥστε ἐφρονοῦμεν ὅτι ὀφείλομεν νὰ εὐχαριστῶμεν τὴν καλὴν μας τύχην διότι συνέπεσε νὰ φθάσωμεν τοσοῦτον ἐγκαίρως, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ κ. Βισρόϋ εἶχε μέγα συμπόσιον εἰς ὃ περιέλαβε καὶ ἡμᾶς. Ἡ ἐναντία ὑπόθεσις ὅτι δι' ἡμᾶς

ἔδιδε τοῦτο, καὶ καθ' ἑαυτὴν ἄτοπος, ἣν καὶ χρονολογικῶς ἀδύνατος, καθ' ὅσον δὲν ὑπῆρχε καιρὸς πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ.

Ὅπως δὴποτε, ἐκάθισεν ἐμὲ εἰς τὰ δεξιὰ του ὁ διοικητὴς καὶ τὸν Σ. Σοῦτσον εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ δι' ὅλου τοῦ δείπνου, καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ ἦσαν περιποιητικώτατοι πρὸς ἡμᾶς. Ὅτε δὲ ἀνεχωρήσαμεν, μᾶς εἶπεν ὁ κ. Βισρόῦ ὅτι ἡ νῆσος τῆς Ζακύνθου ἔχει τὴν δικαίαν φήμην μιᾶς τῶν ὠραιोटάτων τῆς μεσογείου· διὰ τοῦτο ὅτι τὴν ἐπαύριον θέλει μᾶς πέμψει τοὺς ἵππους του ἵνα τὴν ἐπισκεφθῶμεν. Ἡ ἀγαθότης αὕτη τοῦ Διοικητοῦ, ὑπερβαίνουσα πάσας τὰς ἄλλας, ἐπλήρωσεν ἡμᾶς ἀνεκφράστου χαρᾶς.

Καὶ τῷ ὄντι τὴν ἐπιούσαν ἄμα ἠγέρθημεν καὶ ἐπρογεύθημεν, ἦλθεν ἔφιππος ὁ φίλος ἡμῶν ὑπασπιστὴς μετὰ τεσσάρων λαμπρῶν ἵππων οὓς ἔσυρον στρατιῶται, καὶ οὕτως ἵππεύσαντες πάντες περιήλθομεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του πάντα τὰ περίεργα μέρη τῆς πόλεως, προσχαίνοντος ἡμῖν τοῦ λαοῦ εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ εἰς τὰς ἀγοράς, καὶ μετὰ ταῦτα μετέβημεν εἰς τὴν ἐξοχὴν, καὶ εἶδομεν τὰς γραφικωτέρας θέσεις καὶ τὰς ὠραιότερας τῶν ἀγροικιῶν, καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον μόνον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος.

Ἀφ' οὗ δ' ἐγεύθημεν, ἀπήλθομεν εἰς ἐπίσκεψιν τινῶν τῶν ἐπιστημοτέρων ὁμογενῶν τῆς νήσου, ἐξ ὧν οὐδεὶς εἶχεν ἔλθει πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὧν ὁ ἐνθουσιασμὸς μᾶς ἐφαίνετο πολὺ σωφρονέστερος, ἴσως καὶ ψυχρότερος τοῦ τῶν Κεφαλλήνων. Εὗρομεν δὲ οὐδέν· κατ' οἶκον. Τὴν ἐπαύριον δὲ μᾶς ἐδέχθη μόνη ἡ οἰκογένεια Στεφάνου, δι' ἣν εἶχομεν καὶ ἐπιστολήν· ἀλλ' οὐδ' αὐτῆς λίαν ἐνθερμος μᾶς ἐφάνη ἡ ὑποδοχή. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κ. Στεφάνου μόνος ἐκ πάντων πρὸς οὓς εἶχομεν πορευθῆ μᾶς ἀπέδωκε τὴν ἐπίσκεψιν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐναυλώσαμεν πλοιάριον ἵνα μᾶς μεταβιβάσῃ εἰς τὴν ἀντιπέραν ἀκτὴν τῆς Πελοποννήσου. Πρὶν δ' ἀπέλθωμεν, δὲν ἀπέκρυψα ἐγὼ εἰς Κύριόν τινα Ζακύνθιον, μεθ' οὗ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἶχομεν γνωρισθῆ καὶ συνδέσει τινὰ οἰκειότητα, τὴν ἐκπληξίν μου δι' ἣν παρετήρησα διαφορὰν τῆς πρὸς ἡμᾶς συμπερι-

φορᾶς τῶν Κεφαλλήνων καὶ Ζακυνθίων, ἐξ ἧς ἐνόμιζον ὅτι ἐδικαι-
οῦμην νὰ συμπεράνω διαφορὰν καὶ ὡς πρὸς τὴν ζωηρότητα τῶν
πατριωτικῶν αἰσθημάτων ἐκατέρων. Ἀλλ' ὁ Κύριος οὗτος μὲ ἐξή-
γαγε τῆς ἀπάτης μου, διηγηθεῖς μοι ὅτι τὸ κομίσαν ἡμᾶς ἀτμό-
πλουν ἐκόμισεν ἐν ταύτῳ καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Διοικητοῦ τῆς Κεφαλ-
ληνίας πρὸς τὸν τῆς Ζακύνθου, καλοῦσαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ
δύω Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, ὧν ἡ παρουσία μόνη παρ' ὀλίγον
ν' ἀναστατώσῃ πᾶσαν τὴν Κεφαλληνίαν, καὶ προτρέπουσαν αὐτὸν
νὰ λάβῃ περὶ τῶν ἐπικινδύνων τούτων ὁδοιπόρων τὰ κατάλληλα
μέτρα. Ὁ ἐπιτηδεῖος δὲ Κύριος Βισρόϋ ἐννοῶν ὅτι αὐστηρὰ καὶ
περιοριστικὰ μέτρα, ἅτινα ἴσως ἦσαν ἐναντία καὶ τῆς διαθέσεώς
του, πιθανῶς θὰ ἠϋξάνον μᾶλλον τὸ κακὸν ὃ ἤθελε ν' ἀποφύγῃ,
ἐφῆρμωσε τὴν ὅλως ἀντίθετον μέθοδον, καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγ-
μῆς τῆς ἀποβιβάσεως μᾶς περιεστοίχισε δι' εὐγενεστάτων περιποι-
ήσεων, μᾶς ὑπερασπίσθη διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του κατὰ τοῦ ὑγειο-
νόμου, ἴσως ἐπιτηδες, καὶ ἐπίσης κατὰ διαταγὴν, ζητήσαντος νὰ
μᾶς ἀφοπλίσῃ ἵνα προκαλέσῃ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἱκανοποίησιν· τὸ
δεῖπνον καὶ ἡ πρόσκλησις τῶν ἀξιωματικῶν ἦσαν δι' ἡμᾶς, πρὸ
τῆς ἀποβιβάσεως ἡμῶν, παρεσκευασμένα, καὶ ταῦτα πάντα, ὡς
καὶ ἡ τὴν ἐπαύριον μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ καὶ ἐπὶ ἵππων τοῦ Διοι-
κτητοῦ ἐκδρομὴ ἐπιδεικτικῶς διὰ τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν,
ἐγένοντο ἵνα πείσωσι τοὺς Ζακυνθίους ὅτι ἡμεῖθα φίλοι τῶν Ἀγ-
γλων, εἰς αὐτοὺς ἀφωσιωμένοι, καὶ ἐπομένως ὕποπτοι εἰς τοὺς
πατριώτας. Τούτου ἔνεκα οὐδεὶς αὐτῶν ἠθέλησε νὰ μᾶς πλησιάσῃ.

Τὸ τέχνασμα, δι' οὗ τὴν ἐπιτηδειότητα ἐξεπλάγην, ἐπέτυχε
πληρέστατα. Καίτοι ὃ' ἔχον δι' ἡμᾶς καὶ τὸ εὐάρεστον αὐτοῦ
μέρος, οὐχ ἦττον ὅμως πολὺ μᾶς ἐλύπησε, διότι μᾶς ἐστέρησε τῆς
χαρᾶς τοῦ νὰ γνωρίσωμεν τοὺς γενναίους ἄνδρας, ὧν τὰ αἰσθήματα
ἦσαν οὐχ ἦττον θερμὰ καὶ πατριωτικὰ ἢ τὰ τῶν γειτόνων αὐτῶν
Κεφαλλήνων. Παρεκαλέσαμεν ἐπομένως τὸν ἀναγγεῖλαντα ἡμῖν
ταῦτα φίλον νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τοὺς ἀγαπητοὺς ὁμογενεῖς τῆς Ζακύν-
θου τὰ ἀληθῆ ἡμῶν αἰσθήματα, καὶ τὴν ἀφορμὴν τῶν σχέσεων

μῶν μετὰ τοῦ Κ. Ἐπάρχου. Προσέτι δὲ ἐζητησάμεθα παρ' αὐτοῦ καὶ ὑλικήν τινα ὑπηρεσίαν, ἣν προθύμως μᾶς ὑπεσχέθη, νὰ παραλάβῃ καὶ μᾶς πέμψῃ εἰς Ναύπλιον κιβώτιά τινα ἐνδυμάτων καὶ σκευῶν ἃ πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ πατρός μου πεμφθέντα ἐξ Ὀδησοῦ, ἔμενον ἔκτοτε κατατεθειμένα ἐν Ζακύνθῳ.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπεβιβάσθημεν εἰς ἄρτι πλοιάριον (τρεχαντήριον), καὶ ἔχοντες μαλακὸν τὸν ἄνεμον καὶ ἱκανῶς ὁμαλὴν τὴν θάλασσαν, ἐφθάσαμεν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἀπέβημεν εἰς Κλαρέντσαν.

